

Työntekijöiden kokemuksia perheinterventiosta
Eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus lastensuojelun sijaishuollosta

Jaana Jokinen

Pro gradu- tutkielma

Syksy 2012

Sosiaalityö

Lapin Yliopisto

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Työntekijöiden kokemuksia perheinterventiosta

Eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus lastensuojelun sijaishuollosta

Tekijä: Jaana Jokinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityön koulutusohjelma

Työn laji: Pro gradu -työ_x_ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 76

Vuosi: 2012

Tiivistelmä:

Tutkielman tarkoituksena on tutkia lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia heidän käyttäessään sijaishuollossa Lapset Puheeksi - perheinterventiota. Aiemmin Beardsleen perheinterventiona tunnettu työmenetelmä on alun perin kehitetty ennaltaehkäisemään lasten psyykkistä sairastumista silloin kun jompikumpi vanhemmista on sairastunut psyykkisesti. Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostaa Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria. Se on ihmisen kehittymisen teoria, joka tulkitsee ihmisen sosiaalistumista yhteiskuntaan. Bronfenbrennerin teoria näkee yksilön aktiivisena toimijana, jonka teoilla on vaikutus ympäröivään todellisuuteen. Toisaalta ympäristö asettaa ihmiselle vaatimuksia ja odotuksia. Ympäristö muodostuu teorian mukaan viidestä erilaisesta järjestelmästä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Työntekijöiden asiakkaaksi lastensuojelussa mielletään lapsi, mutta perheiden kanssa työskentely nähdään kiinteänä osana lapsen prosessia. Perheinterventiota käytetään työvälineenä sekä lapsen että vanhempien kanssa työskennellessä. Tutkielman aineisto koostui työntekijöiden kirjoittamista kuvauksista kokemuksistaan perheintervention käytöstä sijaishuollon kontekstissa. Aineiston analyysin rakenne perustuu Juha Perttulan (1998) ja Amedeo Giorgin (1996) fenomenologiseen menetelmään. Tutkielma on eksistentiaalis-fenomenologinen pyrkiessään kuvaamaan työntekijöiden kokemuksia, kuten ne heille ovat todellistuneet.

Tulokset kuvaavat perheintervention merkitystä työntekijälle sekä toimivana työvälineenä että tiedon lähteenä. Menetelmän rakenne on toimiva ja sovellettavissa erilaisten perheiden tilanteisiin. Työntekijät kokevat intervention turvallisiksi tavaksi lähestyä lastensuojelun perheitä ja siten saada heidät osallisiksi sijoitetun nuoren prosessiin. Tutkimustulokset herättävät pohtimaan näkökulmia sosiaalityön ja lastensuojelun prosesseissa syntyvään tietoon ja siihen liittyvään valtaan. Motivoinnin ja motivoitumisen vaikeutta kuvastaa työntekijän kaksinainen rooli. Nuorta tulee ohjata aktiiviseen toimijuuteen ja samalla hän on työn kohde. Lastensuojelun asiakkuuksien taustalla on haasteellisia perheiden tilanteita, jotka asettavat erityisiä vaatimuksia asiantuntijuudelle ja kunnioittavalle asiakkaan kohtaamiselle. Työntekijöiden kokemusten mukaan perheinterventio lastensuojelun sijaishuollon työmenetelmänä mahdollistaa asiakaslähtöisen työtteen ja sen myötä lasten ja perheiden voimaantumisen.

Avainsanat: perheinterventio, kokemus, eksistentiaalinen fenomenologia

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

(vain Lappia koskevat)

Sisällys

1 Johdanto.....	4
2 Lapset Puheeksi - perheinterventio lastensuojelun sijaishuollossa	6
2.1 Lastensuojelun sijaishuolto.....	6
2.2 Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria	8
2.2 Perheintervention rakenne ja voimaannuttavat periaatteet	11
3 Eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus työntekijöiden kokemuksista.....	18
3.1 Eksistentiaalis- fenomenologinen näkökulma	18
3.2 Käsitys ihmisestä	19
3.3 Kokemuksen synty.....	22
4 Kirjoittajien kokemusten analyysi	25
4.1 Aineisto ja tutkimuskysymykset.....	25
4.2 Kokemusten Eksistentiaalis-fenomenologisen analyysin rakenne	27
4.3 Työntekijöiden yksilöllisten merkitysverkostojen kuvaus	30
4.3.1. Kirjoittajien kokemusten avoin lukeminen ja reduktio	30
4.3.2 Sisältöalueiden muodostaminen perheintervention kokemuksista.....	31
4.3.3 Kirjoittajien kokemusten uudelleen eläminen ja kuvaaminen	32
4.3.4 Merkityssuhteiden muunnoksien sijoittaminen sisältöalueisiin.....	34
4.3.5 Yksilökohtaisten merkitysverkostojen rakentaminen	36
4.4 Työntekijöiden kokemuksen yleinen kuvaus.....	38
4.4.1 Merkitysverkostot yleisen ehdotelmista sisältöalueisiin.....	38
4.4.2 Ilmiön rakenteen yleinen kuvaus	40
5 Kokemusten keskiössä on kohtaaminen	45
5.1 Motivointia ja muutoksia	45
5.2 Perheinterventiossa syntyvän tiedon suhde valtaan.....	48
5.3 Mahdollisuus erityisestä irtautumiseen.....	50
5.4 Asiakkaana koko perhe ja silti yksilöllistä	52
5.5 Puheen avulla yhteinen tarina	54
6 Kokemusten herättämää pohdintaa.....	57
Lähteet	61
Liitteet:	67
Liite1: Kokemuskirjoittajien yksilölliset merkitysverkostot	67
Liite 2 Työntekijöiden kokemusten yleinen merkitysverkosto.....	73

1 Johdanto

Osallistuessani vuosia sitten perheinterventiokoulutukseen en tiennyt millaiselle polulle olin astumassa. Työskentelin sijaishuollossa ja halusin löytää uudenlaisia työmenetelmiä lastensuojelun perheiden tukemiseen. Epäilin menetelmän toimivuutta sosiaalityön kontekstissa, menetelmähän on alun perin kehitetty perheille, jossa vanhempi sairastaa masennusta. Ensimmäisten interventioiden jälkeen paluuta entisiin toimintamalleihin ei ollut. Perheissä tapahtuneet muutokset vakuuttivat minut.

Tämä tutkielma on tekijälleen nuorallatanssi merkityksellisen menetelmän ja lastensuojelun työntekijöiden kokemusten tutkimisesta. Oman kokemukseni kautta ymmärrän intervention mahdollisuudeksi lastensuojelussa asiakkaan aitoon kohtaamiseen ja kuulemiseen osana asiakaslähtöistä sosiaalityötä. Tutkielman kohteena on lastensuojelun työntekijöiden kokemus. Työntekijät ovat lastensuojelun sijaishuollon arjessa koulutautuneet ja kohdanneet lapsia ja vanhempia. He ovat tarjonneet perheille interventiota ja vanhemmat ovat olleet halukkaita menetelmän strukturoituun prosessiin. Tutkielmani tarkastelee työntekijöiden kokemuksia, jotka ovat syntyneet noissa prosesseissa. Käytän tässä työssä työntekijöistä toiston vähentämiseksi ja työntekijän roolia kuvaamaan käsitteitä kirjoittaja ja kokemuskirjoittaja.

Beardsleen perheinterventio on yksi Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen Toimiva lapsi & perhe-hankkeen (2001–) alun perin psykiatrisille potilaille kehitetyistä työmenetelmistä. Sen alkuperäisenä tarkoituksena on ehkäistä lasten psyykkisiä häiriöitä, kun vanhempi sairastaa mielialahäiriötä. Menetelmästä käytetään nykyisin nimitystä Lapset Puheeksi – perheinterventio. Tässä tutkielmassa käytän menetelmästä käsitettä perheinterventio. Tarkastelen tutkielmassani lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia sijaishuollossa toteutetuista perheinterventiosta. Tutkielman 11 kirjoittajan kokemuksiin perustuva aineisto on kerätty sähköpostitse toisen työntekijän välittämänä kesän ja syksyn 2010 aikana. Aineisto muodostuu kahden eri lastensuojelun sijaishuollon organisaation työntekijöiden kirjoituksista. Tarkoitukseni on selvittää, miten työntekijät kokevat perheintervention työvälineenä ja millaisia kokemuksia heillä on menetelmän käytöstä.

Aluksi avaan lastensuojelun sijaishuollon perheiden taustalla vaikuttavia tekijöitä. Ne kuvaavat kontekstia, jossa työntekijöiden kokemukset ovat syntyneet. Tutkielman teoreettinen viitekehys perustuu Bronfenbrennerin (1979) ekologiseen systeemitteoriaan,

jossa yksilön kehittyminen ymmärretään osana yhteisöä ja suhteessa eri tasoilla vaikuttavien järjestelmiin. Jotta tutkielman seuraaminen ylipäättään on mahdollista, avaan perheintervention prosessin. Menetelmä sisältää kaikkien perheenjäsenten tapaamisen ja keskustelut erikseen ja yhdessä.

Ymmärrän ihmisen Lauri Rauhalan holistisen ihmiskäsityksen mukaisesti. Eksistentiaalis-fenomenologiaa lähestyn avaamalla kokemuksen käsitettä. Kokemukset muodostuvat merkityksistä, joita ne saavat ihmisen tajunnassa. Eksistentiaalis-fenomenologinen analyysini perustuu Juha Perttulan (1998) kehittämään fenomenologiseen menetelmään. Perttulan metodi pohjautuu Amedeo Giorgin (1996) kolmivaiheiseen fenomenologiseen menetelmään. Tutkielman nuoralla tanssin aineiston ja analysoinnin kanssa olen pyrkinyt avaamaan mahdollisimman selkeästi. Varsinaisen haasteen tutkielmalle on tuonut fenomenologisen tieteellisen kirjallisuuden ja aineiston monisäikeisyys. Tutkimuksen eettisyyden vuoksi toivon, että horjahteluni ja suoranaiset putoamiseni ovat selkeästi havaittavissa.

2 Lapset Puheeksi - perheinterventio lastensuojelun sijaishuollossa

2.1 Lastensuojelun sijaishuolto

Fenomenologiassa on erityisen tärkeää tutkimuskohteeseen liittyvien teoreettisten mallien tiedostaminen. Teoria ei ohjaa kokemusten tutkimista ennalta määritellyn mukaisesti. Tutkielman ei ole kuitenkaan mahdollista syntyä tyhjästä, joten avaan käsitykseni teoreettisista kysymyksistä, jotka koskettavat tutkittavaa ilmiötä eli kirjoittajien kokemuksia. (Perttula 2008, 133–135; Laine 2001, 33; vrt. Niiniluoto 1984, 224.) Tutkielmani kokemusten kirjoittajat työskentelevät lastensuojelun sijaishuollossa. Heidän asiakkainaan ovat perheet ja lapset ovat usein olleet ennen sijoitusta lastensuojelun erilaisten tukitoimien kohteena. Perheiden ja lasten taustat ovat moninaiset. Vaikka työntekijöiden kokemukset ovat syntyneet lastensuojelussa ja menetelmä on kehitetty masentuneille potilaille ja heidän perheilleen, tutkimukset osoittavat miten yhteisellä alueella sekä sosiaalityön, lastensuojelun ja terveydenhuollon työntekijät työskentelevät.

Tarkasteltaessa lastensuojelua lukuina, asiakasmäärät ovat kasvaneet 1990 luvulta lähtien. Vuoden 2008 aikana yhteensä 67347 lasta oli lastensuojelun avohuollon asiakkaana. Heistä 16608 oli sijoitettuna kodin ulkopuolille ja 10716 lasta huostaan otettuna. Nuorten 16–17 vuotiaiden osuus on kasvanut eniten. (Heino & Johnson, 2010, 266.) Tutkimukset osoittavat lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääntyneen, mutta samanaikaisesti yhä useampi lapsi voi huonosti (Lammi-Taskula ym. 2009, 11). Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärä kertoo perheiden pahoinvoinnin lisääntymisestä. 90-luvun laman jälkeen sijoitukset ovat kasvaneet, vaikka yhteiskunnallisesti hyvinvointi Suomessa onkin lisääntynyt. Tämä kertoo hyvinvoinnin jakautumisesta eriarvoisesti, jolloin huono-osaisuus ja syrjäytyminen kasautuvat ja siirtyvät sukupolvelta toiselle. Voidaan puhua ylisukupolvisesta huono-osaisuuden periytymisestä (Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009). Riskitekijöitä syrjäytymiselle ja huono-osaisuudelle ovat työttömyys, mielenterveyden ongelmat ja huostaanotto.

Mielenterveyden ongelmat vaikuttavat ihmisen kykyyn olla vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Äidin tai isän sairastuessa lapsen tavallinen arki muuttuu. Lasten hyvinvointi on riippuvainen suhteesta vanhempiin. Vanhemman ongelmat ovat yksi vahvimista ennusteista lasten mielenterveys- ja päihdeongelmille. Tämä vaikuttaa lapsen hyvinvointiin aina aikuisikään saakka ja on suurin yksittäinen syy lasten huostaanotoille. Vanhemman päihde- ja mielenterveyden ongelmat ovat tavallisia lapsiperheissä. Vanhemman mielenterveyden ongelmat altistavat lapset somaattisille sairauksille, kehityksellisille ongelmille ja mielenterveyden häiriöille lapsuudessa ja aikuisuudessa. 20–25 % lapsista Suomessa elää perheessä, jossa vanhemmalla on hoitoa vaativa mielenterveys tai päihdeongelma. Lapsilla, joiden vanhemmilla on mielialahäiriö, on 2-3 kertaa suurempi riski sairastua masennukseen aikuisiällä kuin väestöllä keskimäärin. (Beardslee 1998, 525; Solantaus ym. 2009, 18–40.)

Lastensuojelun asiakkuuksien takana on usein vanhempien mielenterveyden ongelmia tai taloudellisia vaikeuksia. Kelan ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL) tutkimuksen mukaan vuonna 2004 sijoitettujen lasten äideistä 40 % ja isistä lähes kolmannes sai toimeentulotukea marraskuussa 2004. Samanaikaisesti työkyvyttömyyseläkkeellä oli sijoitettujen lasten äideistä 16 % ja isistä lähes 11 %. Työkyvyttömyyseläkkeen syynä oli 81 % äideistä ja 60 % isistä mielenterveydenongelmat. (Saarikallio-Torp ym. 2010, 241–247.) Lastensuojelun perheiden taustoja tutkimusten perusteella tarkasteltaessa on ymmärrettävää perheintervention soveltuminen lastensuojelun sijaishuollon kontekstiin.

Lastensuojelun työmenetelmät ja välineet ovat työntekijäkeskeisiä, vaikka ajatus asiakaslähtöisyydestä ja lapsilähtöisyydestä on vahvana. Työntekijä saa asiakkaan, perheen tai lasten haastattelun pohjalta tärkeää tietoa, tekee tilannearvion ja valitsee käytettävät menetelmät ja työvälineet. (mm. Juhila & Pösö 2000, 105–110, Vuori 2001, 52 ja Hurtig 2003, 83–88.) Ritva Nätkin ja Jaana Vuori määrittelevät perhetyön ammattilaisen tai joskus maallikon tekemäksi työksi, jonka kohteena ja asiakkaina ovat perheet ja niiden jäsenet yhdessä ja erikseen (Nätkin ja Vuori, 2007, 7). He puhuvat perheisiin liittyvästä valtion politiikasta, jolla valtio pyrkii ohjailemaan sekä yksittäisten perheiden toimintaa että perhetyötä (Ks. myös Hurtig 2003, 15; Mattus 2001, 15–16). Perhetyön voi nähdä osana hyvinvointiyhteiskuntaa, toisaalta se antaa oikeutuksen ohjata, aktivoida, kasvattaa ja puuttua yksittäisten perheiden ja yksilöiden arkeen. Kun perhetyö on osa lastensuojelua, perhetyö saa oikeutuksensa lapsen edulla (ks. Nätkin ja Vuori, 2007, 9 ja Rajavaara 1992, 70–71). Lastensuojelutyöhön liittyy kiinteästi ajatus

koko perheen prosessista tavoitteena luottamuksellisen suhteen rakentaminen yhteistyön mahdollistumiseksi (Nätkin & Vuori 2007,18). Perhetyön oletetaan kuuluvan osaksi lastensuojelun laitostyötä. Perhetyö voi olla osa sijoitetun nuoren prosessia, jolloin yhdessä vanhempien kanssa työskennellen tuetaan lasta hänen tavoitteidensa saavuttamiseksi. Toisaalta perhetyö laitoksessa voi olla perheen ja vanhempien oma prosessi, jolloin työn kohteena tai tavoitteena ovat perheessä tai lähiverkostossa tapahtuvat muutokset.

2.2 Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria

Uri Bronfenbrennerin (1979) kehittämän ekologisen systeemiteorian mukaan arjen sujuvuudella, vanhempien hyvinvoinnilla sekä lapsen kehityksellä on kiinteä suhde toisiinsa. Lapsen kehityksen peruspilareina ovat arjen toiminta ja vuorovaikutustilanteet. Perheen tukeminen arjessa ja vanhemman osallistuminen lapsen kuntoutukseen on ensiarvoista. Lasta tukevien palveluiden tulisi keskittyä sekä vanhempien että koko perheen tarpeisiin. Palveluiden tulisi keskittyä asiantuntijoiden ja perheen väliseen yhteistyöhön. (Härkönen 2007, 26.) Perheintervention taustalla on Bronfenbrennerin (1979) kehittämä ekologinen systeemiteoria (Podorefsky ym. 2001, 879–886; Podorefsky & Beardslee ym., n.d.)

Bronfenbrenner näkee perheen ja lapsen osana yhteiskuntaa, jolloin heidän yksilöllisten erojensa selittäminen tapahtuu ympäröivän yhteiskunnan ja hallitsevien kulttuurien kautta. Lapsi on läheisistään riippuvainen ja aikuisten toiminta vaikuttaa hänen elämänsä kokonaisvaltaiseen kehittymiseen. Ekologinen teoria on ihmisen kehittymisen teoria, joka tulkitsee ihmisen sosiaalistumista yhteiskuntaan. (Härkönen 2007, 27.) Bronfenbrennerin teoriassa yksilö nähdään aktiivisena toimijana, jonka teoilla on vaikutus ympäröivään todellisuuteen. Toisaalta ympäristö asettaa ihmiselle vaatimuksia ja odotuksia. Ympäristö muodostuu teorian mukaan neljästä myöhemmin viidestä erilaisesta järjestelmästä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. (Bronfenbrenner 1979; Rantala 2008, 22; Härkönen 2007,6; ks. myös O'Donoghue ym. 2005, 32–49; Mattus 2001, 16–17; Kyrönkoski-Kylmänen 2006, 15–17.)

Lähinnä yksilöä oleva taso on mikrojärjestelmä, johon kuuluvat koti ja perhe. ”Mikrojärjestelmä on toimintojen, roolien ja henkilöiden välisten suhteiden kokonaisuus, jonka kehittyvä henkilö kokee tietyssä konkreettisessa, tietyt fyysiset ja aineelliset piirteet omaavassa ympäristössä” (Bronfenbrenner 1979, 22–23; ks. myös 1997, 263). Myöhemmin Bronfenbrenner on lisännyt mikrojärjestelmän määrittelyyn lauseen ”ja joka sisältää muut henkilöt, joilla on tunnusomaiset temperamentin, persoonallisuuden ja käsitysjärjestelmien piirteet” (Bronfenbrenner 1997, 264). Mikrojärjestelmään voi nähdä kuuluvaksi perheen lisäksi lähiverkoston, päivähoiton, koulun ja tutkielman kontekstissa olevan lastensuojelun sijaishuollon (Bronfenbrenner 1997, 263.) Mikrojärjestelmässä keskeistä on yksilöiden kahden suuntainen vaikutus (*bi-directional influence*) toisiinsa. Lapsi vaikuttaa vanhempiinsa ja kasvattajiinsa ja he vaikuttavat lapseen. Vahvinta vaikutus on mikrojärjestelmässä, mutta kaksisuuntaisuus liittyy sekä kaikissa järjestelmissä tapahtuvaan toimintaan että niiden välisiin ilmiöihin. Uloimmalla järjestelmällä on merkitystä mikrojärjestelmän tapahtumiin. (Mt. 264.)

Bronfenbrennerin teoria Härkösen (2007, 22) mukaan korostaa lapsen ympäristön merkitystä, jolloin lapsen kehittyessä vuorovaikutus tulee monisäikeisemmäksi. Lapsen kehittyminen mahdollistaa vuorovaikutuksen monimuotoisuuden. Keskeistä Bronfenbrennerin teoriassa on yhteiskunnan merkitys lapsen kehittymiseen. Mikäli yhteiskunnallisesti arvostamme yksilöllisyyttä ja yksilön itsenäisiä valintoja, se voi näkyä yhteisöllisyyden vähentymisenä. Jos jokainen on vastuussa vain itsestään, kukaan ei huolehdi heistä, jotka eivät syystä tai toisesta siihen kykene.

Toinen taso on mesojärjestelmä, johon Bronfenbrenner sijoittaa eri ympäristöjen väliset yhteydet kuten kodin ja koulun tai vanhempien ja työntekijöiden välisen yhteistyön. Olennaista sosiaalustumisen näkökulmasta on, tukevatko erilaiset tasot toinen toisiaan vai toimivatko ne eri suuntiin. Keskeistä on järjestelmien toiminnan yhteisvaikutus. (Bronfenbrenner 1979, 209–211.) Jos miettii mesojärjestelmää lapsen näkökulmasta, vanhemmat voivat kertoa kouluun liittyviä kokemuksiaan joko korostaen koulun merkitystä tai vähätellen opiskelua tai opettajien merkitystä. Vanhempi vahvistaa sukupolvista asennoitumista koulunkäyntiin positiivisesti tai negatiivisesti. Jos viesti on toisenlainen kuin koulun, se asettaa lapsen ristiriitaiseen tilanteeseen. Sama ilmiö näkyy tarkasteltaessa sijaishuollon ja kodin välistä yhteistyötä. Jos kasvatukselliset periaatteet tai arvot ovat erilaiset, ne asettavat lapselle vaikeita valintatilanteita. Lapsen kehityksen näkökulmasta keskeistä on yhteisvaikutus, joka on sidoksissa kahden toimijan

yhteistoimijuuteen. Mikäli sijaishuolto ja perhe eivät tue toisiaan lapsi voi olla hankalassa tilanteessa eri tahojen vaatimusten ollessa erilaisia tai jopa ristiriitaisia.

Kolmantena tasona teoriassa on eksojärjestelmä, joka kuvaa eri ympäristöjen välisiä prosesseja ja yhteyksiä (Bronfenbrenner 1979, 237–239). Yksilö, lapsi ei ole mukana vanhemman ja hänen työpaikkansa välisissä prosesseissa. Jos asiaa tarkastelee sijaishuollossa olevan lapsen sisaruksen näkökulmasta, sijoitetun lapsen ja sijaishuollon organisaation prosessit vaikuttavat hänen suhteisiinsa ja kehitykseensä, vaikka hän ei ole niihin osallisena eikä voi niihin omilla toimillaan vaikuttaa.

Neljäntenä tasona ekologiseen systeemiteoriaan kuuluu makrojärjestelmä, jonka Bronfenbrennerin mukaan sisältää mikro-, meso- ja eksojärjestelmät. Makrojärjestelmä sisältää kulttuuriset ja sukupolvilta toiselle siirtyvät toimintamallit, tavat ja uskomukset. Se vaikuttaa kaikkiin muihin järjestelmiin. (Bronfenbrenner 1979, 258–268.) Esimerkiksi arvojen ja toimintamallien muutoksesta makrojärjestelmässä sopii isän merkityksen ymmärtäminen lapsen varhaisessa vuorovaikutuksessa ja kasvatuksessa yleisemminkin. Suomalaisessa kulttuurissa lasten kasvatuksen vastuu on pitkään mielletty äidin, naisen tehtäväksi. Nyt yhteiskunta on vähitellen mahdollistanut isän osallistumisen kasvatustyöhön mm. isyysloman ja vanhempainvapaan muodossa. Suomalaisessa yhteiskunnassa lasta on pyritty suojaamaan, kun hänelle ei kerrota aikuisten asioita. Erityisesti mielenterveyteen liittyvät asiat ovat olleet tabuja. Asenteet ovat muuttuneet ja mielenterveydelliset seikat ovat avoimemmin esillä esimerkiksi mediassa.

Bronfenbrenner on täydentänyt myöhemmin teoriaansa lisäämällä siihen viidennen tason, kronojärjestelmän. Se kuvastaa ulkoisissa ympäristöissä tapahtuvaa muutosta tai kehitystä ajan vaikutuksesta. (Bronfenbrenner 1997, 235–237.) Hän on lisännyt teoriaansa ajan ulottuvuuden eli määritellesään ihmisen kehitystä, johon liittyvät pysyvyyden ja muutoksen ilmiöt yksilön elämän aikana. ”*Henkilön ominaisuudet hänen elämänsä tietynä ajankohtana ovat tulosta henkilön ja ympäristön ominaisuuksista henkilön siihenastisen elämän aikana.*” (Bronfenbrenner 1997, 224). Samalla hän määrittää kehityksen ”*niiden prosessien sarjaksi, joiden välityksellä henkilön ja ympäristön ominaisuudet ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa tuottaakseen pysyvyyttä ja muutosta henkilön ominaisuuksissa elämänsä aikana*” (mt., 224). Yksilö kehittyy koko elämänsä ajan suhteessa ympäristöönsä. Hänen elämässään kohtaamat muutokset ja tapahtumat muuttavat häntä ihmisenä ja samalla luoden uutta muutosta. Perheinterventiossa perheet käyvät läpi historiaansa ja elämäntilanteitaan. Samalla

vahvistuvat perheen olemassa olevat ilmiöt mm. välittäminen, yhteiset kokemukset, mutta toisaalta tapahtuneiden läpikäyminen mahdollistaa muutoksen.

Teoriaan liittyy kyvykkyyden käsite, joka usein ymmärretään olemassa olevana luonteenpiirteenä tai henkilökohtaisena ominaisuutena. Jos analysoidaan kyvykkyyden käsitettä kulttuurisesti toimintojen hallintana ihmisen kehityksessä, prosessit voivat vaihdella kulttuurista toiseen sekä samanaikaisesti että eri aikoina. (Bronfenbrenner 1997, 238- 243; ks. myös Solantaus ym. 2010, 883–892; Solantaus & Beardslee 1996; Neitola, 2011.) Sijaishuollon nuoren voi sanoa olevan negatiivisen kehityksen polulla koulun keskeytymisen ja erilaisten epäonnistumisten vuoksi. Kyvykkyyttä määriteltessä ja pitäen mielessä Bronfenbrennerin kehittymisen määritelmän, sijaishuollon lapsi ei ole kyvyttö tai epäonnistumiset eivät ole osa häntä vaan ne ovat elämäntilanteiden kehityksen tulos, jossa on mahdollisuus muutokseen. Tämän hetkiseen elämäntilanteeseen vaikuttavat hänen itsensä lisäksi eri kaikkien järjestelmien vaikutukset mikrojärjestelmästä kronojärjestelmään. Tytti Solantaus puhuu kyvykkyydestä pärjäävyyden (*resilience*) käsitteellä. Hän liittää ilmiön perheen elämäntilanteeseen, joka mahdollistuu kun vanhemmat ja lapset saavat kokemuksen otteen ja hallinnan tunteen omasta elämästään. (Solantaus & Beardslee 1996,1647.) Pärjäävyys ei ole yksilössä valmiina oleva ominaisuus tai luonteenpiirre. Se on kyvykkyyttä, joka muuttuu ja kehittyy elämäntilanteen kokemuksen lisääntyessä. Pärjäävyys kehittyy lapselle suhteessa hänen omiin kehitysympäristöihinsä ja siellä oleviin ihmisiin kotona, koulussa ja ystäväpiirissä.

2.2 Perheintervention rakenne ja voimaannuttavat periaatteet

Työskentely lastensuojelussa perustuu asiakkaan ja työntekijän kohtaamiselle. Vaikka molemmat olisivat motivoituneita yhteistyöhön, merkityksellistä on se mitä tapahtuu ihmisten kohdatessa (mm. Mönkkönen 2001,58). Yhteinen työskentely vaativat turvallisia tiloja pysähtyä, kohdata ja tulla kohdatuksi. Näissä tilanteissa tulee olla mahdollisuus toisenlaiseen ajatteluun ja kyseenalaistamiseen. Ydin kohtaamisessa on toisen ihmisen kunnioittaminen ja ymmärtäminen ihmisenä. Merkityksellinen kokemus on, että joku kuuntelee ja kuulee. Hyvin pienet asiat nousevat kohtaamisessa tärkeiksi. Hyvä vuorovaikutussuhde perustuu luottamukselle ja välittämiselle (Pohjola 2002, 60).

Välittäminen ja aito kiinnostus, usko ihmiseen saatetaan leimata jopa vaaralliseksi auttamissuhteissa, vaikka se on usein juuri kokemus, joka käynnistää asiakkaan voimaantumisen prosessin (mt., 60).

Perheintervention taustalla on narratiivinen terapia, joka puolestaan on kehittynyt perheterapian ja psykoanalyysin pohjalta. Interventiossa narratiivisuus liittyy yhteisen ymmärryksen lisääntymiseen ja yhteyden löytymiseen elämäkokemusten ja potilaan, asiakkaan oireiden välillä. (Focht & Beardslee 1996, 409.) Lastensuojelun kontekstissa tämä tarkoittaa perheen kokemuksia ja lapsen sijoitukseen liittyvien tapahtumien ja niihin vaikuttaneiden asioiden läpikäyntiä. Prosessissa on terapeuttisia piirteitä perheen yhteisen tarinan muodossa. Perheinterventio yhdistää narratiivisen terapian psykoedukaatiiviseen työskentelyyn. Psykoedukaation tavoitteena on tiedon jakaminen ja tarvittavan ohjauksen tai tuen antaminen perheelle. (Focht & Beardslee 1996, 408; Solantaus & Beardslee 1996, 1647.) Sijaishuollon interventioissa se voi liittyä yhtä lailla vanhemmuuteen, vanhemman somaattiseen tai psyykkiseen sairauteen kuin nuoren päihteiden käytöstä aiheutuneen hepatiitin hoitamiseen. Sekä narratiivisuus että psykoedukaatio ovat interventiossa vaikuttavia merkityksellisiä tekijöitä.

Perheinterventio on kehitetty lapsen kehityksen tukemisen ja häiriöiden ehkäisemiseen silloin, kun perheen vanhemmalla on psykiatrisia oireita. Menetelmän tavoitteena on yhteistyössä vanhempien kanssa auttaa perhettä jatkamaan elämäänsä vanhemman mielenterveydenhäiriöstä huolimatta. (mm. Beardslee & MacMillan 1993, 249–251; Solantaus- Simula ym. 2002, 287–285.) Tarkoituksena on tukea niitä perheen elämän tekijöitä, joiden tiedetään liittyvän lasten hyvään selviytymiseen. Näitä suojaavia tekijöitä ovat vanhempien tuki toinen toisilleen vanhemmuudessa ja perheen sisäinen ymmärrys perheen tapahtumista. Tämän lisäksi autetaan vanhempia tukemaan lasten aktiivisuutta kodin ulkopuolella, koulunkäyntiä, ystävyys-suhteita ja harrastuksia. (Focht & Beardslee 1996, 407–409; Solantaus & Beardslee 2001, 117–119.) Usein myös lasten elämä kapeutuu perheen eristäytymisen myötä, kun vanhempi sairastuu. Menetelmien sovellusalue on laajentunut perheisiin, joissa on ylipäätään vanhemmuuteen vaikuttavia paineita, kuten vanhemman päihdeongelma tai fyysinen sairaus. (mm. Solantaus & Paavonen 2007, 7-11; ks. myös Solantaus 2006; Solantaus & Paavonen 2009, 125; Solantaus ym. 2010, 883- 887; Pihkala 2011, 6-12; Niemelä 2012, 51- 53.)

Perheinterventiota on tutkittu Yhdysvalloissa 80- luvulta lähtien. Toimiva Lapsi & Perhe hanke pohjautuu Harvardin yliopiston professori William Beardsleen tutkimus- ja

kehittämistyöhön lasten häiriöiden ennaltaehkäisyn parissa. Suomeen Toimiva lapsi & perhe projektin on tuonut silloisessa Stakesissa, nykyisessä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella työskentelevä professori Tytti Solantaus. Perheintervention päätavoitteena on ennaltaehkäistä lapsen sairastuminen vanhempien tai toisen vanhemman sairastaessa mielenterveyden häiriötä. (Solantaus & Beardslee 1996, 118.) Beardsleen perheintervention nimike on muutettu Suomessa Lapset Puheeksi - perheinterventioksi. Tässä tutkielmassa käytän menetelmästä käsitettä perheinterventio.

Perheinterventiossa on keskeistä kaikkien perheenjäsenten kuuleminen, tiedon ja ymmärryksen lisääntyminen perheen sisällä heidän oman ja yhteisen vuorovaikutuksen avulla sekä lasten ymmärryksen lisääntyminen vanhemman sairaudesta. Menetelmän avulla pyritään varmistamaan kaikkien perheen lasten selviytyminen muuttuneessa perhetilanteessa. (Beardslee 1998, 525.) Selviytymisen turvaamiseksi intervention aikana voidaan laatia selkeitä toimintasuunnitelma asian varmistamiseksi. Lastensuojelun interventioissa keskiössä on kaikkien perheenjäsenten ymmärryksen lisääntyminen sijoitukseen johtaneista syistä ja tapahtumista.

Taulukko 1 Perheintervention prosessi lastensuojelussa

<p>1. Vanhempien tapaaminen Molemmat vanhemmat paikalla</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Intervention prosessin kuvaus • Perheen historia • Huolenaiheet ja päämäärät • Lasten erityispiirteet ja toiminta kyky • Lasten ymmärrys perheen tilanteesta
<p>2. Vanhempien tapaaminen Molemmat vanhemmat paikalla</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteenveto edellisestä istunnosta • Lasten tapaamisen valmistelu • Lasten keskustelujen sisällöt • Huolenaiheet ja toiveet • Lasten kokemukset • Psykoedukaatio
<p>3. Lasten haastattelut Jokainen yksilönä tai yhdessä, vanhempien kanssa sovittun mukaisesti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Intervention tarkoitus • Lapsen toiminnan ja kehityksen taso • Ymmärrys perheen tilanteesta • Asioita perheistuntoon
<p>4. Suunnitteluistunto Perhetapaamisen valmistelu sekä vanhempien että sijoitetun lapsen kanssa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteenveto vanhemmille lasten kehityksestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista • Keskustelu lasten toivomista asioista • Perheistunnon suunnittelu yhdessä vanhempien kanssa • perheistunnon suunnittelu sijoitetun lapsen kanssa •

Jatkuu

Taulukko 1 jatkuu

5. Perhetapaaminen Koko perhe paikalla	<ul style="list-style-type: none"> • Laaditun suunnitelman mukaisesti • Tarkoitus käydä läpi perheen tilanteeseen liittyviä asioita • Tavoitteena, että vanhemmat selittävät asioita
6. Seurantaistunto Koko perhe paikalla	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteenveto ja arviointi perheistunnosta • Kokemukset istunnosta • prosessin korostaminen ja tukeminen • Asioiden läpikäynti tarvittaessa • Tulevaisuuden suunnittelu

Perheinterventio lähtee liikkeelle asiakkaan omasta valinnasta. Lastensuojelussa valinnan tekevä asiakas on pääsääntöisesti vanhempi tai vanhemmat, mutta jossain tilanteissa interventio toteutetaan niin, että nuori on prosessin omistaja. Työntekijä esittelee menetelmän ja sen sisällön kertoen menetelmän haasteet ja mahdollisuudet avoimesti ja totuudenmukaisesti. Asiakas tekee valinnan haluaako hän perheintervention perheelleen. Keskeistä asiakkaan päätöksenteossa on vapaaehtoisuus. Mikäli asiakas ei halua menetelmää tai päätyy intervention keskeyttämiseen, hänellä on siihen oikeus. Asiakas kertoo tapaamisten aikana oman tarinansa, kuten hän on sen kokenut. (Beardslee 1998, 526; Solantaus & Beardslee 2006, 16–17.)

Vanhempien tapaamisia on intervention aluksi kaksi. Ensimmäisen tapaamisen aikana vanhemmat kertovat lapsen sijoittamisen aikaisista tapahtumista ja perheen kokemuksista. Istunnon aikana kartoitetaan vanhempien näkemys lasten kokemuksista. Näkemykset kysytään jokaisen lapsen kohdalta erikseen. Keskeistä ensimmäisessä tapaamisessa on kartoittaa vanhempien huolet lapsista ja perheen tilanteesta sekä määrittellä intervention tavoitteet. Toisen tapaamisen pääpaino on lasten ominaispiirteissä ja toimintakyvyssä. Yhdessä vanhempien kanssa keskitytään lasten vahvuuksiin ja haavoittuvuuksiin. Tapaamisten aikana vanhemmat pohtivat kysymyksiä, joita toivovat lapsilta kysyttävän. Lasten tapaamiset valmistellaan yhdessä vanhempien kanssa. (Beardslee & Solantaus 2006, 17 -18; ks. myös Niemelä 2012, 53.)

Kolmas tapaaminen on lasten istunto. Jokainen lapsi tavataan erikseen tai yhdessä vanhempien kanssa sovittuun mukaisesti. Tavoitteena on puhua lapsen kanssa hänen kokemuksistaan perheen tapahtumista. Sisarukset, jakaessaan yhteisen ymmärryksen perheen tapahtumista, ovat keskeisessä roolissa toistensa kasvussa ja kehityksessä. Lapsilla on vanhempiensa tavoin mahdollisuus esittää kysymyksiä muille perheenjäsenille. Neljäs istunto on suunnitteluistunto, jossa työntekijä kertoo

vanhemmille muodostamaansa vaikutelmaa lapsista. Tässä istunnossa vanhemmat ja työntekijä keskustelevat kaikista kysymyksistä, joista lapset toivoivat keskusteltavan. Suunnitteluistunnossa valmistellaan tuleva perheistunto. (Beardslee & Solantaus 2006, 23 -25; ks. myös Funck ym. 2007, 37–39.) Alkuperäisen intervention rakenteesta poiketen sijoitetun lapsen kanssa pidetään oma suunnitteluistunto, jossa läpikäydään tuleva perheistunto ja se, mitä vanhempien kanssa on suunniteltu. Häneen liittyvät asiat ovat usein keskiössä, joten hänellä on oikeus tietää keskustellut asiat ja määrittää mistä haluaa tai ei halua puhua.

Perheistunnossa perhe työntekijöiden tukemana keskustelee asioista suunnitteluistunnon suunnitelman mukaisesti. Istunnon aikana perhe tarkastelee esiin nousseita asioita. Perheistunnossa käydään läpi perheenjäsenten väliset kysymykset ja vastaukset. Olennaista on, että lapset saavat vastaukset kaikkiin esittämiinsä kysymyksiin. Perheistunnon aikana keskustellaan niistä asioista, jotka ovat jääneet epäselviksi. Työntekijöiden tehtävänä on sovitusti tuoda esille havaintojaan ja tuoda tilanteeseen yleisellä tasolla tai laaditun suunnitelman mukaisesti tietoa. Samalla perheenjäseniä rohkaistaan tuomaan esille omia yksilöllisiä mielipiteitään. (Beardslee & Solantaus 2006, 25–26; ks. myös Solantaus & Toikka 2007, 15.) Seurantaistunto on tapaaminen sovitun ajan kuluttua perheistunnosta, jossa arvioidaan intervention vaikuttavuutta ja perheen nykyistä toimintakykyä yhdessä vanhempien ja lasten kanssa. Tässä istunnossa tehdään yhteenveto tapaamisista, vanhempien ja perheenjäsenten vaikutelmia istunnoista ja mietitään yhdessä onko perheinterventiosta ollut hyötyä perheelle. Tarvittaessa voidaan sopia myös uusi seurantaistunto. (Beardslee & Solantaus 2006, 28; ks. myös Niemelä 2012, 53.)

Perheintervention periaatteita ovat vapaaehtoisuus, avoimuus, asiakkaan kunnioittaminen ja luottamuksellisuus. (Solantaus & Beardslee 2006; Solantaus 2006; ks. myös Rantala 2002, 38; Mattus 2001,46.) Perhe päättää haluavatko he intervention ja toisaalta he voivat keskeyttää prosessin halutessaan. Prosessilla ja intervention selkeällä rakenteella on keskeinen osa mietittäessä intervention turvallisuutta ja avoimuutta. Kaikilla on yhteinen ymmärrys siitä, mitä he ovat tekemässä ja miten yhteinen tekeminen toteutuu. Perhettä ja heidän asiantuntemustaan kunnioitetaan sekä yksilön että vanhemmuuden ja koko perheen näkökulmasta. Interventiossa luottamus on perusta menetelmän käytölle. Perheen kaikkien jäsenten täytyy tuntea olonsa turvalliseksi ja interventio toteutetaan, kuten on yhdessä sovittu ja suunniteltu. Perheen asiat pysyvät interventiossa, ja mikäli intervention aikana esiin nousee asioita, jotka

vaativat toimenpiteitä, ne toteutetaan suunnitellusti yhdessä työntekijöiden ja perheen, sekä lasten että vanhempien kanssa.

Intervention keskiössä on työntekijän kyky ja ymmärrys antaa oma asiantuntijuutensa perheen ja asiakkaiden käyttöön. Tämä pitää sisällään asiakkaan, toisen ihmisen kunnioituksen ja luottamuksen. Käsitteen siinä, että asiakas voi ja kykenee itse auttamaan itseään. Tämä vaatii työntekijältä ymmärrystä omasta vallasta ja taitoa kohdata asiakas. Vaikka sosiaalityö sisältää vaatimuksen luottamuksen periaatteesta, monesti arjessa luottamus asiakkaaseen unohtuu. Työntekijät saattavat kokea asiakkaan aiheuttaneen tilanteen itse tai että hän tietoisesti johtaa työntekijää harhaan (Pohjola 2002, 49). Lastensuojelun asiakkuuksissa monenlaiset vaikeudet kasaantuvat. Vanhemmilla voi olla taustalla päihde-, mielenterveysongelmia, työttömyyttä tai taloudellisia vaikeuksia. Interventio tuo näkyviin perhetilanteen haasteet, mutta myös toimivan vanhemmuuden. Perheinterventiossa työskentely on avointa ja täysin vapaaehtoista. Avoimuudella tarkoitetaan yhteistyön läpinäkyvyyttä ja asioiden auki puhumista. Kaikki tietävät mitä seuraavaksi tapahtuu; miten istunnot etenevät, mitä puhutaan ja miksi. Valta on sekä perheen että työntekijän käytettävissä.

Vanhempien asema asiantuntijana työntekijöiden rinnalla korostuu, mikäli voimaantuminen on yhteistyön tavoitteena (Mattus 2001, 21). Empowerment -käsitettä on määritelty monin eri tavoin, joista yleisimmät käännökset tai määritelmät ovat valtaistuminen ja voimaantuminen. Ymmärrän empowermentin prosessiksi, jonka avulla asiakkaan avuttomuus ja vallan puute voivat vähentyä. Se mahdollistaa hänen elämäntilanteensa lisääntymisen sekä vahvistaa hänen ääntään itseään koskevissa kysymyksissä, huomioiden ihmisen yksilöllisyyden, tarpeet ja voimavarat. (Hokkanen luennot, 2006.) Liisa Hokkanen puhuu empowerment käsitteen ”*kaksinapaisuudesta*” eli valtaistumisesta ja voimaantumisesta, jotka hänen mukaansa ovat suhteessa toisiinsa. Valtaistuminen kuvaa Hokkasen mukaan vahvasti tiedostavaa, kontekstoivaa, prosessipainotteista, suhdeorientoitunutta, ihmisyyttä vahvasti kunnioittavaa ja yhteiskuntatietoista empowermentia (Hokkanen 2009, 330). Valtaistuminen on enemmän yhteiskunnan ja yksilön välistä dialogia, jossa päämääränä on muutos. Voidakseen valtaistua ihmisen tulee ensin voimaantua. Käytän tässä työssä empowermentista voimaantumisen käsitettä.

Vaikka voimaantumisessa keskeistä on ihmisen henkilökohtainen kokemus muutoksesta, merkityksellistä on tila ja ympäristö, jossa kokemus syntyy. Tilalla ja ympäristöllä tarkoitan ennen kaikkea asiakkaan, ihmisen tilannetta ja suhdetta toisiin

ihmisiin ja työntekijöihin. Myös Siitonen (1999,189) painottaa voimaantumista sosiaalisena prosessina. Voimaantumista ei voi ulkopuolinen toiselle ihmiselle antaa, mutta sitä voidaan tukea hienovaraisin keinoin. Ilmapiirillä, arvostuksella ja avoimuudella on voimaantumista edistävä vaikutus. Tästä syystä voimaantuminen on jossain olosuhteissa todennäköisempää kuin toisessa. Voimaantuminen käynnistyy suhteessa, vaikka kokemus voimaantumisesta onkin subjektiivinen. Voimaantumisessa yksilön omilla tulkinnoilla on suuri merkitys, mutta tulkinnat eivät voi syntyä tyhjiöstä. (Ks. myös. Hokkanen 2009,331–334.) Siitonen (1999, 14) toteaa väitöskirjassaan voimaantumisen haasteelliseksi, sillä se lähtee ihmisestä itsestään. Tila pitää sisällään asiakkaan fyysisen ja psyykkisen tilan lisäksi voimaantumisen mahdollistavat työntekijät ja heidän omat kokemuksensa voimaantumisesta.

Tarkasteltaessa interventiota teoreettisesti, sen voi nähdä tämän tulkinnan mukaan voimaannuttavana menetelmänä. Voimaantumisesta seuraa valtaistuminen. Voimaantuminen voidaan tämän tulkinnan mukaan nähdä sekä prosessina että päämääränä. Prosessi kuvaa liikettä ja muutosta, muutokseen pyrkimistä kuten Hokkanenkin toteaa. (Hokkanen 2009, 317–319.) Sosiaalityössä voimaantuminen ei ole pysyvä tila vaan osa liikkeessä olevaa prosessia. Hokkasen mukaan yhden muutoksen saavutettuaan paluuta entiseen voimattomuuden tilaan ei ole (Mt. 2009, 322). Voimaantumisen prosessilla tarkoitetaan ihmisten välistä tasoa, jossa olemassa olevat resurssit jaetaan tavoitteen saavuttamiseksi. Kyseessä on yhteistoiminnallinen malli, jossa huomio kiinnitetään työntekijän ja asiakkaan väliseen kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen. Voimaantuminen ja vuorovaikutus ovat luovaa yhteistoimintaa, jossa asiakas nähdään subjektina. Hän itse määrittää ongelmansa, vahvuutensa sekä tavoitteensa.

3 Eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus työntekijöiden kokemuksista

3.1 Eksistentiaalis- fenomenologinen näkökulma

Syventymättä tutkimuksessani tarkemmin fenomenologian historiaan, totean että Martin Heideggerin filosofiaa ja yhdistettynä Edmund Husserlin kehittämään fenomenologiaan kutsutaan fenomenologiaksi. Rauhalan (1993, 69) mukaan sitä on pidettävä hermeneuttisen tieteenfilosofisen suuntauksen päämetodina. Perustan fenomenologisen näkökulmani tarkastelun Lauri Rauhalan ja Juha Perttulan näkemyksiin ja käsityksiin erityisesti eksistentiaalisen fenomenologian näkökulmasta. Rauhalan eksistentiaalinen fenomenologia sisältää näkemyksen ihmisestä, jonka mukaan ihminen on ainutlaatuinen olemassaolon muoto tuntemassamme todellisuudessa. Tämä tulkinta sulkee pois mahdollisuuden tutkia ihmistä fysikaalisten luonnonilmiöiden edellyttämän tutkimusihanteen mukaisesti. (Rauhala 1993, 70; vrt. Niiniluoto 1984, 73.) Fenomenologisuus tutkielmassani viittaa ajatustapaan, jossa olemassa olevat tiedot, arvot ja oletukset kyseenalaistetaan.

Heideggerin mukaan jokaisen ihmisen olemassaolo on yhdistelmä asioita, jotka hän on joko itse valinnut, joihin hän on joutunut tai kasvanut (Heidegger, 2000, 32–33). Jokaisen ihmisen olemassaoloon liittyy asioita, jotka ovat riippuvaisia hänestä itsestään ja toisaalta seikkoja, joihin ei ole vaikutusmahdollisuuksia. Ihminen ei voi päättää onko hän suhteessa maailmaan ja todellisuuteen. Täällä olo jo ratkaisee suhteessa olemisen. (Niskanen 2008, 103- 106; Heidegger 2000, 80.) Rauhalan ajatus ymmärtämisestä ja tulkinnasta on samansuuntainen Heideggerin kanssa. Rauhalan mukaan ihminen kokonaisuutena muodostuu kolmesta olemisen muodosta (Rauhala 1993,70).

Rauhalan mukaan ihmisen olemisen tapa jäsentyy tajuisen ja tajuttoman toiminnan avulla (Rauhala 1994, 41.) Kokemus on tajullista toimintaa ja eroaa tajuttomista eli elämyksettömistä tapahtumista, jotka eivät vaadi kokemusta toteutuakseen. (Niskala 2008, 109) Jotta ihminen voi kokea, hänen tajunnassaan ilmenee mieli, joka asettuu suhteeseen mielen objektin kanssa. Tajunnan avulla syntyy ymmärrys, joka vaaditaan

kokemuksen syntymiseen. Ymmärrykseen liittyvät varsinaisen ymmärtämisen ja esiymmärryksen käsitteet. Tavoitteeni on tässä luvussa avata eksistentiaalis-fenomenologian keskeiset ilmiöt ja käsitteet. Rauhalan holistinen ihmiskäsitys, johon oma ihmiskäsitykseni perustuu, antaa pohjan tutkielman metodologialle ja metodologisille valinnoille. Ihmiskäsitys kuvaa ymmärrystäni ihmisestä ja työntekijästä. Avaan kokemuksen eksistentiaalis-fenomenologian näkökulmasta pyrkien vastaamaan kysymykseen, miten ja missä kokemus valitsemani näkökulman mukaan syntyy. Kokemuksen syntyyn vaikuttavat merkitykset ja merkityssuhteet, joita tarkennan tämän luvun aikana.

3.2 Käsitys ihmisestä

Tutkimuksella on aina kohde, josta tutkijalla on ennakkokäsityksiä. Ihmiskäsityksen määrittelyllä vastaan kysymykseen, millainen tutkittava ilmiö mielestäni on. Ihmiskäsityksellä tarkoitan ihmistä koskevia oletuksia. Lauri Rauhalan mukaan (1989, 16) tutkijan pitää tuoda esille ihmisen olemisen muodot ja se miten tutkijana ymmärtää ihmisen kokonaisuutena. Miten hankala onkaan vasta kysymykseen millainen ihminen on. Aiempi psykiatrisen sairaanhoitajan tutkinto antaa pohjan ihmiskäsitykselleni, joka perustuu Rauhalan holistiseen ihmiskäsitykseen. Sairaanhoitajan arjessa olen kohdannut ihmisen olemassaolon eri puolia työskennellessäni somaattisesti sairaiden, psykiatrian ja vanhustyön parissa. Kokemukset ovat muokanneet käsityksiäni ihmisen kokonaisvaltaisuudesta. Sosiaalityön opinnot ovat laajentaneet ymmärrystäni yhteiskunnallisten ilmiöiden ja olosuhteiden vaikutuksesta yhteisöihin ja yksilöihin. Työskentely lastensuojelussa ja sijaishuollossa on täydentänyt ihmiskäsitystäni sosiaalisen suhteiden merkityksenä. Psykiatria opetti näkemään ihmisen ainutlaatuisena ja arvokkaana yksilönä, jonka sosiaalityön avulla ymmärrän osaksi yhteisöä, suhteessa meihin ja muihin ympäröivässä yhteiskunnassa.

Ihmiskäsitys on eri asia kuin ihmiskuva. Eksistentiaalisessa fenomenologiassa ihmisen ongelman analyysissä kehkeytyvää ihmiskäsitystä kutsutaan eksistenssiksi. Rauhala itse käyttää käsitettä *situationaalinen säätöpiiri*, jolla hän tarkoittaa eksistenssiä. Ihminen todellistuu erilaisissa olemisen muodoissa, joita ovat situationaalisuus, kehollisuus ja

tajunnallisuus. (Rauhala 1993, 70.) Rauhalan mukaan hermeneutiikka, olemisen analyysi, on ihmisen olemiseen erottamattomasti kuuluva asia. Hän näkee ihmisyyden ilmentyvän kolmena eri olemisen muotona; tajunnallisuutena, situationaalisuutena ja kehollisuutena. (Rauhala 2005, 127–128.)

Kehollisuus (olemassaolo orgaanisena tapahtumisena)

Tajunnallisuus (olemassaolo psyykkishenkisenä kokemuksellisuutena)

Situationaalisuus (olemassaolo suhteutuneisuutena omaan elämäntilanteeseen)

(Rauhala 1994,12)

Kehollisuudella ymmärrän fyysisiä ominaisuuksia ihmisessä. Kehollisuus kuvaa prosesseja, joissa kehomme saa fyysisen muotonsa. Se kuvaa olemassaoloamme orgaanisena tapahtumana tai olomuotona. Siinä on kysymys ihmisen elämällisyydestä. Hengittäminen ja sydämen lyönti ovat esimerkkejä kehollisuudesta. (Rauhala 1994, 12–14; Rauhala 1993, 43–45.)

Eksistentiaalisen ihmiskäsityksen mukaan tajunnallisuus on olemassa kokemusten kautta syntyneissä merkityksissä. Voidaksemme kokea, tajunnallisuus vaatii kehollisuuden hermostoineen. Ihmisen tajunnallisuus alkaa toimia heti kun aivot ovat riittävän kehittyneet. Tajunnallisuus toteutuu kahdella tasolla, henkisenä ja psyykkisenä toimintana. Psyykkisessä toiminnassa ihminen kokee kokemuksensa aidosti ja intensiivisesti, psyykkishenkisenä kokemuksellisuutena. Ne ovat Rauhalan mukaan välittömiä fenomenologisia toimintoja. Tajunnallisuuden henkisyys tarkoittaa, että ihminen asiallistaa kokemuksensa. Se edustaa koettujen merkitysten tasoa, joka on olemassa mielen ilmenemisenä. Niiden kautta kokemuksemme realisoituvat. Kokonaisvaltaisuus eri olemispuolien kesken koetaan tajunnallisuudessa, joten tässä merkityksessä tajunnallisuus on ihmisen kehollisuuden ja situaation edellytys. (mt.1994, 10–15; 2005,95.)

Situationaalisuudella Rauhala tarkoittaa yksilön suhdetta maailmaan ja todellisuuteen. Ihmisen oma elämäntilanne suhteutuu hänen olemassaoloonsa. (Rauhala 1994, 10–15; 2005, 95.) Situationaalisuus sisältää edellä mainitut ihmisen olemisen muodot, mutta siihen liittyy ihmisen olemassa olemisen todellisuus, johon ihminen on suhteessa. Situaatio todentuu kohdattuina fyysisinä asetelmina, olosuhteina, tilanteina ja toisina ihmisinä. (Rauhala 1993, 70–77; 1994,120.) Situationaalisuus rakentuu Rauhalan mukaan elämän realiteeteista, joihin kuuluvat toiset ihmiset, arvot, normit, olemassa

oleva todellisuus ja kokemukset. Se liittyy kehollisuuteen, jota ilman situationaalisuutta ei ole.

Eksistentiaalisen ihmiskäsityksen mukaan situaatio on ihmistä eli ihminen on aina osa olemassa olevaa maailmaa. Rauhala määrittää ihmisen situationaalisuuden rakennetekijöiksi muun muassa perintötekijät, koulutuksen, työelämän, yhteiskunnallisen tilanteen, jossa ihminen elää, kielen ja arvot. Tutkielmani kokemuskirjoittajien situationaalisuutta kuvaavat erityisesti käsitteet lastensuojelun ja sijaishuollon työntekijä. Kuitenkin heidän ihmisenä olemisensa pitää sisällään muitakin situaatioita. Kirjoittajien arkea miettiessä voi ymmärtää hyvin ihmisen situationaalisuuden. Kirjoittaja voi olla nainen, äiti, tytär tai vaikka mies, isoisä, urheiluvalmentaja. Käsitteet tuovat hyvin näkyviin ihmisen situationaalisuuden monimuotoisuuden, joka näkyy arjen tilanteiden määrittelyssä.

Holistinen ihmiskäsitys ymmärtää ihmisen kokonaisvaltaisena, jolloin kaikki liittyy kaikkeen. Arkikielessä kokonaisvaltaisuus kuuluu kielikuvissamme. Pelästyessämme kehomme reagoi lähettämällä fyysisiä signaaleja, jotka tajunta tuo tietoisuuteemme. Pelko kokemuksena voi saada erilaisia merkityksiä mielessämme riippuen tilanteesta, jossa olemme. Myös aikaisemmat kokemukset vaikuttavat tulkintoihimme. Toisaalta raskas työ voi aiheuttaa ahdistuksen tunteen. Se voi tuntua kehollisuutemme kautta fyysisinä oireina kuten päänsärkynä.

Tutkielmani kirjoittajien tilanteiden rakenteen ja tapahtumisen ymmärrys mahdollistaa pyrkimyksen ymmärtää yksilöiden kokemuksia. Yksilöllisesti tutkittujen kokemusten pohjalta voi tavoitella yleistä. (Rauhala 1993, 84.) Olennaista tässä tutkielmassa on määrittellä kokemuskirjoittajien yksilöllisiä kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä etsimällä yhteisiä tai samansuuntaisia tilanteita heidän olemassaolostaan. Jokainen kokemuskirjoittaja on ainutlaatuinen, mutta yhteisiä kokemuksia löytyy heidän menetelmään liittyvästä koulutuksestaan ja työympäristöstään.

Todellisuus ja sen myötä kokemukset syntyvät ihmisen ajattelun ja toiminnan kautta päivittäisessä elämisaikavälissä. Näistä merkityksistä rakentuu arjessa yksilöiden välinen ymmärrys. (Berger & Lucmann 1995, 29–30; ks. myös Bronfenbrenner 1979.) Minulla on käsitykseni ihmisestä lastensuojelun sijaishuollon työntekijänä. Käsitteet ihmisten todellisuudesta liittyvät sosiaalisen näkökulman asiantuntijuudesta ja lastensuojelusta toimintaympäristönä. Lastensuojelun työntekijänä olemisen määrittäminen merkityssuhteina lapsiin, vanhempiin ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoihin.

Sosiaalityötä määrittelevät monenlaiset ohjeistukset. YK:n ihmisoikeudet ovat pohja kaikelle toiminnalle, jossa ihmiset kohtaavat. Sosiaalityön kansainväliset (IFSW) ja kansalliset eettiset (Talentia, 2005) ohjeistukset puolestaan pyrkivät varmistamaan eettisen toiminnan ja korkean ammatillisuuden sosiaalityöntekijöiden tekemässä työssä. Moninaiset lait ohjaavat ja valvovat sosiaalityön toimintaa. Ihmiskäsitykseni pohjalla on käsitys kokonaisvaltaisesta ihmisestä osana yhteisöä. Kaiken yhteiskunnallisen toiminnan keskiössä on ihminen oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Sosiaalihuoltolain mukaan meillä kaikilla on oikeus hyvään sosiaaliturvaan, kuten potilaan asemasta annetun lain mukaan meillä on oikeus hyvään hoitoon. (Ahti Saarenpää 2010, 75.)

Olen osa samaa merkitysmaailmaa aineistoni kirjoittajien kanssa. Jaan kokemuk kirjoittajien kanssa yhteisen elämismaailman liittyen tutkielman kohteena olevien kokemusten syntymiseen. Kaikki toimimme lastensuojelun sijaishuollossa lasten ja heidän perheidensä kanssa. Jokaisella meistä on oma näkökulmamme tähän elämismaailmaan, mutta siitä löytyy myös yhteneväisyyksiä. Asiakkaat ovat samoja, mutta näkökulma ja arkinen työ toteutuvat jokaisen oman toimenkuvan mukaisesti. Kuulumme siis samankaltaisten merkitysten muodostamaan maailmaan. Varto (1992, 23) kuvaa elämismaailmaa maailmana, joka muodostuu merkitysten kokonaisuudesta. Tämä sisältää tutkielman kohteet, yksilöt, yhteisöt, sosiaalisen vuorovaikutuksen, arvot ja ihmisten väliset suhteet. Lastensuojelun sijaishuollon työntekijänä meillä kaikilla on sosiaali- tai terveysalan opiskelujen lisäksi perheinterventio menetelmään liittyvä vuoden mittaisen koulutus. Jokainen meistä on osallistunut vähintään kolmeen perheinterventioon, sillä se on koulutukseen sisältyvä vaatimus. Perheinterventio koulutukseen osallistumisen syyt ja motivaatio vaihtelevat. Kiinnostus perheiden kohtaamiseen yhdistää meitä kaikkia tai meillä on tarve saada työvälineitä sijaishuollon lasten perheiden kohtaamiseen. Työnantajamme on valmis tukemaan meitä menetelmän käytössä.

3.3 Kokemuksen synty

Koemme kaikki maailman eri tavoin. Kuitenkin puhuessamme perheestä, se tuo meille jokaiselle ainutlaatuisen kokemusten täyttämän mielikuvan. Mikäli meillä ei ole

kokemusta sisarusten kanssa perheessä elämisestä, voimme vain kuvitella millaista se on vaikkapa ystävyyteen liittyvien kokemustemme kautta. Emme kuitenkaan voi tavoittaa toisen kokemuksen syvintä merkitystä. Rauhalan mukaan kokemus syntyy, kun elämyksellisyys suuntautuu kohteeseen ja sille rakentuu mieli. Ihminen ymmärtää mielen joksikin syntyneen kokemuksen avulla. (Niskala 2008, 107) kokemukset eivät ole pysyviä vaan muuttuvat suhteessa aikaisempiin ja uusiin kokemuksiin. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna kokemuksen ulottuvuuksia ovat tietoisuus, kielellinen käsitteellisyys, reflektio ja ulkoistaminen. Kokemus syntyy mielen toimintojen avulla, jolloin tietoisuus siitä lisääntyy mielen tiedostumisessa. Tiedostamaton kokemus ei ilmene oivaltajalleen selkeänä. Jotta ihminen voi ilmaista kokemuksensa kielellisesti, sen on oltava tiedostettu. (Niskala 2008, 107.)

Fenomenologian keskeisiä käsitteitä ovat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Kokemus syntyy merkityksistä, jotka puolestaan vaativat suhteina oloa muihin ihmisiin. Fenomenologisen tutkimuksen varsinaisena kohteena ovat merkitykset. Merkitysteoria perustuu oletukseen ihmisen toiminnan tietoisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Koska kaikki toiminta merkitsee ihmiselle jotain, kokemus muotoutuu merkitysten mukaan. Merkitysteorian mukaan ihminen on perusteiltaan yhteisöllinen eli merkitykset eivät synny ihmisessä sisäisesti vaan suhteessa yhteisöön, muihin ihmisiin. Merkitykset ovat siis objekteja yhdistävä tekijä. (Perttula 2008, 116; ks. Rauhala 1993, 130.) Eksistentiaalisessa fenomenologiassa merkityssuhteilla on kolme osatekijää; asia, mieli ja tajunta, jolle mieli on. Kun tajunnassa ilmenee jokin mieli, joka asettuu yhteyteen tietyn asian kanssa, asia ymmärretään mielen avulla. Maailma jäsenyy oivaltavan merkityssuhteen kautta. (Rauhala 1993,15.) Esimerkiksi työntekijällä on työ, joka on työntekijälle tärkeä. Tällöin Rauhalan tarkoittama mieli on ”tärkeä”. Työllä voi olla muitakin mieliä; innostava, yksitoikkoinen, haastava. Työ on siis työntekijän maailmakuvassa olemassa sen saamien merkityssuhteiden kautta.

Käsitteellä kokemus voidaan ymmärtää varsin erilaisia asioita. (Kotkavirta 2002, 15). Koemme voimakkaan kokemuksen, tunne voi olla lähes fyysinen tai meillä on arkisia kokemuksia, lähes rutiineja, joita toistamme lähes huomaamattamme. Jo kokemuksesta puhuminen merkityksellistää todellisuuden jossa elämme. Kokemus fenomenologien mukaan tarkoittaa siis sitä, että kaikki merkitsee ihmiselle jotain. Ajattelutavan mukaan jokainen havainto näyttäytyy havainnoitsijan pyrkimysten, kiinnostuksen tai uskomusten valossa. Aineistoni kokemukset pohjautuvat kirjoittajien niille antamille merkityksille. Merkitysten tutkiminen perustuu ajatukseen ihmisen toiminnan

tarkoituksenmukaisuudesta. (Perttula 2008, 116,119,149; vrt. Niiniluoto 1984, 141–142.) Näin ollen maailma näyttäytyy meille merkityksinä. Kokemuksen rakenteeseen kuuluu Perttulan mukaan elämäntilanne, joka merkityksellistyy sekä tajunnallinen toiminta, joka ymmärtää. ”*Kokemus on ymmärtävä ja merkityksellistyyvä suhde ihmisen ja elämäntilanteen välillä*” (Perttula 2008, 119; ks. myös Lehtomaa 2008, 166). Elämäntilanteella Perttula kuvaa ihmisen suhdetta elämänsä todellisuuteen. Tutkimuksen merkitysmaailma muotoutuu ja toisaalta rajautuu lastensuojelun työntekijöiden käyttämän menetelmän, työn arjen ja lastensuojelun perheiden ympärille. Jos tarkastellaan kirjoittajien kokemusten eksistentiaalia tilanteen näkökulmasta, on olemassa ääretön määrä tapoja niiden olemassa oloon. Se mille ilmiölle annan merkityksiä, kuvastaa eräiden ilmiöiden olemassaoloa. Rauhala kutsuu tätä tilanteen eksistentiaaliseksi valikoitumaksi. Tutkielmassani tämä tarkoittaa sen selvittämistä, mitä perheinterventio työmenetelmänä merkitsee lastensuojelun työntekijälle. Tarkemmin sanottuna millaisia eksistentiaalinen muotoja valikoin kirjoittajien kokemuksista.

Merkityssuhde tarkoittaa koetun asettumista suhteessa maailmaan tai jonkin sen osan kanssa, jolloin maailma tai sen osa merkitsee ihmiselle sitä, mitä hän kokee. Ihminen on ainutkertainen tutkimuskohde, jonka jäsentymisen on kokonaisvaltaista. (Lehtomaa 2008, 166–167.) Merkityssuhteiden ymmärrys tutkielmani analyysivaiheessa tarkoittaa varsinaista ymmärtämistä eli tajunnallisuutta. Fenomenologiseen tutkimukseen tulkinta tulee ymmärryksen tarpeen myötä. Ymmärtäminen perustuu esiymmärrykselle eli aikaisemmalle tiedolleni ja kokemuksilleni aineiston kirjoittajien kokemuksiin perustuvasta menetelmästä. Tulkintani pohjautuu tutkielman taustalla olevaan Bronfenbrennerin ekologiseen systeemiteoriaan sekä olemassa olevaan tietooni että kokemuksiini lastensuojelun perheiden taustatekijöistä. Esiymmärtäminen on tutkielmassani ymmärtämistä tajunnallisessa merkityksessä, joten se määrittää ymmärtämiseni ehtoja ja toteutumista ihmisen eli kokemuk kirjoittajien tilanteissa. (Rauhala 1993, 20.) Esiymmärrys määrittää varsinaisen ymmärtämiseni rajat ja toisaalta se voi tutkielman aikana muuttua. Merkitys käsitteenä pitää sisällään ajatuksen, että ymmärrän kirjoittajan ja hänen mielensä välisen yhteyden.

4 Kirjoittajien kokemusten analyysi

4.1 Aineisto ja tutkimuskysymykset

Tiedon muodostumisen voi määritellä kokemukselliseksi ja tutkimukselliseksi. Kokemukset sisältävät tietoa, jotka ovat peräisin kokemastamme ja havainnoistamme. (Aaltola 2001, 14; Kinnunen ym. 1993, 10; ks. myös Rauhala 1993,70). Arkipäiväinen tietomme koostuu meille opetetusta, kerrotusta ja omista havainnoistamme. Arjessa opimme yleisesti hyväksytyjä, sukupolvilta toiselle siirtyviä toimintamalleja ja samalla kasvamme yhteiskunnan jäseniksi. Jokapäiväinen elämä näyttäytyy ihmisten tulkitsemana ja merkityksellisenä todellisuutena. Yhteiskunnallisesti ajateltuna tieto on sitä, minkä suurin osa meistä tietää; viisauksia, ohjeita, arvoja ja uskomuksia. (Berger & Luckmann 1995, 31–80.)

Tässä työssä käyttämäni aineisto koostuu lastensuojelun sijaishuollon työntekijöiden kirjoituksista heidän kokemuksistaan perheinterventioista. Kaikki tutkielmaani osallistuneet työntekijät ovat käyneet menetelmään liittyvän koulutuksen. Perheinterventio-koulutus kestää yhden lukuvuoden pitäen sisällään 11 koulutuspäivää; 6 teoriapäivää ja 5 menetelmätyönohjauspäivää. Koulutuksen vaatimuksiin kuuluu kolme tehtyä perheinterventio-prosessia. Koska kirjoittajat ovat koulutettuja menetelmän toteuttamiseen, heidän tietonsa perheinterventiosta voi odottaa olevan koulutuksen vaatimalla perustasolla. Aineistoni koostuu 11 työntekijän kirjoittamasta tekstistä. Yhteensä tekstiä on 13 sivua.

Pyysin työntekijöiden kirjoituksia sähköpostitse esimiesten kautta. Kirjoitukset toimitettiin minulle toisen työntekijän välityksellä. Tällä pyrin minimoimaan kysyjän vaikutusta kirjoitusten sisältöihin ja mahdollistamaan vapaan kokemuksellisen tekstin tuottamisen. Arvelin roolini menetelmän kouluttajana voivan vaikuttaa saamieni kirjoitusten sisältöön, mutta samalla myös omiin tulkintoihini, mikäli olisin tietänyt kenen kirjoituksista on kyse. Aloitin aineiston keräämisen kesällä 2010 ja viimeiset kirjoitukset ohjautuivat tutkielmaan vuoden loppuun mennessä. Aluksi keräsin aineistoa vain yhdeltä sijaishuollon palveluntarjoajalta, mutta saadakseni enemmän aineistoa pyysin tietoa kokemuksista myös toisen palveluntarjoajan työntekijöiltä. Alkukesä ei

ollut otollinen aika aineiston keräämiselle. Lomakauden alku vaikutti siihen, ettei pyyntö tavoittanut kaikkia tutkimuksen kohteena olevia työntekijöitä. Aineiston keräämisen ja analysoinnin välillä on kaksi vuotta. Tutkielman metodiset valinnat olivat prosessi, joka kirkastui useiden valintojen kautta. Vaikka metodi ei ollut tiedossa aineistoa kerätessä, kaikki valintani ovat eksistentiaalis-fenomenologisen analyysin mukaisia. Ajan aineiston keräämisen ja analysoinnin välillä katson eduksi tutkielmani luotettavuudelle, sillä se mahdollisti kriittisen tutkimusasetteen löytymisen.

Aiemmin olen kertonut kokemusten syntyvän niistä merkityksistä, joita ihminen niille tajunnassaan antaa. (Mm. Lehtomaa 2008, 166.) Perheintervention toteutus vaatii koulutuksen, joka sisältää teoreettisen ja kokemukseen perustuvan koulutuksen. Tiedoksi koulutus muuttuu, kun koulutettava ymmärtää tajuntansa avulla saamansa koulutuksen aikana syntyneet kokemukset ja liittää sen aiemmin ymmärtämäänsä. Kokemus muodostuu merkityksistä, joita asiat ja tapahtumat saavat ihmisen tajunnassa. Tutkielmassani tämä tarkoittaa sen selvittämistä, mitä perheinterventio työmenetelmänä merkitsee lastensuojelun työntekijälle. Aineistoa kerätessä mietin pitkään kokemuksiin liittyvää pyyntöä ja sen sanamuotoja. Jokainen pohtimani kysymys ohjasi jollain tavalla kokemuksen suuntaa. Esimiehille lähetetyssä sähköpostissa päädyin lopulta sanamuotoon ” *Tarkoitukseni on tutkia [yksikön nimi] työntekijöiden kokemuksia perheinterventiosta sijaishuollossa. Pyytäisinkin nyt, että yksiköissänne esittäisitte asian perheinterventiokoulutuksen käyneille työntekijöille. Toiveeni on, että he kirjoittaisivat kokemuksistaan ja lähettäisivät kirjoituksensa [aineiston vastaanottaneen työntekijän nimi] kirjallisesti tai sähköpostitse. Hän toimittaa minulle kirjoitukset niin, ettei niiden kirjoittajan henkilöllisyys selviä*”.

Tutkimuskysymykseni tarkentuivat kolmeen kysymykseen, joista ensimmäinen on pääkysymys.

1. Miten työntekijät kokevat perheintervention työvälineenä?

2. Mitä perheintervention käyttö lastensuojelun kontekstissa merkitsee lastensuojelun työntekijälle?

3. Millaisia merkityksiä työntekijät antavat perheinterventiolle

Tavoittelin aineistoni kirjoittajia ja heidän kokemuksiaan kunnioittavaa tutkielmaa. Tutkielman toiminnallinen herkkyys liittyy lähestymistapoihin ja valintoihin. Keskeistä on tutkijan tapa kohdata tutkimukseen liittyvät ihmiset. Tutkijan on tulkittava mukana

olevien ihmisten toimintaa. (Pohjola 2003, 56.) Fenomenologinen tutkimus tavoittelee neutraalisuutta esittämällä siihen osallistuville lyhyet ja selkeät ohjeet. Neutraalius ei tarkoita tutkimuksellisen tilanteen kieltämistä. (Perttula 2008,140.) Lähestyin aineistoni kirjoittajia heidän esimiehensä kautta pyytäen kirjoituksia kokemuksista perheinterventioista. Halusin, että työntekijät voivat vapaasti valita sen lähtevätkö kirjoittamaan kokemuksiaan. Sain kirjoitukset toisen työntekijän lähettämänä, jolloin kirjoittajien henkilöllisyys ei paljastunut. Toivoin anonymiteetin mahdollistavan vapaan kirjoittamisen ilman sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia. Päätelin aineiston analysoinnin ja roolini tutkijana olevan neutraalimpi.

4.2 Kokemusten Eksistentiaalis-fenomenologisen analyysin rakenne

Kuvailevassa eli deskriptiivisessä tutkimuksessa tutkittava ilmiö pyritään kohtaamaan yhtä aikaa valppaasti ja passiivisesti tavoitteena kuvata ilmiö sen ilmenemistä vastaavalla tavalla (Perttula 1996, 102). Tutkielmaa suunnitellessani en ollut tehnyt metodologisia valintoja, mutta aineistoni on kuitenkin kerätty fenomenologisen tutkimusperinteen mukaisesti. Alkuperäinen näkökulmani menetelmän empowermenttiin liittyvien kokemusten tutkiminen aiheutti ontologisen ja metodologisen ongelman. Koin ongelmaksi aikaisemman tiedon ja selkeän mielipiteeni menetelmästä. Luettuani aineiston kertaalleen, jäin miettimään asiaa. Ymmärsin, että mikäli pysyn alkuperäisessä suunnitelmassani, en tavoita työntekijöiden kokemusta.

Eksistentiaalis-fenomenologinen analyysini perustuu Perttulan (1998, 71–85) kehittämään fenomenologiseen menetelmään. Perttulan metodi pohjautuu Amedeo Giorgin (1996, 10–21) kolmivaiheiseen fenomenologiseen menetelmään. Kutsun analyysiani eksistentiaalis-fenomenologiseksi sen eksistentiaalis-fenomenologisen ihmisenkäsityksen vuoksi. Käsitteississäni fenomenologiasta korostuu eksistentiaalinen näkökulma, jolloin sekä analysoinnin yksilökohtaisessa että yleisessä osassa pyrin toteuttamaan sen mahdollisimman hyvin yksilökohtaisuuden huomioiden. Eksistentiaalisessa fenomenologiassa yksilöllistä ei voi yleistää, kun taas fenomenologisessa kokemuksen tutkimuksessa se on mahdollista. Perttulan mukaan fenomenologinen metodi on

”rakastavaa ja pakottautuvaa asennoitumista tutkittavaan koettuun todellisuuteen, keskittyvää mahdollisuuden antamista juuri tässä todellisuussuhteessa heräävälle ihmetyksen tunteelle ja luottamusta siinä muodostuvien tunteiden ja intuition varmuuteen sekä tietoisista ja systemaattista ponnistelua niin, että tutkittavan todellisuuden olemuksen ymmärtäminen saa tilaisuuden toteutua” (Perttula 2008,146).

Eksistentiaalis-fenomenologinen analyysini muodostuu reduktiosta ja kuvailusta eli deskriptiosta. Reduktio on kaksivaiheinen asenne tutkimusaineistoon, sisältäen sulkeistamisen ja mielikuvatasolla tapahtuvan muuntelun, jonka aikana pyrin sulkeistamaan oman ennakkokäsitykseni ja antamaan kirjoittajien kokemuksille mahdollisuuden tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Reduktion avulla tutkija pyrkii kokemaan tutkittavan kokemuksen uudelleen. Deskriptiolla eli ilmiön kuvailulla tavoitellaan kokemusten tarkastelua ilman ennakkokäsityksiä. Kokonaan omista ennakkokäsityksistä vapautumien ei ole mahdollista. (Perttula 2008, 144.)

Eksistentiaalis-fenomenologinen metodi tarkoittaa tutkijan toimintaa tutkimuksen aikana. Siihen kuuluu tutkijan luonnollisen asenteen keskeytys. Sen avulla tutkija voi ymmärtää toisten kokemusten olennaisuudet. Tavoittelin tutkielmastani objektiivista työntekijöiden kokemusten näkökulmasta etäntymällä itseni omasta subjektiivisesta ymmärtämisestäni. Sulkeistaminen tarkoitti luonnollisen asenteeni keskeytystä. Tunnistaessani työntekijöiden kokemuksiin liittämiäni merkityssuhteita pyrin siirtämään ne tietoisesti syrjään. Ymmärsin sulkeistamisen koko tutkimuksen analysoinnin ajan kestäväksi asenteeksi, jonka avulla pyrin erottamaan omat kokemukseni kirjoittajien kokemuksista.

Mielikuvatasolla tapahtuvassa muuntelussa tutkija toimii rajatummin etsien niitä tapoja, joissa kirjoittajan kokemus ilmenee. Muuntelu oli mielessäni tapahtuvaa toimintaa, jossa etsin kokemusten ja tutkittavan ilmiön edellyttämiä merkityksiä. Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkija on subjekti, kuitenkin metodi pakottaa hänet tajuavaan suhteeseen tutkittavan ilmiön kanssa. Tutkijan ymmärrys on tuntevaa ja intuitiivista, sillä metodi ohjaa lähelle aineistoa ja aineistoon keskittymiseen. (Perttula 2008, 146.)

Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkija kiinnittää huomionsa tutkimukseen osallistuvien kokemukseen tietystä elämän alueesta. Yleistäminen tarkoittaa tutkielmassani sitä, että pyrin käsitteellistämään aineiston kokemusten keskeisiä sisältöjä. Analyysin tuottamasta käsityksestä ei voi tehdä yleistyksiä kuin

kokemuskirjoittajien suhteen. Yleistäminen on mahdollista vain silloin, kun tutkimustulosten lukijat löytävät niistä omaa kokemusmaailmaansa kuvaavaa. (Perttula 1996, 90.) Tavoitteeni on kuvata tutkimustulokset olemassa olevan tutkimustiedon kanssa keskustelevalle, vuorovaikutteisella tavalla. Taulukot 2 ja 3 kuvaavat tutkielman eksistentiaalis-fenomenologisen analyysin etenemistä.

Taulukko 2 Yksilöllisten sisältöalueiden muodostaminen

VAIHEET	TAVOITE	TOIMINTA	TULOS
1. vaihe	Aineiston avoin lukeminen ja reduktio	Ennakkokäsitysten erittely ja kokonaiskuvan saaminen	Pyrkimys työntekijöiden kokemusten saavuttamiseen ilman tutkijan esiymmärryksen vaikutusta
2. vaihe	Sisältöalueiden muodostaminen	Selvittää, mistä työntekijät puhuvat	Kokemusten erittely
3. vaihe	Työntekijän kokemusten uudelleen eläminen ja kuvaaminen	Merkityssuhteiden erottaminen ja muuntaminen tutkijan kielelle.	Työntekijän kokemusten ydinmerkitysten tunnistaminen
4. vaihe	Merkityssuhteiden muunnoksien sijoittaminen sisältöalueisiin	Koota sisältöalueisiin liittyvät merkityssuhteet yhteen.	Samanaiheiset merkityssuhteet yksittäisen sisältöalueen alle
5. vaihe	Yksilökohtaisten merkitysverkostojen rakentaminen	Merkityssuhteiden yhdistäminen merkitystihentymiksi ja edelleen merkitysverkostoksi.	11 työntekijän yksilökohtaisen merkitysverkoston kuvaus

Taulukko 3 Yleisen merkitysverkoston muodostaminen

Vaiheet	Tavoite	Toiminta	Tulos
1. vaihe	Yleisen tutkimusasenteen löytäminen ja ehdotelmien teko	Yksilökohtaisten merkitysverkostojen lukeminen ja ehdotelmien rakentaminen	Merkitysverkostot sisältöalueittain
2. vaihe	Samanaiheisten sisältöalueiden muodostaminen	Sisältöaluiden yhdistäminen	Ehdotelmat yleiseksi merkitysverkostoksi
3. vaihe	Sisältöalueiden mukaiset yleiset merkitysverkostot	Löytäminen	Ilmiön yleinen kuvaus

Analyysini pohjautuu Taina Kyrönlampi – Kylmäsen väitöskirjaan (2007) ”*Arki lapsen kokemana*”. Mukailin hänen käyttämänsä analyysirakennetta oman aineistoni analyysiin sopivaksi. Fenomenologisen menetelmän muokkaaminen tutkittavaan ilmiöön sopivaksi on tutkijalle velvoite ja mahdollisuus (Varto 1992, 99; Perttula 2008, 146).

4.3 Työntekijöiden yksilöllisten merkitysverkostojen kuvaus

4.3.1. Kirjoittajien kokemusten avoin lukeminen ja reduktio

Aineiston analysoinnissa avoin lukeminen ja reduktio olivat haasteellisia vaiheita. Omat kokemukset menetelmästä toivat esiin tulkintaa, jonka poissulkemiseen piti keskittyä lause lauseelta. Toisaalta ilmiön tuttuus helpotti aineiston lukemista ja mahdollisti työntekijöiden kokemusten ymmärtämisen. Kun keskityin arvioimaan omia reaktioitani aineistoa lukiessani, mahdollistui irrottautuminen omasta ajattelutavasta. Huomasin aluksi pyrkiväni mielessäni kääntämään tekstin kolmanteen persoonaan, jotta olisin voinut helpommin erottaa oman näkemykseni kirjoittajan kokemuksesta. Näin toimien reduktio ei olisi toteutunut, sillä mukaan olisi tullut oma tulkintani kirjoittajan kokemuksesta. Lukiessani aineistoa, jäin miettimään aineiston hankintaa. Kokemuksissa oli kohtia, joissa olisin halunnut tarkentaa kirjoittajan tarkoitusta kirjoittajan kokemuksen tavoittamiseksi.

”Lasten kuuleminen erityisen tärkeää ja siihen käytettävä riittävästi aikaa ja tarvittaessa useampia tapaamisia jotta löydetään oikea tarina.”

Haastattellessani olisin voinut tarkentaa oikean tarinan merkitystä. Kirjallisen aineiston kohdalla en voinut tarkennusta tehdä, enkä myöskään tehdä tulkintoja siitä mitä kirjoittaja on mahdollisesti tarkoittanut. Avoimen lukemisen tarkoituksena on, että tutkija perehtyy aineistoon avoimin mielin eläen uudelleen kirjoittajien kokemukset. Samalla tutkijalle syntyy kokonaiskuvan aineistosta. Lukiessani mieleeni nousi kysymyksiä, jotka kirjoitin muistiin. Keskeytin lukemiseni ja pysähdyin miettimään mistä on kysymys ja samalla pyrin tunnistamaan omia ajatuspolkujani. Haasteellista oli pitää poissulkeminen mielestä silloin, kun kirjoittajan kokemus oli poikkeava omasta esiymmärryksestäni. Toisaalta silloin poissulkemisen keskeytymisen oivaltaminen oli helpompaa kuin oman esiymmärryksen mukaisissa kokemuksissa. Analysoinnin

edetessä palasin kolmesti reduktio vaiheeseen, sillä kokemusten tuttuus vaati tarkkuutta. Kuten Kyrönlampi- Kylmänen (2007, 97) väitöskirjassaan toteaa, sulkeistamisessa on kysymys tutkimusasetteesta koko tutkimuksen ajan. Hänen mukaansa sulkeistaminen mahdollistaa aineiston yllätyksellisyyden ja aidon esiintulon.

4.3.2 Sisältöalueiden muodostaminen perheintervention kokemuksista

Sisältöalueiden muodostamisen tavoitteena oli selvittää, mistä kirjoittajat kertovat kokemuksissaan interventioista. Niiden avulla pyrin selvittämään, mihin ilmiön rakenteeseen kukin kokemus liittyi. Luin jokaisen kirjoituksen uudelleen sanatarkasti, miettien mitä kirjoittaja kokemuksellaan haluaa sanoa. En luonut valmiiksi sisältöalueita vaan nostin sisällöt jokaiseen tekstiin yksilöllisesti. Huomasin kuitenkin samojen sisältöalueiden toistuvan kirjoituksissa. Sisältöalueita muodostaessa havaitsin oman reduktiovaiheeni puutteita, jolloin olin tulkinnut kirjoittajan tekstiä oman esiyymmärrykseni valossa. Lehtovaaran (2008,192) mukaan tutkijan itseymmärryksen lisääntyminen ei ole fenomenologisen tutkimuksen ensisijainen tavoite, kuitenkin tutkimus on kaksisuuntainen prosessi. Fenomenologiseen metodiin sisältyy vaatimus, että tutkija tuo esille kohtaamansa vaikeudet ja mahdollisuudet avoimesti. Eksistentiaalisen fenomenologisen näkemyksen mukaan ilmiön ymmärtäminen on aina vajavaista, sillä se on aina sidoksissa tutkijan omaan kokemukseen. (Mt., 192.)

Sulkeistamisen merkitys avautui sisältömerkityksiä miettiessä. Esiymmärrykseni erityisesti kouluttajan näkökulmasta oli vahva ja helposti huomio keskittyi perheintervention kuulemiseen eikä työntekijän kokemuksiin. Haasteellista oli kuulla mielipiteitä, jotka ovat poikkeavia oman esiyymmärrykseni kanssa. Toisaalta menetelmän tuttuuden vuoksi huomasin tulkitsevani tekstejä esiyymmärrykselläni.

”Perheenjäsenten motivaatio ja uskallus puhua asioista ovat vaihdelleet.”

Ensimmäisellä sisältömerkitysten kerralla tulkitsin lauseeseen liittyvän merkityksen perheen kunnioittamisena ja vapaaehtoisuutena. Näin voi olla, mutta yksittäisenä lauseena se kertoo perheenjäsenten motivaation ja uskalluksen puheeseen vaihdelleen.

Luin sisältövaiheita muodostaessani aineiston jokaisen kirjoituksen jälleen kerran kolmesti. Ensimmäisellä kerralla merkitsin jokaisen lauseen keskeisen sisällön ylös. Miettiessäni tekstin merkityksiä, huomasin miten samat sisällöt toistuivat kirjoituksissa.

Pohdin kokonaisuuksia, joihin eri kirjoittajien yksilökohtaiset kokemukset sisältyvät. Kirjoittajien kokemusaineisto oli sisällöllisesti melko laaja, sillä työntekijät saivat kirjoittaa vapaasti ilman ennakkoon määriteltyä rakennetta. Kahden aineiston yksilökohtaisen lukukerran jälkeen tein ensimmäisen luokittelun jaotellen yksilökohtaiset kokemukset sisältöalueittain. Luokittelin tekstit viiteen ryhmään; Oma kokemus, perheen näkökulma, perheintervention määrittely ja prosessi. En kuitenkaan ollut jaotteluun tyytyväinen, sillä huomasin luokittelussa omia ennakkokäsityksiäni ja ristiriitaisuutta tutkimuskysymyksiäni kanssa. Fenomenologisen tutkimusasenteen tarkoituksena on mahdollistaa kirjoittajien kokemus ilman tutkijan väliintuloa. Luin aineiston vielä kerran ja jaottelin aineiston uudelleen lause kerrallaan. Päädyin useampaan sisältöalueeseen ja nimesin alueet uudelleen; työntekijä, tieto, perhe, rakenne, lähestymistapa ja puhe. Esimerkiksi rakenteen sisälle määritin kirjoittajien kokemuksia menetelmän rakenteesta, prosessista, lokikirjasta ja menetelmän soveltamisesta.

4.3.3 Kirjoittajien kokemusten uudelleen eläminen ja kuvaaminen

Mielikuvatasolla tapahtuva muuntelu on toimintaa, joka kuvaa jokaisen merkityssuhteen keskeisen merkityksen tutkittavan ilmiön kannalta. Kyseessä on reduktion toinen vaihe, jolla tavoittelin tutkimusaineiston ja muodostettavien kuvausten vastaavuutta. Sulkeistaminen mahdollistaa toisen kokemuksen ymmärtämistä, joten mielikuvatasolla muuntelu on rajattua työskentelyä. Se on jatkuvaa työskentelyä kunnes tutkija on löytänyt ydinmerkityksen. (Giorgi 1994,10; Perttula 1998, 49–55, 78–79; ks. myös Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 99.) Tämä vaihe oli hidas ja tuskainen. Fenomenologisessa tutkimuksessa kielellä on suuri merkitys, jotta lukija voi ymmärtää tulkinnan tutkijan tarkoittamalla tavalla. Kirjoittajien kieli oli hyvin samansuuntainen omien ilmaisujeni kanssa. Osa muuntelussa käyttämästäni kielestä tuntui keinotekoiselta, joten päädyin osin käyttämään samoja käsitteitä kokemuskirjoittajien kanssa silloin, kun en löytänyt samaa ilmiötä riittävän hyvin kuvaavaa käsitettä. Kokemusten uudelleen eläminen vaati jatkavaa keskustelua kirjoittajan kokemuksen ja oman esiymmärryksen kanssa.” *Kuvaus on toisen kokemuksen uudelleen kuvausta, jossa tutkittavan kokemukset erottuvat tutkijan kokemuksista*” (Kyrönlampi-Kylmänen 2007,

100). Muunnokset on kirjattu kirjoittajien kokemusten mukaisesti. Nimesin kokemuskirjoittajat numerojärjestykseen KK1, KK2, ... KK11.

Alla esimerkkinä otteita siitä, miten kuvasin kokemuskirjoittaja 4 (KK4) kokemuksia uudelleen elämällä. Muunnokset ovat aineiston mukaisessa järjestyksessä. Alkuperäisen tekstin jälkeen seuraa muunnos. Muunsin jokaisen 11 kokemuskirjoittajan tekstin. Tekstin perusteella lukija voi päätellä, miten muunnos on onnistunut kuvaamaan kirjoittajan (KK4) kokemusta. Tekstistä voi havaita, mikäli tulkintani on etäällä kirjoittajan kokemuksesta tai tapahtuu oman kokemukseni kautta.

"Kokemukseni ovat olleet tähän mennessä vain ja ainoastaan positiivisia.

Usko menetelmän toimivuuteen on vahva ja käytännössä olen nähnyt kuinka menetelmä laittaa muutosprosessia liikkeelle perheessä."

KK4 kokee intervention hyvänä työmenetelmänä. Hänen mukaansa menetelmä on toimiva ja käynnistää muutosprosessin perheessä.

"Hyvää menetelmässä on se, että kyseessä on perheen "oma juttu". Perhe määrittää tavoitteita ja sisältöä ja jopa toteutustakin. Tätä kautta perhe saa ns. olla oman elämänsä/perheensä asiantuntija, jota kuullaan ja joka omalla toiminnallaan pystyy vaikuttamaan oman perheensä elämään."

KK4 kokee menetelmän interventioprosessin kuuluvan perheelle. Perhe määrittää intervention tavoitteet, sisällön ja osin toteutuksenkin. KK4 näkee perheen interventiossa oman elämänsä asiantuntijana, joka tulee kuulluksi. Hänen mukaansa interventiossa perhe omalla toiminnallaan saa mahdollisuuden vaikuttaa perheensä elämään.

"Uskon juuri tuon edellisen asian vaikuttavan siihen, että perheet sitoutuvat ja motivoituvat perheinterventioon. Kukaan ns. ulkopuolinen ei tule perheelle sanomaan miten asioiden tulisi olla. Näen, että se että perheellä on mahdollisuus ja tila elämänsä pohtimiseen (perheintervention rakenteen mukaisesti), auttavan perhettä näkemään itse oman perheensä asiat monipuolisemmin, toisten perheen jäsenten näkökulmasta ja vaihtoehtoja pohtien tuottavan perheelle hyödyn ja auttavan perhettä eteenpäin perheenä."

KK4 uskoo oman elämänsä asiantuntijuuden sitouttavan ja motivoivan perhettä interventioon. Hänen mukaansa perhe itse määrittää miten asioiden pitäisi olla. KK4 näkee intervention perheen mahdollisuutena ja paikkana elämänsä tarkasteluun menetelmän rakenteen mukaisesti. He näkevät perheensä kokonaisuutena kaikkien perheen jäsenten näkökulmasta. KK4 arvioi vaihtoehtojen pohtimisen hyödyntävän ja auttavan perhettä yhdessä eteenpäin.

Tutkijan ei pidä kuvata kokemusta, josta hän ei ole varma. Seuraavassa esimerkki kohdasta, jonka tulkinta jätti minut aluksi epävarmaksi.

"Usein vanhemmat ovat hyvin motivoituneita, mutta joissain tapauksissa vastaaminen täsmällisesti vaikeaa. Havaittavissa että aina ei kerrota aivan kaikkea, mutta pitkässä suhteessa myös aukot ovat tulleet täydennettyä. Myös lomakkeistossa on kysymyksiä, jotka toistuvat, joten suhteen edetessä ja tultuamme tutuksi asioille löytyy toinenkin tarina muoto."

KK2:n mielestä selkeän vastauksen saaminen on joskus haasteellista, vaikka vanhemmat ovatkin pääsääntöisesti erittäin motivoituneita. Hän on huomannut, etteivät interventioon osallistuneet kerro kaikkea, mutta pidempään jatkuvan yhteistyön aikana tiedot täydentyvät. KK2:n mukaan lokikirjan toistuvat kysymykset mahdollistavat uudenlaisen täydennetyn kertomuksen.

Jäin pohtimaan tulkintaani kohdasta ”*toinenkin tarina muoto*”. Muunsin merkitykseksi ”uudenlainen täydennetty kertomus”. Muuntaminen pitää sisällään omaa tulkintaani ja ymmärrystäni. Tulkitsen kirjoittajan kokemuksen niin yhteistyön jatkuessa perhe avautuu enemmän työntekijälle ja kertomatta jätetyt asiat tulevat puhutuksi.

”Lasten kuuleminen erityisen tärkeää ja siihen käytettävä riittävästi aikaa ja tarvittaessa useampia tapaamisia jotta löydetään oikea tarina.”

KK2 korostaa erityisesti tärkeänä asiana lasten kuulemista, johon tulee varata riittävästi aikaa ja tarvittaessa useampia tapaamisia oikean tarinan löytymiseksi.

En kyennyt uudelleen elämään ja kokemaan ”oikeaa tarinaa ” niin että olisin voinut muuttaa käsite paria. Metodin haasteellisuus on löytää kielellisesti kirjoittajan kokemusta kuvaava ilmaus. Lopulta päädyin kirjoittamaan sen muunnokseen kuten KK2 oli asian ilmaissut.

4.3.4 Merkityssuhteiden muunnoksien sijoittaminen sisältöalueisiin

Sijoittaessani merkityssuhteita sisältöalueisiin tarkistin jälleen kerran oman reduktioni. Aineistoa lukiessa ja muunnellessa ymmärrykseni kirjoittajien kokemuksista tarkentui. Sisältöalueet eivät muuttuneet, mutta oma ymmärrykseni niiden sisällöstä kirjoittajien kokemuksena lisääntyi. Vaiheen tarkoituksena on sijoittaa kaikki samansisältöiset muunnokset yhden sisältöalueen alle. Sijoitin joitakin merkityssuhteita useampaan sisältöalueeseen, tulkiten niiden merkityksen liittyvän molempiin. Tällä pyrin vahvistamaan tutkielman luotettavuutta.

Esimerkki KK10:n Sisältöalueesta Perhe, johon sijoitin kirjoittajan merkityssuhteina lapsen/ nuoren motivoituminen, vanhemman merkitys lapselle/nuorelle, nuoren näkökulma ja nuoren prosessi. KK10 kirjoituksissa korostui nuoren näkökulma kun taas useampien muiden kokemuksissa korostui vanhempien tai koko perheen näkökulma.

Lapsen/nuoren motivoituminen

Vanhemmat ovat pääsääntöisesti olleet valmiita osallistumaan perheintervention tekoon ilman suurempaa motivointia. Lasten / nuorten osalta innokkuus osallistua interventioon on ollut vaihtelevampaa.

KK10 kohtaamat vanhemmat ovat olleet motivoituneita interventioon, kun lasten ja nuorten halu osallistua on vaihdellut.

Muutama nuorista on ollut varsin innokas osallistumaan kun toisena ääripäänä ovat olleet vaikeasti motivoitavat nuoret. Aloittamistani interventioista kaikki on saatettu loppuun, vaikka perheen lapsia olisi pitänytkin motivoida suhteellisen pitkään ja monella eri tavalla.

KK10 kokemuksen mukaan osa nuorista on ollut motivoitunut interventioon, kun taas toiset ei juurikaan. KK10 tehnyt kaikki interventiot loppuun asti vaikka lasten motivointi on vienyt paljon aikaa.

Vanhemman merkitys lapselle/nuorelle

Kokemuksena voi sanoa, että vanhempien kertomana lasten/nuorten on ollut huomattavasti helpompi ymmärtää ja hyväksyä ne syyt, joiden takia he ovat tai ovat olleet sijaishuollossa.

Perheistunnossa KK10 on läpikäynyt perheen olosuhteita, jotka ovat johtaneet sijoitukseen. KK10:n tavoitteena on ollut tukea vanhempia kertomaan perusteita lastensuojelullisiin toimenpiteisiin heidän perheessään. KK10 on kokenut lasten ymmärtävän ja hyväksyvän vanhempien kertomana syyt heidän sijoitukseensa.

Nuoren näkökulma

Henkilökohtaisesti näen kuitenkin ehkä jopa tärkeämpänä nuorten mahdollisuuden ymmärtää paremmin omaa menneisyyttään. Oman menneisyyden ymmärtäminen ja hyväksyminen osana omaa elämää mahdollistaa rakennustyön kohti hyvää ja vastuullista aikuisuutta.

Tärkeämpänä hän kokee nuoren mahdollisuuden ymmärtää omaa historiaansa. KK10:n mukaan Oman historian ymmärrys ja hyväksyminen antaa nuorelle mahdollisuuden rakentaa tulevaisuutta kohti hyvää ja vastuullista aikuisuutta.

Nuoren prosessi

Omien ja perheen kriisien läpikäyminen, ymmärtäminen ja hyväksyminen turvallisesta ympäristössä luotettavien aikuisten kanssa ovat mielestäni edellytys eheämpää aikuisuutta varten. Omien vanhempien osallisuus asioiden käsittelyyn voi luoda tilanteen, jossa nuori päättää katkaista sukupolvelta toiselle siirtyneet ongelmat. Näin ollen ”menneisyyden kaivelun” vaikutukset perheinterventiossa voivatkin ulottua yllättävästi pitkälle tulevaisuuteen ja yli sukupolvien.

Nuoren omien ja perheen kokemien haasteiden läpikäynti, niiden ymmärtäminen ja hyväksyminen ovat KK10:n mukaan edellytys eheämpään aikuisuuteen. KK10 on kokenut, että nuoren päätös katkaista sukupolviset ketjut voi syntyä vanhempien osallistuessa asioiden käsittelyyn. Perheinterventio voi KK10:n mukaan vaikuttaa nuoren tulevaisuuteen, kun perheen historia ja kokemukset ovat läpikäytyinä.

Merkityssuhteiden ja muunnosten tekeminen on tärkeää tutkimuksen luottamuksellisuuden osoittamiseksi. Kokosin merkityssuhteet sisältöalueiksi työntekijä,

perhe, tieto, rakenne, lähestymistapa ja puhe. Työntekijä sisältöalueeseen määrittäytyivät työntekijään itseensä, työyhteisöön, koulutukseen, kehittämiseen liittyvät merkitystihentymät. Kirjoittajan kuvasivat kokemuksiaan mielipiteenään ”*Interventio on toimiva työmenetelmä perhetyöhön*” tai ”*kokemukseni menetelmästä ovat positiivisia*”.

”Ensimmäisten interventioiden aikana innostus menetelmää kohtaan on kasvanut ikään kuin huomaamattani ja nyt olen vakuuttunut menetelmän toimivuudesta.”

KK6:n innostus interventioihin on lisääntynyt ja hän uskoo menetelmän toimivan.

Sisältöalue Työntekijä kuvaa kirjoittajan menetelmälle antamaa henkilökohtaista merkitystä. Työntekijä saattaa aloittaa lauseensa määrittelemällä kokemustaan tiedon syntymistä kertomalla uskovansa menetelmän toimivuuteen. Usko on rakennettua ymmärrystä ja kehittyä ideaalisessa tilanteessa. (Perttula 2008, 130.) Esimerkkinä KK8 tekstissään antama henkilökohtainen merkitys

Uskon, että vain lisää tekemällä voi kehittyä interventiomenetelmän tekijänä ja tulevaisuudessa tulee kokemaan paljon erilaisia tapauksia, joista voi aina oppia uutta.

KK8 uskoo kehittyvänsä menetelmän käytössä saadessaan lisää kokemusta tekemällä useampia interventioita.

Merkityssuhteiden sijoittaminen sisältöalueisiin oli haastavaa, sillä jokaisen sisältöalueen tuli olla riittävän laaja ja toisaalta merkitysten tuli liittyä toisiinsa. Pyrin muodostamaan riittävän laajoja sisältöalueita, jotka kuvaisivat työntekijöiden kokemuksille antamia keskeisiä merkityksiä. tavoitteeni oli saattaa yksilöiden kokemuksissaan antamat merkitykset samansuuntaisten sisältöalueiden alle. Merkitysten välisten yhteyksien löytyminen on tärkeää, sillä sen avulla pyrin tavoittamaan kunkin kirjoittajan kokemuksista mielen joka liittyy kokemuksille annetut merkitykset yhteen. Perttulan (2008,148) mukaan tavoitteena on hahmottaa selkeästi toisen kokemuksesta olennaiset merkitysisällöt.

4.3.5 Yksilökohtaisten merkitysverkostojen rakentaminen

Yksilökohtaiset merkitysverkostot ovat eksistentiaalisfenomenologisen tutkimuksen tärkeä tulos. Niiden kautta ilmentyvät kirjoittajien yksilölliset kokemukset. Yksilökohtainen analyysi pyrkii osoittamaan tutkielmani kohdistumista työntekijän

kokemuksiin hänen käyttäessään perheinterventiota työmenetelmänä. Olen rakentanut yksittäisistä merkityksistä merkitystihentymiä, joka tarkoittaa kokemusten mielellistä kietoutumista toisiinsa (Perttula, 1996,77; Kyrönlampi- Kylmänen 2007, 108). Kirjoitin tekstin minä-muotoon vahvistaakseni aineiston kirjoittajien kokemusta. Kyrönlampi-Kylmänen(2007) on tehnyt samoin väitöskirjassaan. Hänen mukaansa se vahvistaa yksilökohtaisen ja yleisen merkitysverkoston eroa. (Kyrönlampi-Kylmänen, 2007, 108;vrt. Lehtomaa, 2008,183.)

Osassa kirjoittajien kokemuksista oli kuvattu kokemuksia esimerkkien kautta. Jätin pois kohdat, joissa kuvataan perheiden tilannetta tai taustoja. Halusin varmistaa ettei lastensuojelun perheiden tunnistamiseen jää mahdollisuutta. Kirjoittajien teksteistä olen yksilökohtaisia merkitysverkostoja lukuun ottamatta tehnyt lyhyitä lainauksia. Lainauksilla pyrin osoittamaan tutkimuksen kulkua ja ratkaisujani luotettavuuden varmistamiseksi. Yksilökohtaiset merkitysverkostot ovat perusta tutkielmani tuloksille, sillä niiden pohjalta analyysi etenee kohti yleisen kuvausta. (Liite 1)

Kun tutkimus kohdistuu ihmisen kokemuksiin, kyseessä on henkilökohtainen suhde tutkimuksen aineistoon. Perttulan (1996) mukaan tulokset on esitettävä niin, että tutkittavan ulkopuoliset tahot eivät kykene häntä tunnistamaan. Eettiseksi tavoitteeksi asettuu hänen mukaansa se, että tutkittava voi tunnistaa itsensä, mutta muille se ei olisi mahdollista. Perttula pohtii läheisten mahdollisuutta tunnistaa tutkimukseen kokemuskirjoittaja aiemman tuttuuden pohjalta. (Perttula 1996, 95.) Tutkielmani aineiston kirjoittajat eivät ole itselläni tiedossa. Kerätessäni aineistoa pyrin mahdollistamaan kokemusten kirjoittamisen vapaasti ilman tuttuuteen perustuvia sitoumuksia. Tähän liittyy myös ajatus tutkielmaan osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Halusin antaa työntekijöiden itsensä valita osallistuvatko aineistoni kirjoittamiseen. Samalla aineiston hankintatapa osaltaan suojaa kirjoittajien henkilöllisyyttä ja yksityisyyttä.

Tutkimuksen kriittisyys vaati jatkuvaa reflektointia valinnoissani koko tutkielman ajan. Valinnoillani otan kantaa ja osaltani määritän todellisuutta. Eettisesti kestävän kvalitatiivisen kokemuksen tutkimuksen tavoitteena on pyrkimys tavoittaa toisen ihmisen kokemus sellaisena kuin hän sen kokee. Eksistentiaalisen fenomenologian mukaan merkityskokemukset ovat ainutlaatuisia ja yksilöllisiä. Tämän mukaan kokemusta koskeva eettisyyden vaatimuksen mukaisesti olen pyrkinyt säilyttämään kirjoittajien kokemuksen yksilöllisenä. Kokemustutkimuksen eettisyyden perustana on tutkittavan ilmiön sisällön ja tutkimuksen tuottaman tiedon vastaavuus. (Perttula 1996,

100–102.) Tutkielmassani katson eettisesti merkittäväksi kokemuskirjoittajien tuottaman aineiston ja siitä saadun tiedon vastaavuuden. Aineistoa analysoidessani olen pyrkinyt avaamaan kirjoittajien tuottaman tiedon ja oman ymmärryksenä asialle mahdollisimman avoimilla ja selkeillä käsitteillä.

4.4 Työntekijöiden kokemuksen yleinen kuvaus

4.4.1 Merkitysverkostot yleisen ehdotelmista sisältöalueisiin

Muodostettuani yksilökohtaiset verkostot siirryin analyysini yleisen rakenteen kuvaamiseen tavoitellen kokemusten yleisempää tietoa. Vaihe oli olettamaani haasteellisempi. Olin keskittynyt jokaisen työntekijän kokemusten yksilöllisiin merkityksiin ja nyt tutkimusasetteeni muuttui. Työntekijöiden kokemusten merkitysverkostot kuvataan Perttulan (2008, 186) mukaan esimerkkeinä yleisestä. Hän toteaa, että ”*Yksilökohtaiset merkitysverkostot ovat yleisen yksilöllisiä, erityisiä esimerkkejä.*”.

Fenomenologisen analyysin yleisen rakenteen kuvauksen edellyttää edelleen sulkeistamista. Kirjoitin ehdotelmät kahdesti varmistaakseni, että muuttaessani kirjoittajien kokemuksia yksilöllisestä yleiseen, ne säilyttivät kirjoittajan antaman yksilöllisen merkityksensä. Käytin ehdotelmissa muotoa Työntekijä siirtääkseni kirjoittajan kokemukset enemmän kohti kokemuksen yleistä kuvausta. Säilytin ehdotelmassa kirjoituksiin liittyneen aikamuodon muistutukseksi kokemusten kirjoittajasta. Esimerkki on KK 7 ehdotelmasta yleiseksi merkitysverkostoksi.

KK 7

”Perheinterventio on tullut vähitellen työntekijän työvälineeksi. Aikaisempien työkokemusten pohjalta hän epäili menetelmän toimivuutta lastensuojelussa. Menetelmän koulutus antoi rohkeutta interventioprosessin aloitukseen. Menetelmä on vaikuttava sijaishuollon perheissä. Eräässä interventiossa työntekijä epäili, ettei pientä lasta voi haastatella. Se kuitenkin onnistui leikin ja toiminnan avulla. Interventio opetti työntekijälle, että oma sisäinen maailma asettaa työntekijälle rajoja. Perheinterventio on tuonut työntekijän työnkuvaan paljon hyvää. Interventio lisää työntekijän työssä jaksamista ja työmotivaatiota. Interventio asiakasta osallistavana menetelmänä estää työntekijää kynnistymästä.

Työntekijä on kokenut, miten perheistunnossa vanhempi kertoi lapselleen välittämistään ja saamastaan avusta omiin huoliinsa. Samassa istunnossa vanhempi antoi lapsilleen luvan asettua sijaishuoltoon. Työntekijän kokemus perheestä on monimuotoinen. Perheinterventio on tuonut työntekijän mukaan asiakkaiden elämään paljon hyvää.

Työntekijän mukaan lokikirjaa voi joutua soveltamaan perheiden tilanteiden vuoksi. Interventiossa esiin tulevat asiat voivat keskeyttää intervention. Interventioprosessin viivästyminen ei häiritse työntekijän mukaan kokonaistilannetta. Menetelmää soveltaessa työntekijä on kokenut, että ilman seurantaistuntoakin intervention prosessi voi olla onnistunut.

Työntekijä on kokenut, että perheissä on voitu tehdä pitkään perhetyötä perheen prosessin käynnistymättä. Intervention avulla perhe on rohkaistunut puhumaan aiemmin vaietuista asioista. Perheistunnoissa vanhemmat ovat kertoneet asioita, jotka ovat lähentäneet heitä lapsiinsa.”

Tiedon yleisyys ei tarkoita fenomenologisessa tutkimuksessa tiedon yleistettävyyttä, sillä eksistentiaalis- fenomenologisen metodin mukaisesti yksilökohtaista ei voi yleistää. Ehdotelmat yleiseksi merkitysverkostoksi tarkoittivat tietoista päätöstä etsiä yksilöllisestä yleisemmän sisältöä. Tämä ei tarkoita että kokemusten tulisi olla samankaltaisia. Ymmärsin yleisen tutkielmassani työntekijöiden yhteisten koettujen merkitysten etsimiseksi. Työntekijät ovat voineet kokea tietyn ilmiön merkitykselliseksi, silti jokaisen kokemus on yksilöllinen (Giorgi 1996, 19; Perttula 1998, 117–118). Jokaisen kirjoittajan yksilökohtainen merkitysverkosto tarkoitti analyysin yleisessä osassa ehdotelmaa yleiseksi merkitysverkostoksi.

Aineiston analyysi jatkui kokemusten yleistä rakennetta lähestymällä. Ensimmäisen kerran yhdistin aineiston kokoamalla kirjoittajien ehdotelmat merkitysverkostoksi. Pohdin pitkään alueiden yhdistämistä ja päädyin yhdistämään ne kahteen merkitysverkostoon. Ensimmäiseen merkitysverkostoon yhdistin sisältöalueet työntekijä, rakenne ja tieto. Toinen muodostui yhdistämällä alueet perhe, lähestymistapa ja puhe. Kappaleen perässä olevat merkinnät ilmaisevat kokemuskirjoittajan. Muutin ehdotelmien sijamuodon presenssiin huomioidakseni yleisen rakenteen lähestymisen. (Liite 2)

4.4.2 Ilmiön rakenteen yleinen kuvaus

Ilmiön rakenteen yleinen kuvaus on toinen osa tutkielmani analyysiä, johon tutkielman tulokset pohjautuvat. Eksistentiaalis-fenomenologisen tutkimuksen yleinen ei tavoittele yleistä tietoa, vaan esittää tutkijan ymmärryksen varassa rakentamaani kuvaa aineiston yleisestä. Koko analyysin ajan palasin toistuvasti kirjoittajien kokemuksiin ja tarkistin ilmiön analysoinnin etenemistä vaiheittain. Halusin varmistaa menetelmän vaatiman sulkeistamisen onnistumisen koko analyysin ajaksi. Yleisen tiedon rakentaminen yksityisestä on oltava kattavaa ja silti sisällettävä kaikki yksilökohtaisesti olennainen (Lehtomaa 2008, 186). Jaottelin aineiston neljään osaan, jotka kuvaavat kokemuskirjoittajien yksilöllisiä kokemuksia yleisenä kuvaksena lastensuojelun työntekijän kokemuksista perheinterventiossa. Kirjoitin yleisen kuvauksen hän muotoon kuvauksena työntekijänkokemuksista säilyttääkseni eksistentiaalis-fenomenologisen tutkimusasetteen. Luokat ovat merkityksiä interventiolle työvälineenä, tiedonlähteenä, lastensuojelun sijaishuollon prosessille ja perheelle, vanhemmalle ja sijoitetulle nuorelle. Luokat ovat merkityksiä A. työvälineenä, B. tiedonlähteenä, C. lastensuojelun sijaishuollon prosessille, D. perheelle, vanhemmalle ja sijoitetulle nuorelle.

A. Työvälineenä

Työntekijän kokemusta perheinterventiosta kuvaa menetelmän merkitys hänelle henkilökohtaisesti työntekijänä (1). Kokemuksiin interventioista liittyvät rakenteen toimivuus ja sovellettavuus (2) ja työntekijän kohtaamat haasteet menetelmää käyttäessään (3).

Lastensuojelun työntekijä kokee perheintervention vaikuttavaksi menetelmäksi. Työntekijä käy interventiokoulutuksen, joka tukee menetelmän käyttöönottoa. Työssä jaksamiseen vaikuttavat asiakkaiden osallisuus ja heidän antamansa positiivinen palaute. Kokemukset interventioista voivat lisätä työntekijän työmotivaatiota. Työntekijälle interventio työvälineenä antaa ja opettaa paljon.(1) Perheintervention rakenne on toimiva käsikirjan (lokikirja) ja menetelmän sovellettavuuden ansiosta(2). Sijaishuollon näkökulmasta intervention haasteena ovat perheen ja sijoituspaikan välinen etäisyys ja intervention tiivis rakenne. Interventio sitoo työntekijän ja perheenjäsenet yhteen tietyksi jaksoksi vaatien kaikilta osapuolilta järjestelyjä. Perheen kodin ja sijaishuoltopaikan etäisyys aiheuttavat matkakustannuksia kaikille osapuolille.(3)

B. Tiedonlähteenä

Työntekijä kokee perheinterventiossa merkitykselliseksi tiedon syntyminen. Tieto on merkityksellistä sijaishuollon yksikölle(1), työntekijälle(2), perheelle(3) ja nuorelle(4).

Intervention aikana syntyy tietoa, joka on monella tapaa merkityksellinen. Työntekijälle puhe perheen sisäisistä asioistaan synnyttää tietoa, jota hän voi hyödyntää sijoitetun lapsen ja hänen perheensä kanssa työskennellessä (2). Toisaalta tiedon erityinen luottamuksellisuuden vaatimus tekee tiedon hallinnasta haasteellisen. Mikäli intervention tehnyt työntekijä ei työskentele lapsen kanssa arjessa, tieto ei ole lasta lähellä olevien työntekijöiden käytettävissä (1). Perhe hallitsee intervention aikana syntynyttä tietoa ja tiedon määrää(3). Perhe voi antaa luvan tiedon jakamiseen sijoitetun lapsen yksikön muille työntekijöille(1,2). He saattavat hyödyntää tietoa saadakseen tarvitsemiaan palveluita (3). Perheelle tieto merkitsee kuitenkin ennen kaikkea yhteisen ymmärryksen syntymistä ja kaikkien perheenjäsenten näkökulmien kuulemistä (3,4). Sijoitetun lapsen prosessin kannalta on merkityksellistä, että hän saa tietoa perheen historiasta ja tapahtumista (4). Interventiossa saatu tieto mahdollistaa nuoren prosessin, kasvun ja kehityksen. (4)

c. Lastensuojelun sijaishuollonprosessissa

Työntekijän kokemusta kuvaa toimintaympäristön erityisyys(1) ja perheiden haasteellisuus (2). interventio koetaan mahdollisuudeksi läpi käydä sijoitetun nuoren prosessia turvallisesti (3).

Lastensuojelun sijaishuolto on erityinen toimintaympäristö perheintervention toteutukseen(1). Perheen rakenne interventiossa voi olla monimuotoinen ja heidän arjessaan voi olla monenlaisia haasteita, kuten alkoholi-, mielenterveysongelmia, erotilanteita, uusioperheiden ristiriitoja ja väkivaltaisuutta (2). Interventiossa on turvallista käsitellä perheen haastavia asioita ja ne avautuvat perheenjäsenille (3). Perheinterventiot keskittyvätkin lapsen sijoitusprosessin ympärille ja perheillä on mahdollisuus ottaa esille ja käsittelyyn sijoitukseen johtaneita tapahtumia ja olosuhteita(3). Lasten on helpompi hyväksyä ja ymmärtää vanhempiansa kertomana syyt sijoitukselleen (3). Sijaishuollon interventioissa keskeistä on puheen avaus sijaishuollon lasten ja vanhempien välille. Prosessi voi tukea perheen sitoutumista lastensuojelun sijoituksen tavoitteisiin mahdollistaen lapsen asettumisen sijaishuoltoon. (3)

D. perheelle, vanhemmalle ja sijoitetulle nuorelle

Työntekijän kokemus lastensuojelun perheiden perheinterventioista saa merkityksensä sen vaikuttavuudesta perheelle (1), erityisesti vanhemmille (2) ja sijoitetulle nuorelle (3). Työntekijä näkee perheintervention perheen puheen avaajana (4) joka mahdollistaa perheen ja nuoren muutoksen(5) että prosessin(6). Työntekijä kokee tärkeäksi menetelmän tavan lähestyä perhettä ja nuorta (7).

Perheet antavat interventiosta positiivista tai neutraalia palautetta. Interventiossa perhe oikaisee omia tulkintojaan ja väärinymmärryksiään (1,4). Heidän keskinäinen puheensa yhdistää perheenjäsenten kokemukset(1,4). He löytävät tarinoista voimavarojaan ja lasta suojaavia tekijöitä, jotka saavat ajatus- ja muutosprosesseja liikkeelle (1,2,4,5). Perhe omistaa intervention prosessin määrittäen sen tavoitteet, sisällön ja osin toteutusta (1,6). Sijaishuollon perheille intervention vapaaehtoisuus on erityisen merkittävää heidän kokemiensa lastensuojelun vastentahtoisten toimenpiteiden vuoksi (1,7). Toisaalta vapaaehtoisuus vahvistaa perheiden sitoutumista (1,7). Sitoutumiseen vaikuttaa myös perheen rooli elämänsä asiantuntijana, joka tulee kuulluksi ja kykenee vaikuttamaan elämäänsä(1,4,6). Perheiden motivaatio ja uskallus avata asioitaan vaihtelee(1,4). Interventio mahdollistaa puheen avauksen aiemmin puhumattomista asioista perheessä (1,4). Perheen rohkaistuessa käsittelemään omia asioitaan kaikkia perheen jäseniä kuullen, lisääntyy perheiden keskinäinen ymmärrys(1,2,3,4). Yhteinen keskustelu saattaa tuoda perheiden tunteet näkyviin ja erityisesti perheistunnoissa syntyy koskettavia hetkiä, jotka vaativat työntekijältä hienotunteisuutta (1,2,3,6).

Perheinterventio on vanhemmuutta tulevaa toimintaa(2). Vanhemmat motivoituvat hyvin interventioon ja kokevat menetelmän turvalliseksi keskustella perheen sisäisistä asioista(1,2,3,6). Vanhemmat esittävät interventiossa näkemyksensä lapsesta ja erityisesti hänen vahvuuksistaan(2). Vastaaminen on heille joskus vaikeaa heidän motivoitumisestaan huolimatta(2,4,6). Interventio liikuttaa perheiden rakenteita, joka voi näkyä avioerona tai perhettä yhdistävänä vaikutuksena(1,2,5,6).

Perheinterventio toimii puheen avaajana ja ylläpitäjänä nuoren ja perheen kesken(1,3,4,5,6). Nuoren motivointi vie aikaa, mutta vanhempien sitoutuminen vahvistaa nuoren osallistumista(3). Nuoret eivät välttämättä koe interventioista olevan hyötyä(3). Nuoren näkökulma ja hänen kuulemisensa interventiossa on tärkeää(3,4). Nuorelle tulee varata riittävästi aikaa ja tarvittaessa useampia tapaamisia(3,7).

Sijaishuollon interventiossa tavoitteena voi olla vanhemman ja lapsen lähentyminen heidän ollessaan etäisiä toisilleen(2,3,5). Nuoren mielessä on paljon kysymyksiä (3,4). Mikäli molemmat motivoituvat, he voivat keskustella avoimesti puhumattomista asioista (1,2,3,4). Prosessi on raskas molemmille, mutta nuori saa vastauksia ja intervention tavoite täyttyy(1,2,3,6). Kuullessaan perheen tarinaa nuori saa mahdollisuuden ymmärtää omaa historiaansa(3,4,6). Oman historian hyväksyminen ja perheen kokemien haasteiden läpikäynti antavat hänelle mahdollisuuden rakentaa hyvää ja vastuullista aikuisuutta(3,5,6). Nuoren prosessi voi käynnistyä intervention prosessin päätyttyä (3,6).

Tutkielman tutkimustulokset perustuvat analyysin yleiseen kuvaukseen. Yleinen kuvaus on muodostunut yksilöllisten merkitysverkostojen pohjalta. Yleinen tieto ei tässä tutkielmassa kuvaa tyypillisintä tai useimmin toistuvaa vastausta vaan yleisyys tarkoittaa olennaisen kuvaamista. (Lehtovaara 2008, 186.) Jotta yleisen tiedon muodostaminen oli mahdollista, muodostin luokat työntekijä, tieto, sijaishuollon prosessi ja perhe niin laajoiksi että yksilöllisten merkitysverkostojen olennainen jokaisen kirjoittajan kohdalla on mukana yleisen kuvauksessa.

Tutkimustulokset työntekijöiden kokemuksista koostuvat neljästä eri aihealueesta. Aihealue Työntekijä kuvaa menetelmän merkitystä lastensuojelun työntekijälle, sen käyttökelpoisuutta rakenteen näkökulmasta sekä menetelmän käyttöön liittyviä haasteita sijaishuollossa. Tulosten mukaan työntekijät kokevat perheintervention toimivaksi työvälineeksi, joka tukee heidän työssä jaksamistaan ja motivoi kaikkia osapuolia yhteiseen työskentelyyn. Menetelmän rakenne mahdollistaa kaikille osapuolille turvallisen, mutta myös yksilöllisen tavan työskentelyyn. Haasteita intervention toteutukseen tuovat perheiden ja sijaishuollon yksikön välinen etäisyys ja intervention prosessin vaatimat aikataululliset järjestelyt.

Toisena alueena (Tieto) yleisessä merkitysverkostossa nousi perheintervention aikana syntynyt tieto, joka on merkityksellistä sekä yksikölle, työntekijälle, perheelle että nuorelle. Kolmantena (Lastensuojelun sijaishuolto) kirjoittajat kokivat menetelmän merkitykselliseksi sijaishuollon prosessille, huomioiden toimintaympäristön haasteellisuuden. Lastensuojelun taustoista tehdyt tutkimuksen ja tilastot osoittavat perheiden taustalla olevat ilmiöt, jotka sijaishuollon arjessa lisäävät työn vaativuutta. Perheinterventio on lastensuojelun sijaishuollon erityiseen toimintaympäristöön sopiva työmenetelmä, joka käynnistää ja tukee perheen ja nuoren prosessia. Työntekijöiden mukaan menetelmä tukee sijoitetun lapsen prosessia sekä lapsen että koko perheen

näkökulmasta. Neljäs luokka (Perhe) kuvaa menetelmän merkitystä perheelle, vanhemmille ja sijoitetulle lapselle, nuorelle.–Työntekijä arvioivat perheintervention avaavan puhetta perheessä. Tämä mahdollistaa perheen ja nuoren muutoksen ja prosessin käynnistymisen. Menetelmä on hyvä tapa lähestyä perhettä ja nuorta. Erityisesti nuoren prosessin läpikäyminen mahdollistuu turvallisesti interventiossa.

5 Kokemusten keskiössä on kohtaaminen

5.1 Motivointia ja muutoksia

Lastensuojelun perhetyön voi nähdä osana hyvinvointiyhteiskuntaa, toisaalta se antaa oikeutuksen ohjata, aktivoida, kasvattaa ja puuttua yksittäisten perheiden ja yksilöiden arkeen. Kun perhetyö on osa lastensuojelua, perhetyö saa oikeutuksensa lapsen edulla. (Nätkin & Vuori 2007, 9; Rajavaara 1992, 70–71.) Lastensuojelutyöhön liittyy kiinteästi ajatus koko perheen prosessista tavoitteena luottamuksellisen suhteen rakentaminen yhteistyön mahdollistumiseksi. Perhetyön oletetaan kuuluvan osaksi lastensuojelun laitostyötä, mutta arjessa se näyttäytyy eri tavoin. Perhetyö voi olla osa sijoitetun nuoren prosessia, jolloin yhdessä vanhempien kanssa työskennellen tuetaan lasta hänen tavoitteidensa saavuttamiseksi. Toisaalta perhetyö laitoksessa saatetaan nähdä perheen ja vanhempien omana prosessina. Silloin työn kohteena tai tavoitteena ovat perheessä tai lähiverkostossa tapahtuvat muutokset. Usein ilman perheen omaa prosessia, lapsen sijoituksen tavoitteiden saavuttaminen on haasteellisempaa. Työntekijät korostivat intervention merkitystä kaikkien osallistujien prosessien käynnistymisessä.

Työntekijälle interventio näyttäytyy menetelmänä, joka tukee työssä jaksamista ja motivaatiota. Asiakkailta saatu palaute on tärkeää, asiakkaiden haasteellisuus ja vastakkain asettelu viranomaistahoihin rinnastettavien kanssa näkyvät työssä myös toisenlaisina kohtaamisina. Kokemus perheinterventiosta poikkeaa lastensuojelutyön arjesta ja katkaisee toistuvat rutiinit. Arjessa työntekijät joutuvat asettamaan rajoituksia, toimimaan käytäntöjen ja suositusten mukaisesti, jotka tarpeellisuudestaan huolimatta luovat vastakkainasetteluja. Richard Sennett kutsuu ilmiötä kunnioitusvajeeksi, jolla hän tarkoittaa kohtaamisen tapaa, jossa ihmistä ei kohdata kokonaisuutena vaan haasteiden kautta (Sennett 2004, 153–202). Interventio mahdollistaa rakenteiden ja lähestymistapansa vuoksi toisenlaisen kohtaamisen, jossa asiakas on aktiivinen toimija määrittellen menetelmän etenemistä ja sisältöä.

Sosiaalityön työntekijöillä, myös lastensuojelun sijaishuollossa, on usein liikaa töitä. Mikäli työntekijä katsoo, ettei hänen kykene työajallaan huolehtimaan työn asettamista vaatimuksista saattavat jaksamisen rajat tulla vastaan. Jatkuva joustaminen työvuoroissa uuvuttaa. Koko palvelujärjestelmän, sijaishuollon toiminta mukaan lukien, ilmapiirin

koventuminen vaikuttaa työntekijän kokemuksiin omasta työstään ja sen arvostuksesta (Juhila 2006,189.) Toisaalta arjesta poikkeavana työmenetelmänä perheinterventio tukee työntekijän työssä jaksamista, mutta prosessien vaatima sitoutuminen, jopa yksityiselämän kustannuksella, saattaa uuvuttaa tekijänsä.

Rutiinien katkaisu vaikuttaa työyhteisön toimintaan ja vaatii työntekijöiltä joustavuutta työvuorojen ja oman elämän suunnittelussa. Menetelmän toteutus vaatii kaikkien osapuolien sitoutumista. Perheen ja sijaishuoltopaikan välinen etäisyys vaikeuttaa menetelmän toteuttamista, sillä lähes viikoittaiset tapaamiset edellyttävät matkustusta sekä työntekijältä että perheeltä. Perheen näkökulmasta sijoituspaikan ja kodin välimatkalla on suuri merkitys. Lastensuojelulaki velvoittaa lapsen sijaishuoltopaikkaa etsittäessä kiinnittämään huomio sijaispaikan ja kodin väliseen etäisyyteen. (Lastensuojelulaki 417/2007, viitattu 4.8.2012).

Työntekijät kokivat menetelmän rakenteen toimivaksi ja painottivat sen sovellettavuutta erilaisten perheiden erilaisiin tarpeisiin. Työkirja helpottaa menetelmän käyttöä. Intervention voi toteuttaa lokikirjan mukaisesti mekaanisesti ilman että tunnetasolla tapahtuu kohtaamista. Asiakas voi kokea, ettei työntekijä ei kuuntele tai halua ymmärtää hänen kokemusmaailmaansa ja tarinaansa. Kuten Anneli Pohjola toteaa, ”välipitämättömyys piiloutuu toisinaan myös asiakkaan kohtaamiseen. Kohtaamisen tulee pitää sisällään välittämisen ja aidon kiinnostuksen asiakkaan asioihin ja elämään. Ihmisen tullessa avun tarpeessaan palveluiden äärelle hän monesti törmää neuraalisuuteen ja järjestelmän rakenteisiin” (Pohjola 2002, 54–55). Metodisuus mahdollistaa asiakkaan auttamisen, mutta luo samalla työntekijälle haasteen luokitteluihin ja kaavamaisuuteen sortumisesta, josta myös Pohjola artikkelissaan mainitsee (Pohjola, 2002, 50; ks. myös Kaikko & Friis 2009,80; Eskola 2003,124).

Työntekijät kokivat motivoitumisen interventioon ja sen yhteiseen työskentelyyn kehittyvän perheintervention aikana. Lastensuojelun sijaishuollon työ perustuu suunnitelmallisuuteen ja sitoutumiseen, jolloin tavoitteiden täyttymisen näkökulmasta motivaatio ja motivoituminen ovat keskiössä. Työntekijöiden kokemukset motivoitumisesta olivat mielenkiintoisia, sillä vaikka työskennellään koko perheen ja vanhempien kanssa, kyseessä on sijoitetun lapsen prosessi. Lasten motivoitumista lisäsi vanhempien sitoutuminen prosessiin.

Mikäli työntekijällä on asiakasta kohdatessa kyky kunnioittavaan ja luottamukselliseen kohtaamiseen, mahdollistuu perheen voimaantumisen kokemus. Anneli Pohjola

(2002,48) toteaa luottamuksen olevan sosiaalista pääomaa tuottava rakenneosa, jota tarvitaan asiakkaan aktiivisuuden ja omatoimisuuden tukemisessa sekä hänen valtaistumisessaan. Prosessit eivät synny ilman luottamusta asiakkaaseen ja hänen voimavaroihinsa. Luottamus ja kunnioitus kulkevat käsi kädessä. Nämä mahdollistuvat, mikäli työntekijä kykenee välttämään valmiit ennako-oletukset ja odotukset, jotka estävät auttamistilanteen aitoa kohtaamista (mt., 51). Tämä on työntekijälle haasteellinen vaatimus silloin, kun interventiossa asiakkaan tarina ja kokemukset ovat vaikeita kuulla ja käsitellä.

Työntekijät kokevat perheiden sitoutuvan ja motivoituvan sekä intervention prosessiin että ennen kaikkea perheen omaan prosessiinsa. Myös työntekijät itse kertovat olevansa motivoituneita. Työntekijät motivoivat ja perheet motivoituvat. Työntekijät kokevat nuorten motivoitumisen ja motivoinnin vaikeaksi. Motivointiin voi liittyä myös vallankäyttöä, joka näkyy selvimmin nuorten motivoimisena. Siihen käytetään aikaa ja prosessit viedään loppuun. Nuoren kohdalla voisi käyttää Asta Niskalan (2008, 126–129) käsitettä aktivoinnin politiikka, jolla hän kuvaa asiakkaan kieltäytymistä elämäntilanteen muutokseen. Termi sopii hyvin suhtautumisessa nuoren sitoutumiseen. Toisaalta nuoren motivoitumiseen vaikuttaa vanhempien interventioon sitoutumisen lisäksi suhde interventiota tarjoavaan työntekijään. *Oma sosiaalityöntekijäisyys ja oma asiakkuus* ovat yksi sosiaalityön prosessin toimivuuden tärkeimmistä elementeistä (Niskala 2008, 133).

Toimiva suhde nuoren ja omaohjaajan kanssa mahdollistaa nuoren motivoitumisen. Nuorten aikaisemmat kokemuksen vahvasta viranomaistoimijuudesta vaikuttavat motivoitumiseen. Nuorten kokemus kuulluksi tulemisesta on merkittävää motivoitumisen ja sitoutumisen kannalta. (Vesterinen 2012, 344; Raitakari 2006, 273.) Raitakari toteaa väitöskirjassaan, että sijaishuollon laitokset tuottavat resursseja asiakkaiden yksilöllistymiselle, mutta samalla rajoittavat heidän toimintaansa. Työntekijät ohjaavat nuorta kohti aktiivista toimijuutta ja samalla hän on heidän työnsä kohde. Nuoren kanssa neuvotellaan ja toisaalta hän on puheen kohde. Nuori on arvioinnin, huolen ja kontrollin suhde. (Raitakari, 2006, 260–281.) Kuulluksi tulemiseen vaikuttaa myös työntekijän työn hektisyys, sillä suhteen syntyminen vaatii aikaa ja yhdessäoloa, sitoutumista ja motivaatiota molemmilta.

Työntekijöiden kokemukset perheen jäsenten motivoitumisesta ja sitoutumisesta kuvaavat asiakkaiden mahdollisuutta perheintervention prosessissa voimaantumiseen silloin, kun resurssit ja toimintaympäristö mahdollistavat asiakaslähtöisen työotteen.

Adams (1996) toteaa asiakaslähtöisyyden olevan yksi voimaantumisen perusvaatimuksista. Sosiaalityön asiakkaiden voimaantuminen on todennäköisempää, jos asiakkaat tuntevat, että heidän mielipiteensä huomioidaan työskentelyssä. Asiakaslähtöisen työtteen kautta asiakas saa tilaisuuden huomata itse mahdollisuudet elämäntilanteen parantamiseen, saa tilaisuuden pyrkiä työskentelemään tavoitteidensa suuntaisesti ja näin ollen voimaantua ja valtaistua. (Adams 1996, 43–45.) Asiakaslähtöisyyden toteutumiseksi työntekijä-asiakassuhteessa tulee olla luottamuksellinen ja kunnioittava ilmapiiri. Työntekijän tulee luottaa siihen, että asiakas kykenee arvioimaan omaa tilannettaan ja mikä on hänelle hyväksi.

5.2 Perheinterventiossa syntyvän tiedon suhde valtaan

Työntekijöiden kokemusten mukaan intervention aikana syntyy tietoa, joka on merkityksellistä kaikille prosessiin osallistuneille. Tietoon liittyy selkeästi valta, jonka tunnistaminen on interventioprosessin aikana työntekijöiden tiedostettava. Interventiossa syntyneen tiedon luonne on erityinen. Kuvaavaa lastensuojelun työmenetelmille ja välineille on niiden työntekijäkeskeisyys, vaikka ajatus asiakaslähtöisyydestä ja lapsilähtöisyydestä on vahvana. Työntekijä saa asiakkaan, perheen tai lasten haastattelun pohjalta tärkeää tietoa, tekee tilanearvion ja valitsee käytettävät menetelmät ja työvälineet (Mm. Juhila & Pösö 2000,105–110, Vuori 2001,52 ja Hurtig 2003, 83–88). Interventiossa tiedon tuottavat vanhemmat ja lapsi itseään ja perhettään varten. Kirjausta keskusteluista ei tehdä ja tapaamisista ei laadita muistioita. Tämä herättää monesti sijoitetun lapsen yksikössä keskustelua, sillä intervention ulkopuolella olevat työntekijät toivovat menetelmän hyödyntävän koko yksikköä ja työntekijöitä. Laitosmaailmassa perheen kertomuksen sisältö herättää kiinnostusta ja työntekijä voi kokea saamansa tiedon oleelliseksi sijoitetun nuoren asioiden etenemiseksi. (Ks. myös Niskala 20, 136.)

Jos asiantuntijuus on vain työntekijällä, perheen prosessin käynnistyminen ei ole mahdollista. Työntekijän vastuulla on kuunnella ja sen jälkeen tarjota tukea jakamalla asiantuntijuus asiakkaan kanssa. (Mattus 2001, 40–41.) Jaettuun asiantuntijuuteen liittyy aito kumppanuus ja yhteistyö, jolloin työntekijä ja perhe työskentelevät yhteisen

tavoitteen saavuttamiseksi. Vanhempien asiantuntijuus oman lapsensa asioissa on yhtä arvokasta kuin ammatillisen asiantuntijan tieto ja kokemus. (Mattus 2001, 24.) Kumppanuuteen liittyy ajatus intervention vapaaehtoisuudesta. Mattus toteaaakin väitöskirjassaan, ettei vanhempia voi pakottaa, mikäli he eivät jaksakaan tai tahdo sitoutua yhteistyöhön (Mt. 24). Interventiossa työntekijän tulee tiedostaa vallan olemassa olo suhteessa perheeseen voidakseen antaa perheen tuottaa. Foucault`n mukaan kieli on yksi vallan käytön muoto ja sen avulla voidaan luoda eriarvoisuutta suhteisiin. Valta näyttäytyy sosiaalisissa käytännöissä ja on olemassa ainoastaan toiminnoissa. Valta itsessään pitää sisällään kaksi puolta, joten se ei ole pelkästään negatiivista vaan voi olla myös asiakasta tyydyttävää toimintaa. (Mm. Foucault 1986, 59 ja Juhila, 2009,56.) Työntekijät olivat kokeneet vanhempien pyytävän tiedon jakamista sijaishuollon yksikössä muille työntekijöille tai antavan tietoa eteenpäin saadakseen tarvitsemiaan palveluita. Asiakas voi jopa odottaa työntekijän asettuvan asiantuntijan rooliinsa olettaen hänen käyttävän asemansa mukaista valtaa. Perheinterventiossa valta on kertoessaan asiakkaalla, mutta jakautuu asiakkaan kertomuksen kautta myös työntekijälle, jonka tulee tunnistaa saamansa valta ja vastuu. Foucault`n (1986, 93) mukaan tieto ja valta kytkeytyvät toisiinsa. Tieto synnyttää valtaa ja valta puolestaan tietoa. Interventio tuottaa hyvin intensiivistä ja aiemmin puhumatonta tietoa perheen ytimestä ja antaa työntekijälle suuren vallan suhteessa vanhempiin. Vapaaehtoisuus ja avoimuus ovat keskiössä, jotta perheen voimaantuminen lähtökohtaisesti on mahdollista.

Interventiossa syntyneen tiedon voi määritellä hiljaiseksi tiedoksi perheestä. Välttämättä perheentarinassa ei ole merkittävää uutta kerrottavaa ja siitä huolimatta tieto on merkityksellistä erityisesti sen yksityisen syntyvän vuoksi. Anita Sipilä (2011, 126) liittää väitöskirjassaan hiljaisen tiedon yhteisessä oivalluksessa syntyneeseen tietoon, joka on vaikeasti jaettavissa (Vrt. Niskala 2008, 130). Työntekijä voi perheen kohdatessaan käyttää syntyneitä tietoja asiakkaan ymmärtämiseksi. Interventiossa syntynyt merkityksellinen tieto on jaettavissa Sipilän määrittelemän oivalluksen kokemuksen kautta. Jaettu ymmärrys on tietoa, jonka jakaminen on arvokasta ja toivottavaa lastensuojelun yksiköissä.

Pohjola (2002, 52) puhuu asiakkaan kohtaamasta pahasta palvelujärjestelmässä, joka epäluottamuksen kautta poistaa auttamistyön onnistumisen mahdollisuudet. Pahimmillaan intervention avulla voi tunkeutua perheen sisäiseen rakenteeseen, käyttää väärin saamaansa luottamusta ja perheestä saamia tietoja (Mm. Vuori, 2001 46–50).

Mari Kangasniemen (2007) väitöskirjan mukaan tasa-arvon määritelmä voi antaa välineitä tunnistaa, pohtia ja toteuttaa myös käytännön työssä toteutuvaa tasa-arvoa. Tasa-arvo on käsite, joka voi muuntua erilaisissa ihmissuhteissa. Kangasniemi kuvaa asiaa hoitotieteen näkökulmasta eron, riippuvuuden ja vallan käsitteillä. Erolla tarkoitetaan sitä, että tasa-arvossa on mukana ihmisten välinen erilaisuus. Tämän näkökulman mukaan erilaisuus on arvokasta ja tämän tulisi vaikuttaa palveluita mietittäessä. Riippuvuuden hän ymmärtää myönteisenä olemisen perusedellytyksenä, johon sisältyvä valta oli luonteeltaan vastuullista. (Kangasniemi 2007, 201–203).

5.3 Mahdollisuus erityisestä irtautumiseen

Työntekijät kuvasivat kokemuksissaan toimintaympäristön erityisyyttä ja perheiden haasteellisuutta. He kokivat intervention mahdollisuudeksi läpi käydä sijoitetun nuoren prosessia turvallisesti. Määritämme työn asiantuntijuutta yhteiskunnan ja organisaation luomien rakenteiden kautta. Erilaiset yhteiskunnalliset toimijat, kuten päiväkodit, koulu ja lastensuojelu vahvistavat yksilöiden mahdollisuuksia toimia itsenäisesti, mutta samalla ne määrittävät normeja ja reunaehtoja, joiden mukaan tulisi elää ja toimia. Anneli Pohjolan (2003) mukaan tutkimuksessa tarvitaan historiallista, kontekstuaalista ja kulttuurista herkkyyttä ymmärtämään tilanteita ja ilmiöitä. Historiallista sensitiivisyyttä tarvitaan ajattelutapojen ymmärtämiseen. Mitä erityisempi tutkittava konteksti on, sitä merkityksellisempää toimintaympäristön ymmärtäminen. Erilaiset ympäristöt ohjaavat ja muokkaavat ihmisten ajattelua ja asenteita. Kulttuurin merkitys näkyy yhteisöjen sosiaalisissa toimintamalleissa ja elämäntavoissa. Kulttuurinen sensitiivisyys on merkityksellistä ihmisen toiminnan moninaisuuden ymmärtämiseksi. (Pohjola 2003, 55–56; ks. myös Rauhala 1993, 83–84.)

Lastensuojelun toimijat yhtäaikaaisesti tukevat asiakkaan yksilöllisyyttä ja rajoittavat nuoren toimintaa. Toisaalta instituutiot käyttävät valtaa ja tukevat nuoren valtaistumista mahdollistaen hänelle uudenlaista tulevaisuutta. (Raitakari 2006, 260; Niiranen 2002, 3.) Työntekijöiden organisaatio voi puhua asiakkaasta haasteiden kautta. Organisaation määrittellessä asiakkuuksiaan se saattaa vahvistaa ongelmien määrittelyä. (Vanhala 2000, 262–264.) Organisaatiot lastensuojelussa toteuttavat yhteiskunnan asettamaa

tehtävää huolehtien lapsista ja nuorista, joiden on eri syistä johtuen vaikeaa elää normaalia arkea. Tähän normalisointiin sijaishuollon erityiset yksiköt tarjoavat nuorelle tukea ja kontrollia. (Raitakari 2006, 263.) Perheinterventio luo turvallisen ympäristön työskennellä nuoren ja perheiden kanssa. Menetelmän rakenne sulkee ulkopuolelleen yhteiskunnan ja organisaation odotukset. Intervention ajan työntekijöille ja perheelle mahdollistuu kohtaaminen ilman ulkoapäin tulevia odotuksia tai ehtoja, joita kontekstin erityisyys asettaa. Kirjoittajien kokemukset voi ymmärtää mahdollisuutena rakenteet ylittävään yhteistyöhön. Rakenteiden joustaminen mahdollistaa yhtäaikaista, yhteisen asiantuntijuuden yksilöllisyyttä kunnioittavalla tavalla. (Ks. Raitakari & Virokangas 2010, 85–89.)

Asiantuntijakeskeisyys sosiaalityössä ja lastensuojelussa on ymmärrettävää työn sisältämien haasteiden vuoksi. Työ nähdään helposti erilaisten ongelmien ja haasteiden kautta. Mönkkönen näkee ilmiön olevan koko auttamistyön kulttuurinen ilmiö, joka liittyy yksilöllisen työn korostumiseen. (Ks. myös Raitakari 2006, 261.) Yksilöllisen työn ongelmaksi nousee ihmisen katsominen sosiaalisen verkostonsa ulkopuolella. Asiakkaan haasteiden yksilöllinen tunnistaminen vaatii ymmärrystä, mutta niiden kietoutuminen sosiaalisiin verkostoihin ja suhteissa oloihin ei tule välttämättä tarkastelun kohteeksi. Tämä liittyy työntekijän tarpeeseen diagnosoida asiakas, jotta löydetään oikeat työvälineet ja toimintamallit asiakkaan auttamiseksi. Mönkkönen kutsuu tätä asiantuntijaposition luomiseksi. (Mönkkönen 2002, 53–55.)

Lapsuus on sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentunut ilmiö, jota yhteiskunta institutionaalisesti säätelee (Kaisu Viittala 2006, 205–208 ks. myös Bronfenbrenner 1979). Lastensuojelun sijaishuollon asiakkaat ovat erityisiä, eivätkä täytä yhteiskunnan asettamiin lapsuuden normeihin. Erityisen tuen tarvetta on käsitelty kirjallisuudessa vähän. Nämä lapset eivät muodosta mitään yhtenäistä ryhmää vaan he ovat kaikki hyvin erilaisia lapsia. Erityiset lapset ovat uusien diagnoosien lapsia. ADHD, Asperger oireyhtymä yhdistettynä vaikeisiin käytöshäiriöihin ovat esimerkkejä erityislasten diagnooseista. Erityislapset käyvät erityisluokkia ja heidät siirretään erityiskouluihin. Vuonna 2001 erityisluokilla tai - kouluissa oli 3,5 % kaikista oppilaista (Vehmas 2005,87). Näiden lasten palvelut ovat hajaantuneet eri lakien ja ammattilaisten hoidettavaksi. Samalla näiden lasten riski syrjäytymiseen on kohonnut, sillä ilman diagnoosia tai diagnoosia odottavan lapsen mahdollisuus saada erilaisia palveluja on heikentynyt. (Bardy ym. 2001, 83.)

Tanja Vehkakoski(2006) väitöskirjassaan tarkastelee erityisyyden rakentumista työntekijöiden kielellisten ilmauksiensa kautta vammaisuuden näkökulmasta. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa lapsuus nähdään sosiaalisesti rakentuneena konstruktiona. Lapsuustutkimus ja vammaistutkimus molemmat tarkastelevat sosiaalisen eriarvoisuuden ja lapsuuden muotoutumista ja asemaa yhteiskunnassa. Molemmat pyrkivät saamaan välineitä sosiaalisen eriarvoisuuden ja oikeuksien toteutumisen tarkasteluun. (Vehkakoski 2006, 25.)

Ammattilaisten kirjoituksista Vehkakosken (2006, 48–49) mukaan lapsi määrittyy kohteeksi, subjektiksi tai ongelmaksi. Kun työntekijä määrittää lapsen kohteeksi, huomio kiinnittyy lapsen fyysisiin tai psyykkisiin ominaisuuksiinsa ja kehityksen etenemisessä lapsen osallisuudelle ei anneta merkityksiä. (Ks. myös Neitola 2011, 221.)Ongelmallisuutta tuottavissa teksteissä lapsen toimijuus kuvataan kielteiseksi. Epäonnistumiset kehityksessä palautuvat lapseen ja diagnoosit selittävät tapahtumia. Myönteiset muutokset nähdään väliaikaisina muutoksina. Lapsen subjektiivutta korostavat ammattilaisten tekstit kuvasivat lapsen aktiivisena ja tuntevana toimijana. Työntekijät näkivät lapsella kehittymisen mahdollisuuksia ja aktiivisen roolin muutoksessa. Ympäristön vaikutukset lapsen tilanteeseen ymmärrettiin. (Mt., 49.)

Kun lapsi on palvelujen käyttäjänä, ammattilaisten lähtökohtana oli lasten erityisyys. Lapsen erityisyydestä huolimatta työntekijöiden tavoitteena oli mahdollisimman tavallisen elämän turvaaminen lapselle. Työntekijöiden tavoitteena oli Vehkakosken (2006) tutkimuksen mukaan integraatio yhteisiin palveluihin ja laajemmin koko yhteiskuntaan. Lasten kanssa työskentelyn arvoiksi nousivat mm. perhekeskeisyys, holistisuus ja valtauttaminen. (Vehkakoski 2006, 53.) Toisaalta työntekijöiden kirjoituksissa korostuivat lasten tarpeiden lisääntyminen, vanhempien vastuuttomuus ja moniongelmaisuus sekä lasten suojattu asema palveluiden käyttäjänä. perheiden tyytymättömyyttä selitettiin enemmistön näkökulmalla.(mt.53.)

5.4 Asiakkaana koko perhe ja silti yksilöllistä

Asiakkuuden määrittely lapsen ja perheen kohdalla on haastavaa. Palvelujärjestelmän rakenne ja palveluiden sektorointi ovat työntekijälähtöisiä tapoja tarkastella asiakasta.

Sektorit kuvastavat palveluiden sisältämää erityisyyttä. Sama ilmiö liittyy perhetyöntekijän ja omaohjaajan tekemien interventioiden painotuseroihin. Työntekijöiden kokemukset kertovat asiakaslähtöisestä työstä ja asiakkaan tarpeiden mukaisesta työstä. Jos sosiaalityön yksilöllisyys tarkoittaa jokaisen asiakkaan ainutlaatuisuutta lähtökohtana työskentelylle, tämä edellyttää asiakastyön periaatteiden ja menetelmien yksilöllistä harkintaa sekä asiakkaan kohtelemista ainutkertaisena yksilönä. (Rajavaara 1992, 62–65.) Kuitenkin sosiaalityölle on keskeistä nähdä asiakkaan tilanne sosiaalisten suhteiden ja niiden merkitysten kautta.

Marketta Rajavaara (1992, 60–61) pohtii kenen tarpeisiin sosiaalityö vastaa. Samaa kysymystä on tärkeää miettiä lastensuojelun sijaishuollossa käytettäessä perheinterventiota työvälineenä. Työntekijöiden kirjoituksissa korostuivat sekä perheen, vanhemman että nuoren näkökulma. Näkökulman korostuminen kertoo heidän työnsä kohteesta. Perhetyöntekijän ja omaohjaajan orientaatiot kuuluivat kirjoittajien kokemuksissa. Vaikka työ lastensuojelun sijaishuollossa tapahtuisi perhetyön näkökulmasta, se ei vaaranna lapsen ja nuoren prosessin toteutumista (Mattus 2001, 32). Mattus väitöskirjassaan toteaa, että perheessä on monta yksilöä ja jokaisella heistä on oma näkökulmansa omaan ja perheen elämään (Mattus 2001, 31). Perhettä ei tarvitse pyrkiä ymmärtämään kokonaisuutena vaan keskiössä on perheenjäsenten roolien tunnistaminen perhekokonaisuudessa. Olennaista on kuulla kaikkia perheen jäseniä ja antaa heidän rakentaa oma ymmärrys asioista. Se mahdollistaa jokaiselle omien voimavarojen löytymisen ja muutosprosessin käynnistymisen. (ks. Mattus 2001, 31.) Työntekijät kokivat tärkeäksi jokaisen perheenjäsenen äänen kuulumisen ja yksilöllisen kohtaamisen. Keskeistä ammattilaisten työskentelyssä on kohtaaminen ja tapa tehdä yhteistyötä (Mattus 2001, 31).

Sosiaalityön ihmiskäsityksessä korostuvat aktiivisen ja osallistuvan toimijan roolit. Kuten Anneli Pohjola (2010, 35) toteaa, ihminen nähdään ajattelevana, tuntevana ja toimivana. Yksilön oman kokemuksen kautta työntekijän on mahdollista lähestyä ihmisen todellisuutta ja siirtyä hänen rinnalleen auttajaksi. Sosiaalityössä on tärkeä nähdä asiakas ihmisenä omassa elämäntilanteessaan, jolloin auttamissuhteen on mahdollista rakentua enemmän yksilökohtaisen tukemisen ja yhdessä etsityn ratkaisun suuntaan. Sosiaalityön ihmiskuvan mukaisesti olennaista on nähdä ihminen oman asiansa kanssa eikä vain asiakasta työn kohteena. (Pohjola 2010, 36–39, 52.)

Kun työtä lähestytään asiakaskeskeisesti, työntekijän työvälineeksi asiakkaan vastausten sijaan tulevat hänelle esitetyt kysymykset. Keskeisistä ovat kysymykset, jotka tukevat

asiakkaan prosessia. (Mönkkönen 2002, 56) Työntekijät kuvasivat lokikirjan kysymysten merkitystä ja eräs vanhempi oli hämmästellyt pienten kysymysten vaikuttavuutta. Asiakkaan tunnelmiin ja tilanteisiin mukaan meneminen ei välttämättä auta häntä jäsentämään tilannettaan vaan saattaa johtaa neuvottomuuteen lisäämättä ymmärrystä kummallekaan osapuolelle. Vuorovaikutuksen ollessa vastavuoroista, jolloin asiantuntijuuden voi ymmärtää olevan moniäänistä ja tasoista, yhteisen ymmärryksen rakentuminen on mahdollista. Työntekijöiden kokemuksissa he kuvasivat perheitä oman elämänsä asiantuntijoina. Vuorovaikutuksen merkitys sosiaalityössä on itsestään selvää, keskeistä on *työntekijän rooli suhteessa asioiden merkitysten rakentamiseen*, kuten Mönkkönen (2002, 57) toteaa.

5.5 Puheen avulla yhteinen tarina

Suomalaiseen yhteiskuntaan kulttuurisesti liittyy ajatus siitä, että suojaamme lasta jättämällä kertomatta aikuisten huolia. Haluamme säästää lasta ja toivomme lapsen voivan elää tavallista arkeaan. Mikäli lapselle ei kerrota perheen tapahtumien todellisia ilmiöitä, lapsi muodostaa mielessään oman käsityksensä perheen tilanteesta (Solantaus 2006, 242–244.) Perheen tilanne voi olla perheintervention alkuperäisen ajatuksen mukaisesti vanhemman psyykinen sairaus, mutta se voi olla perheen taloudelliseen tilanteeseen, somaattiseen sairauteen tai yhden sisaruksen lastensuojelun sijoitus. Sijaishuollossa on lapsia, joiden sisarukset luulevat hänen olevan opiskelijana toisella paikkakunnalla.

Työntekijöiden kokemusten mukaan puhe käynnistää ja ylläpitää perheen prosessia. Perheen yhdessä puhuminen asioistaan ja kokemuksistaan eivät kuvaa kielen ulkopuolista maailmaa vaan he konstruoivat, rakentavat oman versionsa perheen tarinaan liittyvästä todellisuudesta. Kieli on ihmisyhteisön tärkein merkkijärjestelmä, jota luonnehtii objektiivisuus. Sen avulla voi tyypittää kokemuksiaan ja niistä syntyy mielekkäitä myös muille ihmisille. Kieli yhdistää elämän todellisuuden eri alueet yhteen mielekkääksi kokonaisuudeksi. (Berger & Lucmann 1995, 47; ks. myös Solantaus ym. 2010, 883–892). Kieli merkkijärjestelmänä on mielenkiintoinen, jokapäiväinen tieto jakaantuu yhteiskunnallisesti eri yksilöiden kesken. Jakamamme tieto on yleensä relevanttia ja tarkoitettu tietyille tiedonsaajalle. (Juhila & Pösö 2000, 176).

Perheen mahdollisuudella sisäiseen puheeseen on merkitystä. Vilma Hännisen (2002) mukaan sisäistä tarinaa voi pitää ihmisen toiminnan ymmärtämisen perusteena. Tarinoita voi tarkastella näkemällä ihminen päämäärään pyrkivänä, jolloin tarinan sisältämää toimintaa ei tarkastella syy-seuraus näkökulmasta. Kuulijan tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään tarina siihen liitettyjen perusteiden avulla. Hänninen (2002, 58) puhuu refleктоivasta puheesta, joka mahdollistaa kertojalle oman identiteetin luomisen ja rakentamisen uudelleen. Hän näkee tämän erityisen merkityksellisenä muuttuneissa elämäntilanteissa, joita kirjoittajien kokemuksissa edustaa erityisesti lapsen sijoitus sijaishuoltoyksikköön. Kun elämä on muuttunut, tilanteen tulkinta omana tarinana antaa mahdollisuuden itsekunnioitukselle. (Hänninen 2002, 60.) Aineistossa työntekijät puhuivat siitä, miten perheet eivät kerro kaikkea tai tarina muuttuu ja täydentyy. Perheenjäsenet kertomuksillaan samalla jäsentävät kokemuksiaan ja kuvaavat tarinalleen merkityksellisiä tapahtumia. Perheenjäsenten sisäinen tarina seuloutuu heidän mielessään ja he kertovat merkityksellisiksi kokemansa asiat jättäen jotain kertomatta.

Työntekijät kokivat intervention vaikuttavan perheen rakenteisiin prosessien käynnistyessä yhdistäen ja toisaalta erottaen perheitä. Tarina voi olla pohdiskelevaa ja itseä muokkaavaa, jolloin kertoja voi asettaa itselleen tavoitteita ja vaatimuksia. Perheen puhe sisältää jokaisen perheen jäsenen tarinan, jolloin myös kirjoittajien kokemat perheistuntojen tunnelataukset voi ymmärtää. Myös emootiot vaikuttavat tarinaan. Niiden vaikutus tarinaan on kaksisuuntainen muokaten toinen toisiaan. (Hänninen 2002, 70.) Tarina ja sen muodostuminen yhteiseksi koskettaa tunteita. Toisaalta perheen sisäiset tunteen muokkaavat kerrottua tarinaa. Työntekijät kuvasivat kokemuksissaan perheen kohtaamisessa vaadittavaa erityistä lähestymistapaa. Daniel Goleman (2007, 21) puhuu sosiaalisesta älystä, jolla hän tarkoittaa ihmisen kykyä pystyä ymmärtämään ihmissuhteitaan ja kykyä toimia niissä älykkäästi. Jokaisessa kohtaamisessa olemme tekemisissä myös tunnetasolla. Toimintamme ohella voimme saada toisen tuntemaan olonsa paremmaksi tai huonommaksi riippumatta siitä, mitä tilanteessa varsinaisesti tapahtuu.

Perheinterventio, kuten sosiaalinen työ yleensä perustuu asiakkaan ja työntekijän kohtaamiselle. Vaikka molemmat osapuolet olisivat motivoituneita menetelmän käyttöön, merkityksellistä on se, mitä tapahtuu ihmisten kohdatessa (Mönkkönen 2002, 58). Yhteinen työskentely vaativat turvallisia tiloja pysähtyä, kohdata ja tulla kohdatuksi. Näissä tilanteissa tulee olla mahdollisuus toisenlaiseen ajatteluun ja

kyseenalaistamiseen. Ydin kohtaamisessa on toisen ihmisen kunnioittaminen ja ymmärtäminen ihmisenä. Merkityksellinen kokemus on, että joku kuuntelee ja kuulee. Hyvin pienet asiat nousevat kohtaamisessa tärkeiksi. Hyvä vuorovaikutussuhde perustuu luottamukselle ja välittämiselle. Välittäminen ja aito kiinnostus, usko ihmiseen saatetaan leimata jopa vaaralliseksi auttamissuhteissa, vaikka se on monesti juuri kokemus, joka käynnistää asiakkaan prosessin (Pohjola 2002, 60).

6 Kokemusten herättämää pohdintaa

Nuorallatanssini on päättynyt. Monen horjahduksen ja suoranaisen putoamisen jälkeen jäljellä on pohdinta tutkielman prosessista ja tuloksista. Toisen ihmisen kokemuksen tutkiminen on antoisaa, varsinkin kun eksistentiaalis-fenomenologinen analyysi ohjaa keskittymään siihen, mitä toinen haluaa kokemuksellaan kertoa. Aineistoni jokaisella kirjoittajalla oli ainutlaatuinen kokemus, kuten analyysini yksilökohtaiset merkitysverkostot osoittavat. Kirjoittajien kokemukset herättivät ajatuksia, tunteita ja hämmästyä siitä miten eri tavoin ja erilaisille asioille annamme merkityksiä. Ilmiön yleisen rakenteen kuvaus osoittaa Rauhalan holistisuuden situationaalisuuden, sillä 11 kirjoittajan kokemuksista oli löydettävissä ilmiön yleinen rakenne.

Kirjoittajien kokemukset olivat kuin kaleidoskoopilla nähtävä kaunis kuvio. Mitä tarkemmin niitä katsoi näkökulmaa muunnellen, sitä moninaisempina ne avautuivat. Tulokseni voisivat sisältää toisenlaisia ilmiöitä. Olen tehnyt valintani intuitioni, tiedon, uskon ja tunteen varassa, kuten Perttula (2008, 123–133) ymmärryksen laatuja määrittää. Toinen tutkija olisi nostanut muita merkityksiä ja näkökulmia, sillä eksistentiaalisen metodin edellyttävästä sulkeistamisesta huolimatta toisen ihmisen kokemusta ei ole mahdollista sellaisenaan saavuttaa. Se on aina tutkijan oman esiymmärryksen kautta tulkittua ja koettua.

Tämä tutkielma on ennen kaikkea opettavainen kokemus sen tekijälle. Sen lisäksi, että työntekijöiden kokemukset ovat tuoneet uutta näkökulmaa perheinterventioiden toteuttamiseen lastensuojelussa, prosessi on opettanut tekijälleen paljon. Tutkielma on ollut matka eksistentiaalisen fenomenologian haasteelliseen kieleen ja sen painaviin lauseisiin, jossa jokaisella sanalla on harkittu sisältö. Arvokkaana pidän oppia tutkijan asenteesta, joka on yhtä aikaa pienen lapsen hämmästyä uuden asian kohdatessaan ja johdonmukaista, kurinalaista ja kyseenalaistavaa työskentelyä tutkittavan ilmiön parissa.

Tutkiminen on mielenkiintoinen ja tekijänsä imaiseva prosessi, jota ei voi pakottaa. Kerta toisensa jälkeen aineisto ja metodi pakottivat pysähtymään ja kysymään, mistä on kysymys. Jokainen kevyt ratkaisu johti harhapolulle ja paluu oikealle reitille on tuskainen. Eksistentiaalinen fenomenologia oli oikea ratkaisu tutkimukseni lähestymistavaksi. Kokemuksissa oli niin paljon tietoa, johon olisin voinut tarttua. Analyysin teki hankalaksi kokemusten kerroksisuus. Työntekijät kertoivat

kokemuksistaan ja perheistä, jotka olivat kertoneet kokemuksistaan. Yksittäinen lause sisälsi useita merkityksiä. Ajauduin välillä tarkastelemaan perheinterventiota työntekijöiden kokemusten sijaan. Sulkeistamisen avulla onnistuin palaamaan tutkimuskysymyksiini ja kohdentamaan katseeni uudelleen.

Työntekijät kokemusten keskiössä oli asiakkaan kohtaaminen, joka on perusta laadukkaalle asiakaslähtöiselle sosiaalityölle. Kirjoittajat korostivat perheen ja nuoren motivoitumista ja kuvasivat myös omaa sitoutumistaan interventioiden toteutuksessa. Motivoituminen vaatii kaikkien osapuolien sitoutumista, joka puolestaan mahdollistaa asiakkaan prosessin käynnistymisen. Tämä kertoo asiakkaan mahdollisuudesta voimaantumiseen, jonka interventio toteutuessaan sen periaatteiden mukaisesti mahdollistaa. Intervention asiakaskeskeinen työote mahdollistaa perheen prosessin käynnistymisen.

Mietin asiakas käsitettä ilman sosiaalityöhön liittyvää latausta. Asiakkaana odotan työntekijän olevan minua varten. Sosiaalityössä olemme asiakasta varten ja keskustelemme asiakkaan kanssa. Kuitenkin yhtä paljon keskustelemme asiakkaasta muiden asiantuntijoiden kanssa. Samalla asiakas muuttuu subjektista objektiksi. Interventiossa puhetta ja tietoa tulee asiakkaan hallita. Hän kertoo tai muokkaa kertomustaan määritellen itse, mitä tapahtuu syntyneelle tiedolle. Juuri siksi perheen prosessi saattaa käynnistyä. Asiakkuuteen vaikuttaa erityisesti heidän motivaationsa olla asiakkaana.

Työntekijöiden kokemukset interventioiden aikana syntyneestä tiedosta ovat mielenkiintoisia. Työntekijät kokivat intervention hyväksi työvälineeksi tiedon saamiseen. Lastensuojelussa on kehitetty paljon menetelmiä joiden tavoitteena on tiedon keruu. Työntekijöiden kokemukset herättävät pohtimaan, onko lastensuojelussa tuotettu tieto tai käytetyt työvälineet oikeanlaisia. Interventio ei ole tiedonhankintaan oikea menetelmä ja kuitenkin juuri tiedon saanti perheestä oli työntekijöille tärkeä. Lähtökohtaisesti intervention tietoa ei jaeta, siksi luottamuksellisuutta kuvaa sen erityisyys. Ajatus hiljaisesta tiedosta ja sen jakamisesta on arvokas. Työntekijä intervention tehtyään kykenee lisäämään lasten kanssa työskentelevien ymmärrystä lapsen ja perheen tilanteesta. Syntynyt ymmärrys antaa pohjan asiakaslähtöiselle työlle mahdollistaen uudenlaisen kohtaamisen ja jaetun asiantuntijuuden. Kirjoittajilla oli kokemus perheen avoimuudesta, joka lisääntyi perheen hallitessa syntynyttä tietoa. Avoimuuden voi ymmärtää myös niin, että mikäli työntekijällä on tavoitteena tiedon hankinta, hänen tulisi se asiakkaalle avoimesti kertoa, mutta silloin perheinterventio ei

ole oikea työväline. Mikäli taas työntekijä käyttää menetelmää saadakseen tietoa kertomatta siitä asiakkaalle, hänen toimintansa ei ole eettistä eikä ammattitaitoista.

Perheiden ja lasten tilanteet ovat haasteellisia, kuten tutkimukset osoittavat. Työntekijät korostivat kokemuksissaan perheiden erityisyyttä. Erityisyys kuvastaa asiakkaiden haasteellisuutta, mutta ennen kaikkea se liittyy työntekijän asiantuntijuuden määrittelyyn. On tärkeää, että asiakkaan tarpeet tulevat huomioiduksi, mutta riskinä on, että työntekijä näkee asiakkaan hänen erityisyytensä kautta huomioimatta hänessä olevaa ainutlaatuista tavallista. Työntekijöiden kokemusten mukaan intervention turvallinen rakenne mahdollistaa asiakkaan kohtaamisen prosessinsa ajaksi ilman eri tahojen asettamia vaatimuksia ja odotuksia. Silti kyse ei ole ikävien asioiden poissulkemisesta. Työntekijät kuvasivat perheiden keskusteluja vaikeista ja raskaista asioista. Kun asiakkaat itse päättävät puhuttavat asiat, he samalla valitsevat työntekijän asiantuntijuuden käyttämisen juuri heidän tärkeiksi määrittelemissään asioissa.

Perheinterventiossa jokainen perheen jäsen tulee kuulluksi ja nähdyksi sekä yksilönä että osana perhekokonaisuutta. Ydin kohtaamisessa on toisen ihmisen kunnioittaminen ja ymmärtäminen ihmisenä. Merkityksellinen kokemus on, että joku kuuntelee ja kuulee. Toisaalta perheen jäsenet saavat mahdollisuuden kuulla toisiaan ja samalla rakentaa yhteen elämänsä tarinan. Kun kokemukset ovat syntyneet lastensuojelun sijaishuollossa, en voi olla pohtimatta lapsen äänen kuulumista. Kirjoittajien kokemukset olivat karkeasti jaoteltuna kahdenlaisia, jolloin osassa korostui perheen ja vanhempien ääni kun taas toiset korostivat nuoren näkökulmaa. Toisenlaisella aineistonkeräyksellä olisin saanut lapsen äänen paremmin kuuluviin. Olisin voinut aineistoa hankkiessani painottaa enemmän tietyn näkökulman merkitystä. Hyvin yleisellä kokemusten pyynnölläni sain kokemuksia laajasti, jotka analysoinnin myötä jaoin laajoihin sisältöalueisiin. Nuoren henkilökohtaisen kokemuksen tutkiminen olisi oleellista sijaishuollossa, jolloin myös lasten ääni tulisi selkeämmin kuulluksi.

Koen olleeni analyysini aikana liiankin varovainen, enkä luottanut omaan intuitiooni, vaan epäilin ensimmäiseksi sulkeistamisen toimimattomuutta. Työntekijät puhuvat kokemuksissaan intervention keskeytyksestä ja neuvonpidon menetelmällä jatkamisesta. Työntekijät kertoivat, ettei työntekijän pidä ryhtyä terapeutiksi. Ohitin kokemukset miettimättä kokemuksen merkitystä esimerkiksi työntekijöiden mainitessa neuvonpidon järjestämisen. Asta Niskala (2008, 120–124) toteaa sosiaalityön sisältävän sopimuksellisia reunaehtoja, jotka määrittelevät yhteistyön mahdollisuuksia ja rajoja (Niskala 2008,120). Interventiossa työntekijät toimivat samoin suhteessa asiakkaaseen

määrittäen ehdot interventiolle ja erityisesti menetelmän luottamuksellisuudelle. Työntekijä kertoo asiakkaalle, että mikäli intervention aikana syntyy huoli, joko lastensuojelullinen tai perheenjäsenten elämäntilanteeseen liittyvä, interventio keskeytetään ja yhdessä aloitetaan neuvonpidon valmistelu. Päättyessään suostua interventioon asiakas hyväksyy ehdon. Hänellä on myös itsellään mahdollisuus intervention keskeytykseen.

Psykiatriassa työntekijät lähestyvät perhettä sairastuneen vanhemman lähtökohdat ja voimavarat huomioiden. Kirjoittajien kokemuksissa lastensuojelussa perheinterventio käynnistyy vanhemman näkökulmasta. Asiakkuus syntyy kuitenkin sijaishuoltoon tulevan lapsen sijoitusprosessin myötä. Kirjoittajien kokemuksissa kuului lapsen ääni ja intervention merkitys juuri sijoitetun nuoren prosessille. Lapsen motivoituminen interventioon oli kokemusten mukaan sidoksissa vanhempien motivaatioon. Työntekijöiden kokemusten mukaan perheinterventio on mahdollistaa asiakaskeskeisen työotteen. Jos taas menetelmän rakenne on keskeinen unohtaen asiakkaiden aidon kohtaamisen, silloin perheinterventio toimii asiantuntija – ja organisaatiokeskeisen työtavan ylläpitäjänä ei asiakaslähtöisesti. Sosiaaliseen vastuuseen kuuluu myös pohtia kenen hyödyksi ja kenen lähtökohdista tutkimusta tehdään. Toivon, että tutkielmani työntekijöiden kokemuksista interventioista hyödyntää sijaishuollon lapsia ja heidän perheitään. Uskon tutkielman osaltaan lisäävän työntekijöiden rohkeutta interventioiden tarjoamiseen perheille ja tuovan uudenlaisia näkökulmia sijaishuollon perheiden kanssa työskentelyyn. Perheinterventio pitää sisällään asiakaslähtöisen kohtaamisen ja voimaantumisen elementtejä, joiden tiedostaminen on sosiaalityön tekijöille tärkeää, vaikka työssään ei menetelmää käyttäisikään. Työntekijöiden ja perheiden näkökulma ja hyöty on ollut tavoitteeni koko tutkielman ajan. Asiakkaan kohtaaminen on yksinkertaista. Ihminen tulee kohdata ihmisenä ja sen perheinterventio työntekijöiden kokemusten mukaan mahdollistaa.

Lähteet

- Aaltola, Juhani 2001: Filosofia, tiede ja ymmärtäminen. Teoksessa Aaltola Juhani & Valli Raili (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Jyväskylä. 10–25.
- Adams, Robert 1996: Social work and empowerment. Macmillan press ltd. Basingstone:
- Beardslee, William & MacMillan, Harriet 1993: Preventive Intervention with the Children of Depressed Parents. The Psychoanalytic Study of a Child. Vol. 48/1993. Yale University Press.
- Beardslee, William 1998: Prevention and the Clinical Encounter. American Journal of Orthopsychiatry Association. 68 (9) October 1998.
- Berger, Peter L. & Lucmann, Thomas 1995: Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. Vesa Raiskila. 2. painos. Alkuperäinen teos The Social Construction of Reality vuodelta 1966. Gaudeamus. Helsinki.
- Bronfenbrenner, Uri 1979: the Ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design. Harvard university press. Cambridge, Massachusetts and London, England.
- Bronfenbrenner, Uri 1997: Ekologisten järjestelmien teoria. Teoksessa Vasta, Ross (toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. Suom. Toppi, Anne. 2. painos. Kustannusosakeyhtiö Puijo. 221–288.
- Focht, Lynn & Beardslee, William 1996: “Speech After long Silence”: The Use of Narrative Therapy in a Preventive Intervention for Children of Parents with Affective Disorder. Journal of Family Process. Vol 35.
- Foucault, Michel 1986: Power/ knowledge. Colin Gordon. (toim.) Selected interviews & other writings 1972-1977 by Michel Foucault. Pantheon Books. New York.
- Funck, Eija & Ahopelto, Terttu & Solantaus, Tytti & Kaakinen, Sirpa & Beardslee William 2007: Beardsleenn Ennaltaehkäisevä perheinterventio käytännössä Perheterapia 1/07. 23. vuosikerta. 34–43.
- Eskola, Marjatta 2003: Aina voi tehdä toisin Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. PS-kustannus. Jyväskylä. 108–127.
- Giorgi, Amedeo 1994: Phenomenology and Psychological Research. Essays by Aantoo, Christopher & Fischer, F. William & Giorgi, Amedeo & Wertz, J. Frederick. 7. painos. Pittsburgh. Duquesne University Press.
- Goleman, Daniel 2007: Sosiaalinen äly. Otava. Keuruu.
- Haaparanta, Leila & Niiniluoto, Ilkka 1991: Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Helsingin yliopiston filosofian laitos. Helsinki.
- Heino, Tarja & Johnson, Marianne 2010: Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Hämäläinen Ulla & Kangas (toim.) Perhepiirissä. Vammalan Kirjapaino. Sastamala. 266–293.
- Heidegger, Martin 2000: Oleminen ja aika. Suom. Kupiainen Reijo. Vastapaino. Tampere.
- Hokkanen, Liisa 2006: Luento muistiinpanot Advocacy empowerment – rajallisuus ja vuorovaikutusverkostojen vaikutukset.
- Hokkanen, Liisa 2009: Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalityö ja teoria. PS- kustannus. Jyväskylä. 315–337.

- Hurtig, Johanna 2003: Lasta suojelemissa - etnografia lastenpaikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.
- Hänninen Vilma 2000: Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Härkönen, Ulla 2007: Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus- Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittämisestä. Teoksessa Niikko, Anneli & Pellikka, Ismo & Savolainen, Erkki (toim.) Oppimista, opetusta ja monitieteisyyttä – Kirjoituksia Kuninkaanmäeltä. Savonlinnan opettajakoulutuslaitos. Savonlinna. 21-39.
- IFSW 2004: Ethics in Social Work. An Ethical Code for Social Work Professional. http://cdn.ifsw.org/assets/Socialt_arbete_etik_08_Engelsk_LR.pdf. Viitattu 7.8.2012.
- Juhila, Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino. Tampere.
- Juhila, Kirsi 2009: Objektivointi ja subjektivointi sosiaalityön käytännöissä – Michel Foucault'n perintöä tulkitsessa. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalityö ja teoria. PS- kustannus. Jyväskylä, 47–66.
- Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja 2000a: Auttamisen organisaatiot ja ongelmien tulkinnat. Teoksessa Jokinen, Arja & Suoninen, Eero (toim.) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Vastapaino. Tampere.
- Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja 2000b: Sosiaalityön toimintakulttuurit. Etnografista ymmärrystä ja diskurssianalyttistä tarkastelua yhdyskuntapalvelun soveltuvuus selvityksistä. Teoksessa Karvinen, Synnöve & Pösö Tarja & Satka Mirja (toim.) Sosiaalityön tutkimus. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä. 171- 206.
- Kaikko, Kirsi & Friis, Leila 2009: Menetelmät lastensuojelutyön takana. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Yliopistopaino oy. Helsinki.
- Kangasniemi Mari 2007: Monoliittisestä trilogiseen tasa-arvoon. Väitöskirja. Lääketieteen tiede-kunta. Hoitotieteen laitos. Oulun yliopisto.
- Kinnunen, Petri & Pohjola, Anneli & Väärälä Reijo 1993: Hyvinvointipalvelujen tutkimisen metodologinen yhtälö. Teoksessa Hokkanen Liisa (toim.) Näkökulmia hyvinvointipalvelujen tutkimukseen. Lapin yliopisto. Rovaniemi. 9-27.
- Kotkavirta 2002: Kokemuksen hahmot: Kritik der Reinen Vernunft ja Phänomenologie des Geistes. Teoksessa Haaparanta, Leila & Oesch, Erna (toim.) Kokemus. Acta Philosophica Tamperensia vol. 1. Tampereen yliopisto. 15–36.
- Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2007: Arki lapsen kokemana. Eksistentiaalisen fenomenologinen haastattelututkimus. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Laine, Timo 2001; Miten kokemusta voidaan tutkia. Teoksessa Aaltola Juhani & Valli Raili (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Jyväskylä. 26–43.
- Lammi-Taskula Johanna, Karvonen Sakari ja Ahlström Salme 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi. Johdanto Teoksessa Lammi-Taskula Johanna, Karvonen Sakari ja Ahlström Salme (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. THL. Helsinki. 11–19.
- Lastensuojelulaki 417/ 2007: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Viitattu 8.8.2012.

- Lehtomaa, Merja 2008: Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: Haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys-Tulkinta-ymmärrys.4.painos. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi. 163–194.
- Lehtovaara, Maija 1994: Lauri Rauhalan suorittaman ihmisen ongelman merkitys psykologialle. Teoksessa Perttula, Juha (toim.) Ihmisen jäljillä – Lauri Rauhala psykologian uranuurtaja. Snellman – korkeakoulu. Seminaariraportti 1/1994. 27–49.
- Lämsä, Anna-Liisa 2009: Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Väitöskirja, kasvatustieteiden laitos. Oulun yliopisto. Oulu.
- Marin, Marjatta 1996: Universaalietiikka ja tiede. Teoksessa Palmroth, Aino & Nurmi, Ismo (toim.) Alttiiksi asettumisen etiikka. Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Jyväskylän yliopiston julkaisusarja n:o 38. 15–31.
- Mattus, Marjo-Riitta 2001: Valtaistava ja yhteistyötä avaava haastattelumenetelmä perhelähtöisessä interventiossa. Acta Universitatis Lapponiensis 44. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009: Mieli 2009- työryhmän ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön selvityksiä 2009:3.
- Mönkkönen, Kaarina 2002: Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Kuopion yliopiston painatus-keskus. Kuopio.
- Neitola, Marita 2011: Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen - Vanhempien suorat ja epäsuorat vaikutustavat. Turun yliopiston julkaisuja 324. Turku.
- Niemelä, Mika 2012: Structured Child-centred Interventions to Support Families with a Parent Suffering from Cancer. From practice-based evidence towards evidence-based practice. Acta Universitatis Ouluensis. D Medica 1166. University of Oulu. Oulu.
- Niiniluoto, Ilkka 1984: Johdatus tieteen filosofiaan. Toinen painos. Otava. Keuruu.
- Niiranen, Vuokko 2002: Asiakkaan osallistuminen tukee kansalaisuutta sosiaalityössäkin. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä.
- Niskala, Asta 2008: Salatusta suhteesta kahden kimppaan- Analyysi sosiaalityön prosessin rakentumisesta. Väitöskirja.2008 Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Niskanen, Sirkka 2008: Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys-Tulkinta-ymmärrys.4.painos. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi. 89–114.
- Nätkin, Ritva & Vuori, Jaana 2007: Perhetyön tieto ja kritiikki. Teoksessa Nätkin & Vuori (toim.) Perhetyön tieto. Vastapaino. Tampere. 7- 38.
- O'Donoghue, Kieran & Maidment, Jane 2005: The ecological Systems Metaphor in Australasia. Teoksessa Nash, Mary & Munford, Robyn & O'Donoghue (toim.) Social Work Theories in Action. Jessica Kingsley Publishers. 32-49.
- Pihkala, Heljä 2011: Beardlees preventiva familjeinterventio för barn till föräldrar med psykisk sjukdom. Svenska familjers erfarenheter. Umeå universitet. Umeå.
- Perttula, Juha 1996: Ihmistieteiden tiedonmuodostus ja tutkimusetiikka. Teoksessa Palmroth, Aino & Nurmi, Ismo (toim.) Alttiiksi asettumisen etiikka. Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Jyväskylän yliopiston julkaisusarja n: o 38. 83–108.
- Perttula, Juha 1998: The Experienced Life-Fabrics of Young Men. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.1998.

- Perttula, Juha 2007: Kokemus objektiivinen, metodi subjektiivinen: Ajatuksia tutkimisen logiikasta. Teoksessa Laitinen Merja & Kempainen, Tarja (toim.) Tutkiva sosiaalityö. Näkökulmia tulevaisuuteen ja innovaatioihin. Talentia-lehti / Sosiaalisen tutkimuksen seura.19–23.
- Perttula, Juha 2008: Kokemus ja Kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys-Tulkinta-ymmärrys.4.painos. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi. 115–162.
- Podorefsky, Donna & McDonald, Marjorie & Beardslee, William 2001: Adaption of Preventive Interventions for a Low-Income, Culturally Diverse Community. Journal Academic Child Adolescent Psychiatry. 40:8. August.2001.
- Pohjola, Anneli 2002: Pahan säikeitä auttamistyössä. Teoksessa Laitinen Merja ja Hurtig Johanna (toim.) Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Ps-kustannus. Keuruu.42–63.
- Pohjola, Anneli 2003: Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa Anneli Pohjola (toim.). Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin Yliopistopaino. Rovaniemi.
- Pohjola, Anneli 2010: Asiakas sosiaalityön objektina. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki.19–74.
- Raitakari, Suvi 2006:Neuvottelut ja keskustelut minuuksista. Vuorovaikutuksellisuus ja retorisuus nuorten tukiasumisyksikön palaverissa ja tukisuunnitelmissa. Väitöskirja. Tampereen yliopistopaino. Tampere.
- Raitakari, Suvi & Vironkangas, Elina 2010: Jaettujen kenttien haasteet ja mahdollisuudet – näkökulmia nuorisotyön ja sosiaalityön rajapinnoille. Nuorisotutkimus 3. 85–89.
- Rajavaara, Marketta 1992: tavallisesta perheestä tapaukseksi: Sosiaalitoimiston asiakastyö arvioinnin kohteena. Helsingin Yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsinki.
- Rantala, Anja 2006: Perhekeskeisyys- Puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsityksiä yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 198. Jyväskylä.
- Rauhala, Lauri 1989: Ihmisen ykseys ja moninaisuus. Sairaanhoidajien koulutussäätiö. Karisto oy kirjapaino. Helsinki.
- Rauhala, Lauri 1993: Eksistentiaalinen fenomenologia hermeneuttisen tieteenfilosofian menetelmänä. Tampereen Yliopisto.
- Rauhala, Lauri 1994: Ihmisen olemassaolon tutkiminen situationaalisenä säätöpiirinä. Teoksessa Juha Perttula (toim.) Ihmisen jäljillä – Lauri Rauhala psykologian uranuurtaja. Tarmolan kirjapaino Oy. Porvoo. 10–26
- Rauhala, Lauri 2005: Hermeneuttisen tieteenfilosofian analyysyjä ja sovelluksia. Yliopistopaino. Helsinki.
- Saarenpää, Ahti 2010: Kansalainen, yksilö oikeudellisesti kaiken keskipisteenä. Teoksessa Laitinen Merja & Pohjola Anneli (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Gaudeamus. 75–137
- Saarikallio-Torp, Miia & Heino, Tarja & Hiilamo, Heikki & Hytti, Helka & Rajavaara Marketta 2010: Lapset huostassa, vanhemmat ahdingossa. Teoksessa Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli (toim.) Perhepiirissä. 2. painos. Kelan tutkimusosasto. Helsinki. 236–265.
- Sennett, Richard 2004:Kunnioitus eriarvoisessa maailmassa. Suom. Koskinen, Kaisa. Vastapaino. Tampere.

<http://www.vastapaino.fi/vp/images/tekstinaytteet/951-768-143-7.pdf>.

Viitattu 6.8.2012.

- Siitonen, Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Väitöskirja. Oulun opettajan-koulutuslaitos. Oulu.
- Sipilä Anita 2011: Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuuden-tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Väitöskirja. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0537-6/urn_isbn_978-952-61-0537-6.pdf. Viitattu 21.8.2012.
- Solantaus, Tytti & Beardslee, William 1996: Interventio lasten psyykkisten häiriöiden ehkäisemiseksi. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. 112 (18) 1647.
- Solantaus, Tytti & Beardslee, William 2001: Kun isä tai äiti sairastaa depressiota: Interventio lasten psyykkisten häiriöiden ehkäisemiseksi. Teoksessa Inkinen, Matti (toim.). Näkymätön lapsi aikuispsykiatriassa. Tammi. Helsinki. 117–134.
- Solantaus-Simula Tytti & Punamäki, Raija-Leena & Beardslee, William 2002: Children's Responses to Low Parental Mood. II: Associations with Family Perceptions of Parenting Styles and Child Distress. Journal American Academy of Child Adolescent Psychiatry. 41 (3). 287–295.
- Solantaus, Tytti 2006: LAPSET PUHEEKSI- kun vanhemmalla on mielenterveyden ongelmia. Manuaali ja lokikirja. <http://info.stakes.fi/NR/ronlyres/9599FC38-BD35-4E04-809F-129739E041E5/0/LAPSETPUHEEKSI.pdf>. Viitattu 7.8.2012.
- Solantaus, Tytti Paavonen Juulia 2007: Mielenterveysongelmien siirtyminen sukupolvien yli – epidemiologiaa ja dynamiikkaa. Perheterapia 1/07. 23. vuosikerta. 6-11.
- Solantaus, Tytti & Paavonen E. Juulia 2009: Duodecim. 125 (17), 1839–1844.
- Solantaus, Tytti & Paavonen Juulia & Toikka, Sini & Punamäki, Raija-Leena 2010: Preventive Interventions in Families with parental depression: Children's Psychosocial Symptoms and Prosocial Behavior. European Child and Adolescent Psychiatry 2010 19 (12) 883-892. <http://dx.crossref.org/10.1007%2Fs00787-010-0135-3>. Viitattu 26.8.2012
- Talentia 2005: Arki, elämä, etiikka. Sosiaalialan eettiset ohjeet. Talentia. Helsinki. http://www.talentia.fi/files/558/1649_Etiikkaopas2005_1_.pdf. Viitattu 7.8.2012.
- Vanhala, Anni 2000: Ongelmapuhe ja voimavarapuhe asiakkuuden määrittymisessä. Teoksessa Jokinen, Arja & Suoninen Eero (toim.) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Vastapaino. Tampere 245–264.
- Varto, Juha 1992: Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tammer-paino Oy. Tampere
- Vehkakoski, Tanja 2006: Leimattu lapsuus? Vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmisten puheessa ja tekstissä. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä. *Studies in Education, Psychology and Social Research* 297. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.
- Vehmas, Simo 2005: Vammaisuus. Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan. Gaudeamus. Helsinki.
- Vesterinen, Kerttu 2012: Narratiivinen työote läheisneuvonpidossa ja muutoksen mahdollisuus. Tapaustutkimus sosiaalityön vaikuttavuudesta. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi. 323–346.
- Viittala, Kaisu 2001: Kyllä se tommosellaki lapsella on kovempi urakka. *Studies in Education, Psychology and Social Research* 180. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.

Vuori, Jaana 2001: Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampereen yliopisto. Tampere.
<http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5065-5.pdf>. Viitattu 7.6.2012.

Julkaisemattomat lähteet:

Solantaus, Tytti & Beardslee, William 2006: Perheinterventio lokikirja.
Podorefsky, & Beardslee, William n.d: Adaption.

Liitteet:

Liite1: Kokemuskirjoittajien yksilölliset merkitysverkostot

KK1

Minulla on työmenetelmästä vain positiivisia kokemuksia, jotka perustuvat asiakkailta saamaani palautteeseen sekä kokemuksiini menetelmän työkirjan toimivuudesta. Keskeistä interventiossa on, että perhe voi omien voimavarojensa mukaisesti läpi käydä itselleen merkityksellisiä asioita. Olen työmenetelmää käyttäessäni havainnut perheen väärinymmärrysten korjaantuvan ja perheet ovat saaneet oikaistua tulkintojaan.

Palaute intervention kokeneilta perheiltä on ollut positiivista tai neutraalia. Vanhemmat ovat kokeneet menetelmän turvallisena välineenä keskustella perheensä sisäisistä asioista, koska niitä ei ole kerrottu intervention ulkopuolisille. Käyttäessäni menetelmää esille ei ole tullut lastensuojelullista huolta.

Mielestäni tutkittava menetelmä ei vie perheen voimavaroja vaan tukee vanhemmuutta ja lapsen näkökulmaa puhetta aukaisemalla. Kokemukseni mukaan perheen keskinäinen puhe on yhdistänyt heidän yhteiset erillisinä koetut kokemuksensa.

KK2

Nostan intervention tärkeimmiksi tekijöiksi rakenteen ja selkeät kysymykset. Kehittäisin työpaikkani toimintaa tarjoten intervention kaikille sijoitettujen lasten perheille. Mielestäni perhetyön resurssia pitäisi lisätä. Palkkaisin perhetyöntekijän jokaiseen yksikköön. Työparina perhetyöntekijälle toimisi nuoren omaohjaajana koulutettu klinikko. Mielestäni klinikko ei saa toimia terapeuttina havaitessaan intervention aikana jonkun perheenjäsenenistä olevan avun tarpeessa. Tarjoaisin silloin perheelle avoimesti neuvonpitoa viranomaisten kanssa, jonka avulla avuntarvitsija ohjautuisi tarvittavien palveluiden äärelle. Uskon, että tekemäni interventiot ovat olleet positiivinen kokemus niihin osallistuneille.

Olen huomannut, etteivät interventioon osallistuneet kerro kaikkea, mutta pitempikestoisessa yhteistyön aikana tiedot täydentyvät. Erityisen tärkeänä pidän lasten kuulemista. Lapselle tulee varata riittävästi aikaa ja tarvittava määrä tapaamisia oikean tarinan löytymiseksi. Pidän interventiota hyvänä menetelmänä sekä saada tietoa lapsesta ja hänen perheestään että tutustumisessa perheen sisäisiin toimintamalleihin.

Varmistaisin perhetyöntekijä ja omaohjaajan interventiotyöllä menetelmän avulla saadun tiedon siirtymisen sijaishuoltopaikkaan osaksi lapsen kanssa tehtävää kasvatustyötä. Pidän hyvänä sitä ettei luottamuksellista tietoa tarvitsisi jakaa omaohjaajan tietäessä intervention aikana puhutut asiat. Omaohjaaja voisi hyödyntää saamaansa tietoa nuorta ohjatessa ja tulevaisuuden suunnittelussa. Mielestäni vain

perhetyöntekijän tekemistä interventioista ei ole hyötyä sijaishuollon arjessa, kun tieto ei siirry nuoren arkeen.

Vanhemmilla on mahdollisuus esittää näkemyksiään lapsista ja erityisesti heidän vahvuuksistaan. Olen huomannut vastaamisen vanhemmille joskus vaikeaksi heidän hyvästä motivoitumisestaan huolimatta. Korostan erityisesti lasten kuulemista, jolle tulee varata riittävästi aikaa ja riittävästi tapaamisia oikean tarinan löytymiseksi. Mielestäni interventio mahdollistaa perheen sitoutumisen tavoitteisiin ja samalla vastuuttaa muun perheen miettimään, miten he voisivat vaikuttaa omilla toimillaan sijoituksen päättymiseen. Tekemistäni interventioista vanhempien eron on päätynt kolme pariskuntaa. Pidän eroja osoituksena intervention avulla käynnistyneestä lasten näkökulman huomioivasta pohdinnasta. Mielestäni lapsi voi huonosti, mikäli vanhemmat ei läsnä hänen arjessaan. Koen eron silloin oikeaksi ratkaisuksi. Lokikirjan avulla keskityn oikeisiin asioihin ja ne etenevät suunnitellusti. Intervention tärkeimpinä asioina pidän menetelmän rakennetta ja selkeitä kysymyksiä. Hyvin suunnitellussa perheistunnossa syntyy perheen keskinäistä keskustelua ja perheen asioista puhumista yhteisesti.

KK3

Koen perheintervention hyväksi työmenetelmäksi. Työpaikallani interventio tehdään lähes jokaiselle uudelle nuorelle. Intervention avulla saan paljon tietoa perheestä intervention avulla.

Perheenjäsenet ovat kertoneet intervention positiivisesta vaikutuksesta, joka on näkynyt keskinäisenä avoimemman puheen lisääntymisenä perheen asioista.

Mielestäni menetelmän avulla käynnistyvät ajatus- ja muutosprosessit perheessä. Olen huomannut perheen rakenteen muuttuvan intervention aikana. Tämä voi näkyä avioerona. Mielestäni perheet näkevät tilanteensa selvemmin. Toisaalta olen kokenut intervention yhdistävän vanhempia ja koko perhettä. Kokemukseni mukaan perheet löytävät tarinoistaan voimavarojaan ja lasta suojaavia tekijöitä.

Olen huomannut, että hankalistakin asioista puhutaan interventiossa. Mielestäni puhe lähentää perheen jäseniä. Perheenjäsenet ovat kertoneet minulle intervention positiivisesta vaikutuksesta, joka on näkynyt keskinäisenä puheen lisääntymisenä aikaisempaa avoimemmin perheen asioista. Mielestäni perheenjäsenet ovat kokevat intervention positiivisena toimintana, joka näkyy keskinäisenä avoimemman puheen lisääntymisenä perheen asioista.

KK4

Koen intervention hyväksi työmenetelmäksi. Menetelmä on toimiva ja käynnistää muutosprosessin perheessä. Koen jokaisen intervention olleen palkitseva. Koen roolini asianesittelijäksi intervention kysymysten ja sisältöjen kautta. Mielestäni työntekijällä ei ole ratkaisuja vaan ne löytyvät perheeltä. Roolini on toimia viestinviejänä, joka edesauttaa perheen vuorovaikutusta. Mielestäni intervention perheistunto voi olla palkitseva kokemus työntekijälle, kun huomaa olevansa tarpeeton perheen

keskustellessa keskenään. Olen kokenut, että puhe perheistunnossa voi olla perheen yhteishenkeä kasvattavaa ja toisiaan arvostavaa.

Mielestäni perheen arviointi tai tiedon keräys eivät ole menetelmän tarkoituksena. Koen menetelmän sisältämän luottamuksen syntyvän, kun perhe hallitsee intervention aikana syntynyttä tietoa. Olen huomannut perheiden joskus toivovan tietojen jakamista saadakseen kunnan palveluita perheelleen.

Menetelmä käynnistää muutosprosessin perheessä. Interventio on perheen omaisuutta. He määrittävät sille tavoitteet, sisällön ja osin toteutuksenkin. Pidän perhettä interventiossa oman elämänsä asiantuntijana, joka tulee kuulluksi. Menetelmä antaa perheelle mahdollisuuden vaikuttaa perheensä elämään. Oman elämän asiantuntijuus sitouttaa ja motivoi perhettä. Perhe määrittää miten asioiden pitäisi olla.

Sijaishuollon perhetilanteet voivat olla huolen täyttämiä ja haastavia. Nuoren tilanne sijaishuollossa on monesti kasauma epäonnistumisia, ikäviä tapahtumia huolta ja surua. Perheiltä on vaikeiden elämäntilanteiden vuoksi unohtunut heillä olevat voimavarat ja lapsissa olevat hyvät puolet. Interventiossa ne tulevat uudelleen esille. Menetelmä mahdollistaa perheen tilanteen avaamisen ja saa heidät tarkastelemaan tilannettaan ratkaisukeskeisesti.

Pidän interventiota toimivana menetelmänä sijaishuollon perhetyössä. Menetelmän tavoitteena on sijoitetun nuoren lisäksi koko perheen etu, sillä menetelmä huomioi koko perheen, myös sijoitetun lapsen sisarukset. Mielestäni menetelmä vaikuttaa laajemmin sijoitetun lapsen lisäksi koko perheeseen. Jokainen interventio on perheen itsensä näköinen. Kokemuksissani perheistunnoista perhe on keskustellut keskenään ja puhe on ollut yhteishenkeä kasvattavaa, ratkaisukeskeistä sisältäen perheen jäsenten välistä tunnetta ja lämpöä.

Näen intervention rakenteen perheen mahdollisuutena ja paikkana elämänsä tarkasteluun. Sen avulla he näkevät perheensä kokonaisuutena ja kaikkien perheenjäsenten näkökulmasta. Vaihtoehtojen pohtiminen hyödyntää ja auttaa perhettä eteenpäin. Arvioidin, että rakenne ja tiedossa olevaan ajanjaksoon sitoutuminen tukee perheen sitoutumista laajemminkin. Näen että yhteistyö perustuu menetelmän strukturoituun rakenteeseen. Yhdessä sovittu aikataulu, johon perhe vapaaehtoisesti sitoutuu, tukee mielestäni perheen sitoutumista interventioon.

Näen, että perheen vaikeita asioita voi ottaa esille ja tarkastella turvallisesti interventiossa. Luottamuksellisuus on tärkeää interventiossa. Se toteutuu interventioissa, kun perhe hallitsee sen aikana syntynyttä tietoa. Toimintaa ohjaa vapaaehtoisuus, joka on perheille merkityksellistä. Kokemukseni mukaan perheet ovat kokeneet sijaishuollossa lastensuojelussa toimenpiteitä, jotka eivät ole olleet heidän valintojaan. Koen intervention vahvistavan perheessä olevaa hyvää, avaavan keskustelua ja jopa nostavan välittämisen tunteita esille.

KK 5

Pidän interventiota toimivana menetelmänä keskustelun avaamiseen ja ylläpitämiseen nuoren ja perheen kesken. Saan tietoa ja ymmärrystä nuoren menneisyydestä ja nykyhetkestä.

Työajallisena ja taloudellisena haasteena on sijoituspaikan ja perheen kodin välimatka. Tiivis aikataulu vaatii työntekijöiltä ja perheeltä sitoutumista intervention ajaksi.

Pidän interventiota toimivana menetelmänä keskustelun avaamiseen ja ylläpitämiseen nuoren ja perheen kesken.

KK 6

Hakeuduin koulutukseen, koska tarvitsin työvälineen perhetyöhön. Olin aluksi kriittinen menetelmän suhteen, mutta pohdin ja kyselin koulutuksen aikana vastauksia saaden. Innostukseni interventioihin on lisääntynyt menetelmän toimivuuden ansiosta. Koen sen helpoksi tavaksi työskennellä. Mielestäni työntekijän kannattaa purkaa työkirjassa olevan arviointilomakkeen avulla tapaamisten jälkeen.

Minun on ollut helppo saada perheet mukaan interventioon. Nuoret vastustuksestaan huolimatta ovat osallistuneet hyvin interventioihin. Intervention avulla pääsen hyvin yhteistyöhön perhettä kunnioittavalla tavalla. Interventio on hyvä perhetyönmenetelmä. Esittelen sen perheelle keinoksi parantaa vuorovaikutusta ja mahdollisuutena ottaa esille puhumattomia, vaikeita asioita. Eräs vanhempi totesi intervention pienten kysymysten saavan perheen prosessin liikkeelle

Kritisoin aluksi, kun interventiossa saatua tietoa ei jaeta automaattisesti yksikössä. Ymmärrän nyt kuitenkin luottamuksellisuuden menetelmän kantavaksi voimaksi. Perheet ovat antaneet minulle luvan jakaa tietoa yksikköön jopa toivoen sitä. Näen avoimuuden lisääntyvän intervention avulla.

Ymmärrän luottamuksellisuuden yhdeksi menetelmän kantavaksi voimaksi. Intervention vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus ja perheen kunnioittaminen ovat osa omaa työtötani. Esittelen perheille intervention keinoksi parantaa vuorovaikutusta ja mahdollisuutena ottaa esille puhumattomia, vaikeita asioita.

KK7

Perheinterventio on menetelmänä minulle tuttu aiemmasta työstäni. Epäilin koulutuksen aloittaessani menetelmän sopivuutta lastensuojeluperheisiin. En uskonut perheiden lähtevän mukaan prosessiin. Koin koulutuksen innostavaksi ja se antoi minulle rohkeutta aloittaa prosessi perheen kanssa. Interventio vaikuttaa paljon sijaishuollon asiakkaisiin. Olen saanut perheiden sosiaalityöntekijältä myönteistä palautetta intervention vaikutuksista perheeseen.

Epäilin perheen pienen lapsen haastattelun onnistumista. Se onnistui leikin ja toiminnan avulla.. Opin, että rajat ovat meidän työntekijöiden mielessä.

Interventio on tuonut työkuvaani ja asiakkaiden elämään paljon hyvää. asiakaslähtöisyyden lisäksi hänen oma työssä jaksamisensa on lisääntynyt ja työmotivaatio lisääntynyt. Kokemukset ovat olleet innostavia. Asiakkaita osallistavat menetelmät estävät työntekijöitä kyynistymiseltä.

Eräissä interventiossa jouduin poikkeamaan menetelmän rakenteesta ja järjestämään neuvonpitoja perheen haastavan tilanteen vuoksi. Neuvonpito toi esille asioita, jotka viivästyttivät perheistuntoa. Mielestäni viivästys ei haitannut perheen ja menetelmän

kokoistilannetta. Itselleni hieno kokemus on ollut interventio, jossa vanhempi kertoi lapsille välittämistään ja saamastaan avusta. Hän antoi lapsilleen luvan asettua perhekotiin. Vaikka eräissä interventioissa en pitänyt seurantaistuntoa, interventio oli onnistunut prosessi.

Pitkissäkin asiakkuuksissa, joissa on jo tehty perhetyötä, intervention avulla perhe on rohkaistunut puhumaan siihen asti vaiettuja asioita. Perheistunnoissa vanhemmat ovat rohkaistuneet puhumaan asioista, jotka ovat lähentäneet heitä lapsiinsa.

KK8

Menetelmä sopii alkuperästään huolimatta hyvin lastensuojeluun. Interventioiden tekeminen on mielenkiintoista. Opin ja saan paljon tekemistäni interventioista. Uskon kehittyväni interventiokliinikkona saadessani lisää kokemusta.

Lastensuojelun interventioiden taustalla on monenlaisia haasteita, kuten alkoholi- ja mielenterveysongelmia, erotilanteita, uusioperheiden ristiriitoja ja väkivaltaisuutta. Määrittäisin intervention avaukseksi perheen haastaville asioille. Uskon intervention prosessiin, sillä perheiden rohkaistuessa käsittelemään omia asioitaan se lisää perheiden keskinäistä ymmärrystä ja auttaa hankalista asioista puhumisessa. Olen havainnut myös nuoren prosessin käynnistyneen intervention jälkeen.

Olen huomannut, ettei interventio aina etene menetelmän rakenteen tai tehdyn suunnitelman mukaisesti. Interventio herättää perheissä vahvoja tunteita, jotka vaativat työntekijältä hienotunteisuutta. Koen hyväksi menetelmän vapaaehtoisuuden. Interventiossa on hyvä käsitellä perheen hankalia asioita. Menetelmän avulla silloin kaikki perheen jäsenet tulevat kuulluksi.

KK9

Minulla on kokemusta kolmesta interventiosta. Menetelmä on toimiva lastensuojeluperheiden haasteellisessa toimintaympäristössä. Tekemäni interventiot eivät ole aina edenneet tehdyn suunnitelman tai rakenteen mukaisesti. Interventioprosessin aikana perheiden tilanteet muuttuvat ja kliinikon on kyettävä reagoimaan tilanteen mukaisesti.

Menetelmää voi soveltaa yksilöllisesti perheen ja tilanteiden mukaisesti. Menetelmä muuntuu erilaisten perheiden kanssa työskentelyyn. Olen tehnyt interventioni erilaisiin lastensuojeluperheisiin, joiden perhetilanne on ollut vaihteleva. Menetelmä koskettaa monesti perheenjäsenten tunteita. Arvelen hetkien voimaannuttaneen perheitä. Menetelmä vaatii hienotunteista työtettä.

KK 10

Kohtaamani vanhemmat ovat olleet motivoituneita interventioon, kun lasten ja nuorten halu osallistua on vaihdellut. Osa nuorista motivoitunut, toisaalta olen kohdannut myös vaikeasti motivoituvia nuoria. Olen tehnyt kaikki interventiot loppuun, vaikka lasten motivoituminen on vienyt aikaa. Vanhempien sitoutuminen interventioon on toimivin keino nuoren osallistumiseen. Vanhempien sitoutuminen viestii nuorelle hänen osallistumisensa tärkeydestä.

Lastensuojelun asiakkaina perheet kohtaavat erilaisia viranomaistahoja, joiden antama tieto voi olla pirstaleista ja vaikeaselkoista. Nuorelle viranomaisten päätösten perustelut ovat vaikeita ymmärtää ja hyväksyä. Olen perheistunnossa käynyt perheen kanssa läpi sijoitukseen johtaneita olosuhteita. Tavoitteenani on ollut tukea vanhempia

kertomaan perusteita lastensuojelullisiin toimenpiteisiin heidän perheessään. Koen että lapsen hyväksyvät ja ymmärtävät vanhempiensa kertomana syyt sijoitukselleen.

Ymmärrän perheintervention vanhemmuutta tukevana toimintana. Vanhemmuuden tukemista tärkeämpänä pidän nuoren mahdollisuutta ymmärtää omaa historiaansa. Oman historian hyväksyminen ja ymmärrys antavat nuorelle mahdollisuuden rakentaa tulevaisuuttaan kohti hyvää ja vastuullista aikuisuutta. Nuoren ja perheen kokemien haasteiden läpikäynti, niiden ymmärtäminen ja hyväksyminen ovat mielestäni edellytys eheämpään aikuisuuteen. Olen kokenut, että nuoren päätös katkaista sukupolviset ketjut voi syntyä vanhempien osallistuessa asioiden käsittelyyn. perheinterventio vaikuttaa nuoren tulevaisuuteen, kun perheen historia on läpikäytyä.

Tekemiäni interventioita yhdistää perheen historian tarkastelu ennen lastensuojelun tuloa perheen elämään, huostaanotto prosessi ja sijoituksen alkuun liittyvät tapahtumat. Lastensuojeluasioista interventioissa olemme siirtyneet käsittelemään perheen elämässään kohtaamia haasteita, joihin kuuluvat molemminpuolinen ikävä, koulukiusaaminen, vanhempien ero jne. Interventioissa keskeistä on ollut puheen avaus sijaishuollon lasten ja vanhempien välissä.

KK11

Työpaikallani perheinterventio koetaan vaikuttavaksi menetelmäksi. Koulutus oli antoisa, kun sain kuulla muiden tekemiä interventioita. Jokainen interventio, jossa olen ollut mukana, on ollut erilainen. Intervention rakenne on mielestäni toimiva ja sen avulla keskeiset asiat tulevat läpikäydyksi.

Eräissä interventioissa tavoitteena oli vanhemman ja lapsen lähentyminen. He olivat olleet vähän tekemisissä keskenään. Lapsella oli mielessään paljon kysymyksiä. Molemmat olivat erittäin motivoituneita keskustelemaan avoimesti aiemmin puhumattomia asioita. Arvioin prosessin raskaaksi, mutta lapsi sai vastauksia ja intervention tavoite täyttyi.

Näen intervention alkuna, joka käynnistää prosessin. Perheiden motivaatio ja uskallus puhua ovat vaihdelleet. Mielestäni interventio mahdollistaa puheen avauksen aiemmin vaietuista asioista. Osa perheistä ei ole ollut valmis kaikkien asioiden käsittelyyn.

Liite 2 Työntekijöiden kokemusten yleinen merkitysverkosto

Työntekijä, rakenne ja tieto

Interventiosta saa positiivisia kokemuksia. Menetelmän käsikirja on toimiva. Interventiossa perheet keskustelevat sisäisistä asioistaan. Keskustelussa syntynyttä tietoa ei jaeta ulkopuolelle. Mikäli interventioissa ei ilmene lastensuojelullista huolta, tietoa ei viedä intervention ulkopuolelle. KK1

Interventiot ovat positiivisia kokemuksia osallistujille. Interventiota tulisi tarjota kaikille sijoitettujen lasten perheille työyhteisössään. Nuoren omaohjaajan olisi hyvä olla mukana interventioissa perhetyöntekijän työparina. Työntekijä ei toimi interventiossa terapeutina vaan hän järjestää neuvonpidon ja yhdessä viranomaisten kanssa ohjaa avuntarvitsijan palvelujen äärelle. Tärkein asia interventiossa on rakenne ja selkeät kysymykset. Lokikirjan avulla interventio keskittyy oikeisiin asioihin ja ne etenevät suunnitellusti. Hyvin suunniteltu ja toteutettu perheistunto mahdollistaa perheen yhteisistä asioista keskustelun koko perheen kuullen. Interventioon osallistuneet perheet eivät kerro kaikkea. Yhteistyön jatkuessa perhe täydentää kertomustaan. Lapsen oikean tarinan kuulemiselle vaatii aikaa ja tarvittaessa useampia tapaamisia. Interventio on hyvä keino saada sekä tietoa lapsesta ja hänen perheestään että perheen sisäisiin toimintamalleihin tutustumisessa. Omaohjaajan ollessa perhetyöntekijän työpari, tietoa ei tarvitsisi yksikössä jakaa omaohjaajan tietäessä interventiossa puhutut asiat. Näin omaohjaaja voisi hyödyntää tiedon ohjatessaan lasta ja suunnitellessaan tulevaisuutta. On hyödytöntä, että pelkästään perhetyöntekijä tekee intervention, koska silloin tieto ei siirry nuoren arkeen. KK2

Perheinterventio on hyvä työmenetelmä. Kirjoittajan työyhteisössä interventio tehdään lähes jokaiselle uudelle nuorelle. Interventio antaa paljon tietoa perheestä työntekijälle. KK3

Intervention on hyvä työmenetelmä. Interventiot ovat palkitsevia. Työntekijä ottaa asioita esille intervention kysymysten ja asetettujen sisältöjen kautta. Intervention rakenne mahdollistaa perheen elämän tarkastelun. Rakenne ja aikataulu sitouttavat perheen interventioon. Perheistunto on työntekijälle palkitseva kokemus perheen keskustellessa keskenään. Tieto ja perheen arviointi ei ole menetelmän tarkoitus. Luottamus syntyy perheen hallitessa intervention aikana syntynyttä tietoa. Perheet saattavat pyytää tiedon jakamista saadakseen kunnan palveluita perheelleen. KK4

Perheinterventio on toimiva menetelmä nuoren ja perheen keskinäisen puheen avaukseen ja ylläpitämiseen. Menetelmän rakenne asettaa työajallisia ja taloudellisia haasteita, jotka vaativat sitoutumista sekä työntekijältä että perheeltä. Intervention avulla työntekijä saa tietoa ja ymmärrystä nuoren ja perheen menneisyydestä ja nykyhetkestä. KK5

Perheinterventio on työväline perhetyöhön. Työntekijä voi olla aluksi kriittinen menetelmän suhteen. Koulutus antaa vastauksia työntekijän kysymyksiin. Interventio

antaa työntekijälle perhettä kunnioittavan tavan päästä perheeseen. Intervention toimivuus innostaa menetelmän käyttöön. Interventio on helppo työskentelytapa. Lokikirjassa oleva arviointilomake on toimiva työväline työntekijälle istunnon purkamiseen. Menetelmän suhtautuminen siinä syntyvään tietoon voi herättää kriittisyyttä. Luottamus on intervention kantava voima. Perheen luvalla ja toiveesta tietoa saa jakaa. Interventio voi lisätä avoimuutta. KK6

Perheinterventio on työntekijän työväline. Työntekijä voi epäillä menetelmän toimivuutta lastensuojelun perheiden sitoutumista interventioon. Koulutus antaa rohkeutta interventioprosessin aloitukseen. Menetelmä on vaikuttava sijaishuollon perheissä. Työntekijän mielen sisäinen maailma asettaa rajoja menetelmän käytölle. Perheinterventio tuo työntekijän työnkuvaan ja asiakkaiden elämään paljon hyvää. Interventio lisää työssä jaksamista ja työmotivaatiota. Interventio on asiakkaita osallistava menetelmä. Menetelmä estää työntekijää kynnistymiseltä. Lokikirjaa voi soveltaa perheiden tilanteiden vuoksi. Prosessin aikana esiin tulevat asiat voivat keskeyttää intervention. Interventioprosessi voi viivästyä, mutta se ei haittaa kokonaistilannetta. Interventiota sovellettaessa ilman seurantaistuntoakin tehty intervention prosessi onnistuu. KK7

Interventio sopii hyvin lastensuojeluun. Interventioiden tekeminen on mielenkiintoista. Työntekijä oppii ja saa paljon tekemistään interventioista. Interventiota voi ja tarvitsee soveltaa. KK8

Menetelmä on toimiva. Interventiot eivät etene aina tehdyn suunnitelman tai rakenteen mukaisesti. Prosessin aikana perheiden tilanteet muuttuvat ja työntekijä reagoi tilanteen mukaisesti. Menetelmää voi soveltaa perheen ja tilanteiden mukaisesti. Menetelmä muuntuu erilaisten perheiden kanssa työskentelyyn. Työntekijän interventiot on tehty erilaisissa perhetilanteissa olevien lastensuojeluperheiden parissa. KK9

Lastensuojelun asiakasperheet kohtaavat viranomaistahoja, joiden antama tieto on pirstaleista. Nuoren on vaikea ymmärtää päätösten sisältämää tietoa ja perusteluita. Perheistunnossa työntekijä voi käydä perheen kanssa läpi sijoitukseen johtaneita olosuhteita. Silloin työntekijän tavoitteena on vanhempia kertomaan perusteita lastensuojelullisiin toimenpiteisiin heidän perheissään. Lapset hyväksyvät ja ymmärtävät vanhempiensa kertomana syyt sijoitukselleen. KK10

Lastensuojelun yksikössä perheinterventio koetaan vaikuttavaksi menetelmäksi. Koulutuksesta saa paljon kuullessaan muiden tekemiä interventioita. Jokainen interventio on erilainen. Intervention rakenne on toimiva ja sen avulla keskeiset asiat tulevat läpikäytyksi. Esimerkkinä interventio, jossa tavoitteena oli vanhemman ja lapsen lähentyminen. Koska he olivat olleet vähän tekemisissä, lapsen mielessä oli paljon kysymyksiä. Hän sai perheistunnossa vastauksia kysymyksiinsä. KK11

Perhe, lähestymistapa ja puhe

Perheet antavat interventioista positiivista tai neutraalia palautetta. He määrittävät interventiossa puhuttavat asiat. Vanhemmat kokevat menetelmän turvalliseksi keskustella perheen sisäisistä asioista, koska niitä ei kerrota ulkopuolisille. Interventio oikaisee perheen tulkintoja ja väärinymmärryksiä. Menetelmä tukee vanhemmuutta ja lapsen näkökulmaa aukaisemalla puhetta. Perheen keskinäinen puhe yhdistää perheenjäsenten kokemukset. KK1

Vanhemmat esittävät interventiossa näkemyksensä lapsesta ja erityisesti hänen vahvuuksistaan. Vastaaminen on vanhemmille joskus vaikeaa heidän motivoitumisestaan huolimatta. Lapsen kuuleminen on tärkeää. Sille tulee varata riittävästi aikaa ja tarvittaessa useampia tapaamisia oikean tarina löytymiseksi. Perheinterventio mahdollistaa perheen sitoutumisen sijoituksen tavoitteisiin ja vastuuttaa heidät miettimään miten he voisivat vaikuttaa omalla toiminnallaan sijoituksen päättymiseen. Perheinterventio voi johtaa perheen eroamiseen. Erot osoittavat vanhempien lapsen näkökulmaa huomioivaa pohdintaa. Lapsi voi huonosti, mikäli vanhemmat eivät ole läsnä hänen arjessaan. Ero on silloin oikea ratkaisu. Hyvin suunniteltu ja toteutettu perheistunto mahdollistaa perheen keskustelun yhteisistä asioista koko perheen kuullen. KK2

Interventio saa ajatus ja muutosprosesseja liikkeelle perheissä. Perheet löytävät tarinoista heidän voimavarojaan ja lasta suojaavia tekijöitä. Perheet antavat palautetta intervention positiivisesta vaikutuksesta. He kertovat puhuvansa keskenään avoimemmin perheen asioista. Interventio liikuttaa perheiden rakenteita. Tämä voi näkyä avioerona. Toisaalta interventio näyttäytyy yhdistävänä vaikutuksena perheen rakenteeseen. Intervention avulla hankalista asioista voi puhua. Menetelmän prosessilla on positiivinen vaikutus, joka näyttäytyy perheen keskinäisen puheen lisääntymisenä avoimemmin perheen asioista. KK3

Interventio käynnistää muutosprosessin perheessä. Perhe omistaa oman interventionensa prosessin. Perhe määrittää interventio tavoitteet, sisällön ja osin toteutustakin. Perhe on oman elämänsä asiantuntijana, joka tulee kuulluksi. Perhe kykenee intervention avulla vaikuttamaan oman perheensä elämään. Oman elämän asiantuntijuus sitouttaa ja motivoi perhettä interventioon. Perhe määrittää intervention tavoitteet. Perhe pohtii omaa elämäänsä intervention rakenteen avulla. Perheet ovat vaikeuksiensa vuoksi unohtaneet voimavaransa ja lasten hyvät puolet. Interventio tuo ne uudelleen näkyviin. Sijaishuollon perheiden tilanteet ovat huolen täyttämiä ja haastavia. Interventiossa perheen tilanne avautuu ja se aktivoi heidät tarkastelemaan tilannettaan ratkaisuja etsien. Sijaishuollon perheille interventio on toimiva menetelmä, jolla tavoitellaan sijoitetun nuoren edun lisäksi koko perheen etua sisarukset huomioiden. Vaikutus perheeseen on moninkertainen. Interventio on aina perheen näköinen. Ratkaisut löytyvät perheestä. Perheistunnon puhe voi olla yhteishenkeä kasvattavaa, ratkaisukeskeistä ja tunteikasta. Sitoutumista tukee vapaaehtoisuus. Sijaishuollon perheille intervention vapaaehtoisuus on erityisen merkittävää. Perheellä on intervention aikana mahdollisuus ottaa vaikeita asioita esille ja käsitteilyyn turvallisesti.. Menetelmän avulla perheelle tulee näkyväksi heidän voimavaransa ja lasten hyvät puolet, jotka ovat unohtuneet vaikeiden elämäntilanteiden vuoksi. Perheille intervention vapaaehtoisuus on merkityksellistä. Luottamuksellisuus on myös tärkeää.

Luottamus syntyy, kun perhe määrittää mitä interventiossa syntyneelle tiedolle tapahtuu. Interventio vahvistaa perheessä olevaa hyvää, avaa keskustelua ja nostaa välittämisen tunteita esille. Puheessa voi olla yhteishenkeä kasvattavaa, arvostavaa ratkaisukeskeistä, tunteita ja lämpöä sisältävää. KK4

Perheinterventio toimii puheen avaajana ja ylläpitäjänä nuoren ja perheen kesken. KK5

Perheet lähtevät helposti mukaan interventioon. Nuoret vastustavat interventiota, mutta osallistuvat prosessiin. Vanhempi on todennut pienten kysymysten saavan perheen prosessin liikkeelle. Perheet kertovat hyötывänsä interventiosta. Nuoret eivät koe hyötывänsä menetelmästä, mutta eivät koe sen aiheuttavan heille haittaakaan. Intervention kantavana tekijänä on luottamuksellisuus. Intervention työotteita ovat luottamuksellisuus, vapaaehtoisuus ja perheen kunnioittaminen. Interventio parantaa perheen vuorovaikutusta ja tukee vaikeista asioista puhumista. KK6

Sijaishuollon perheet voivat olla monimuotoisia, esimerkiksi eräässä interventiossa lapsen muodostivat lapsen sijaisvanhemmat ja biologinen äiti. Perhe interventiossa voi olla yksinhuoltaja vanhempi lapsineen. Pienenkin lapsen voi haastatella. Se onnistuu leikin ja toiminnan avulla. Interventio on asiakasta osallistava menetelmä. Muista perhetyön menetelmistä poiketen interventio rohkaisee perhettä puhumaan aiemmin vaietuista asioista. Perheistunnoissa vanhemmat rohkaistuvat puhumaan asioita, jotka lähentävät heitä lapsiinsa. Istunnossa vanhempi voi kertoa lapselle välittämistään ja saamastaan avusta omiin huoliinsa. Vanhempi voi antaa lapsilleen luvan asettua sijaishuoltoon. KK7

Interventioiden taustalla perheillä on monenlaisia haasteita, kuten alkoholi, mielenterveysongelmia, erotilanteita, uusioperheiden ristiriitoja ja väkivaltaisuutta. Interventiossa on hyvä käsitellä perheen haastavia asioita ja ne avautuvat perheenjäsenille. Intervention prosessissa perhe rohkaistuu käsittelemään omia asioitaan. Menetelmän avulla kaikki perheen jäsenet tulevat kuulluksi. Asioiden käsittely yhdessä lisää perheiden keskinäistä ymmärrystä ja auttaa heitä puhumaan hankalista asioista. Nuoren prosessin voi käynnistyä intervention prosessin päätyttyä. Interventio vaatii hienotunteisuutta. Työmenetelmän vapaaehtoisuus on hyvä asia. KK 8

Menetelmä tuo perheiden tunteet näkyviin. Hetket voimaannuttavat perheitä. Menetelmä vaatii hienotunteisuutta. KK9

Vanhemmat motivoituvat interventioon, kun taas lasten ja nuorten halu osallistua vaihtelee. Osa nuorista on motivoituneita, toisia on vaikeampi saada osallistumaan. Interventiot tehdään prosessin loppuun asti vaikka nuoren motivoituminen vie aikaa. Vanhempien sitoutuminen vahvistaa nuorten osallistumista. Vanhempien sitoutuminen viestii nuorelle hänen osallistumisensa merkityksellisyydestä. Perheinterventio on vanhemmuutta tulevaa toimintaa. Tärkeämpää on, että nuori saa mahdollisuuden ymmärtää omaa historiaansa. Nuorelle oman historian hyväksyminen ja ymmärrys

antavat mahdollisuuden rakentaa hyvää ja vastuullista aikuisuutta. Nuoren ja perheen kokemien haasteiden läpikäynti, niiden ymmärtäminen ja hyväksyminen antavat nuorelle mahdollisuuden eheämpään aikuisuuteen. Nuori voi päättää katkaista sukupolviset ketjut vanhempien osallistuessa interventioon. Interventio vaikuttaa nuoren tulevaisuuteen perheen historian läpikäynnin ansiosta. Interventioita yhdistää perheen historian tarkastelu ennen lastensuojelun tuloa perheen elämään, huostaanotto prosessi ja sijoituksen alkuun liittyvät tapahtumat. Lastensuojeluasioista interventioissa voidaan siirtyä käsittelemään perheen elämässään kohtaamia haasteita. Haasteet voivat olla molemmin puolista ikävää, koulukiusaamista, vanhempien ero jne. Interventiosta keskeistä on puheen avaus sijaishuollon lasten ja vanhempien välille. Perheistunnossa työntekijä ja perhe voivat käydä läpi sijoitukseen johtaneita olosuhteita. Työntekijän tavoitteena on tukea vanhempia kertomaan perusteita lastensuojelullisiin toimenpiteisiin heidän perheissään. Lapset hyväksyvät ja ymmärtävät vanhempiensa kertomana syyt sijoitukselleen. KK10

Interventio on alku perheen prosessin käynnistymiselle. Perheiden motivaatio ja uskallus vaihtelee. Interventio mahdollistaa puheen avauksen aiemmin puhumattomista asioista perheessä. Osa perheistä ei ole valmis kaikkien asioiden käsittelyyn. Interventiosta tavoitteena voi olla vanhemman ja lapsen lähentyminen, mikäli he ovat olleet vähän tekemisissä. Lapsen mielessä voi olla paljon kysymyksiä. Mikäli molemmat motivoituvat, he voivat keskustella avoimesti puhumattomista asioista. Prosessi saattaa raskas molemmille, mutta lapsi saa vastauksia ja intervention tavoite voi täytyä. Interventio mahdollistaa puheen avauksen aiemmin puhumattomista asioista. Osa perheistä ei ole valmis kaikkien asioiden käsittelyyn. KK11